

**T.C.
KILIS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**ŞER'İYE SİCİLLERİNE GÖRE XVI. YÜZYILDA
HALEP'TE FİYATLAR**

Yüksek Lisans Tezi

Fatih İLHAN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KABACIK

**KILIS
HAZİRAN-2013**

ÖZET

Bu tez çalışmasında Şer'îye Sicillerine dayanarak XVI. yüzyılda Halep'teki temel zaruri ihtiyaç mallarının dışında yer alan mal ve hizmetlerin fiyatları ve fiyatların yüzyıl içerisinde meydana gelen değişiklikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Tez'de köle fiyatları, mihir miktarları, gayrimenkul fiyatları ve kiralari, canlı hayvan fiyatları, ulaşım ve işçilik ücretleri incelenmiştir. Tez "Halep Şer'îye Sicilleri Projesi" kapsamında hazırlanan 1, 4, 5, 8 ve 9 numaralı sicillerin geniş kapsamlı özetlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Tez konusu olarak alınan mal ve hizmetlere ait fiyatların tabloları yaklaşık 13 bin belge özetinin incelenmesiyle oluşturulmuştur. Belirli tarihler arasında yoğunlaşan fiyatların ortalamaları alınmış, bir kısmında ise sadece belgelerde geçen fiyatların alt ve üst miktarları gösterilmiştir.

Sicillerde geçen fiyatlar, çok çeşitli para birimleri ile ifade edilmiştir. Halep'te kullanılan para birimleri hakkında bilgi verilerek kıymetleri belirlenmiştir. Çeşitli para birimleri ile belirtilen fiyatlar tablolarda altına(sultanî-dinar) dönüştürülerek gösterilmiştir.

İncelenen mal ve hizmetlerin fiyatlarında yüzyılın sonlarına doğru genel olarak bir artış olmakla beraber, artış oranları farklılık göstermekte ve dönemsel fiyat düşmeleri de görülebilmektedir. 1549-50'de ortalama 41 altın olan köle fiyatları 1582'de 64 altına, cariye fiyatları 1549-50'de ortalama 34 altın iken 1594-95'de 48 altına yükselmiştir. 1549-1594 tarihleri arasında yetişkin işçi ücretleri yıllık 3-18 altın, çocuk işçi ücretleri 1-3,5 altın, kölelerin yıllık çalışma ücretleri 4,5-12 altın arasında seyretmiştir. Ev fiyatlarının ortalaması 1549'da 99 altın, 1561-1582 arasında 148, 1599-1600 yılları ortalaması ise 79 altına düşmüştür. Dükkân fiyatları 1549-1555 arası ortalama 44 altın, 1594-1600 yılları arasında ise ortalama 48 altına yükselmiştir. At fiyatları 1535-1550 tarihleri arasında ortalama 36 altın iken 1594-1600 arasında ortalama 48 altın olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Halep Şer'îye Sicilleri, Halep'te fiyatlar, XVI. yüzyıl, köle fiyatları, mihir miktarları.

ABSTRACT

In this thesis it has been determined the goods, which are out of essential needs, and the costs of services and the price variations occurred at Aleppo during XVI. century utilizing from Şeri'a records. The costs of slave, the amount of Mihir, the prices and rents of immovable, the prices of livestock, transportation and the labour costs are investigated. The thesis has been utilised from a comprehensive abstracts of the personal records numbered as 1,4,5,8 and 9 under the "Aleppo Şeri'a records Project". The price tables of the goods and services, which are the subject of the study, have been formed by examining approximately the abstracts of 13 thousands documents. The average costs appearing between certain dates have been taken. In some cases, the lower and upper prices appearing only on some documents are presented.

The prices appearing in the records have been stated by various currency units. The costs (or values) have been determined by giving information about currency units used at Aleppo. The prices represented by various currency units have been shown on the tables after being converted to gold (sultani- dinar).

It has been observed a general increase on the prices of the investigated goods and services towards the end of this century although the increase rates differs and sometimes periodic decreases appears. The average slave prices has been increased to 64 gold in 1582 while it was equal to 41 golds in the years of 1549-1550, and handmaiden (female slave) prices has been increased to 48 gold in the years of 1594-1595 while it was 34 gold in the years of 1549-1550. On the other hand, the annual wages of adult workers, child labour and slaves, respectively, was held in the levels of 3-28 gold, 1-3,5 gold and 4,5-12 between the dates 1549 and 1594. The average house prices decreased to 79 gold in the years 1599-1600 while the prices was 99 gold in 1549, 148 gold between 1561 and 1582. The shop costs increased to 48 gold in the years 1600 while it was 44 gold in the years 1549-1555. Moreover, horse prices was 48 gold while 36 gold in the years 1594-1600.

Keywords: Aleppo Şeri'a records, the prices in Aleppo, the slave costs in XVI. century, mihir values.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar	v
ÖNSÖZ	vii
KISALTMALAR	viii
 GİRİŞ	
Halep’in Kısa Tarihçesi.....	1
Konu ve Kaynaklar	5
Halep’te Kullanılan Paralar	8
 BİRİNCİ BÖLÜM	
1.1 KÖLE, CARİYE, MİHİR ve ÇALIŞMA ÜCRETLERİ	14
1.1.1 Köle ve Cariye Fiyatları	14
1.1.2 Mihir Miktarları	23
1.1.3 Çalışma Ücretleri	34
1.1.4 Ulaşım Ücretleri.....	38
 İKİNCİ BÖLÜM	
2.1 GAYRİMENKUL FİYATLARI	43
2.1.1 Ev Fiyatları.....	43
2.1.2 Dükkân Fiyatları.....	65
2.1.3 Bağ Fiyatları.....	73
2.1.4 Bahçe Fiyatları	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1 KİRALAR	83
3.1.1 Ev Kiraları.....	83
3.1.2 Dükkân Kiraları.....	87
3.1.3 Hamam Kiraları.....	95
3.1.4 Han Kiraları.....	97
3.1.5 Fırın Kiraları	99
3.1.6 Değirmen Kiraları	100

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1 CANLI HAYVAN FİYATLARI	104
4.1.1 Canlı Hayvan Ticareti	104
4.1.2 At Fiyatları	105
4.1.3 Deve Fiyatları.....	109
4.1.4 Sığır Fiyatları	112
4.1.5 Eşek Fiyatları	114
4.1.6 Katır Fiyatları	116
4.1.7 Koyun ve Keçi Fiyatları	118
SONUÇ	120
BİBLİYOGRAFYA	125
ÖZGEÇMİŞ	128
My Curriculum Vitae (CV)	129

TABLOLAR

	Sayfa No
Tablo 1.1.1.1 Köle Fiyatları ve Özellikleri	17-19
Tablo 1.1.1.2 Köle Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları (956 yılı fiyatlarına göre)	19
Tablo 1.1.1.3 Cariye Fiyatları ve Özellikleri	20-22
Tablo 1.1.1.4: Cariye Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları	23
Tablo 1.1.2.1 Mihir Miktarları	25-33
Tablo 1.1.2.2 Mihir Miktarları ve Artış Oranları	34
Tablo 1.1.3.1 İşçi Ücretleri	35-36
Tablo 1.1.3.2 Kervanlarda Çalışan İşçilere Ödenen Ücretler	37-38
Tablo 1.1.4.1 Ulaşım Ücretleri.....	42
Tablo 1.1.4.2 Halep'ten Mekke'ye Ulaşım Ücretlerindeki Artışlar.....	42
Tablo 2.1.1.1 Yıllara Göre Ev Fiyatları	44-64
Tablo 2.1.1.2: Ev Fiyatlarındaki Artış Miktarı ve Oranları	64
Tablo 2.1.2.1 Dükkân Fiyatları	65-71
Tablo 2.1.2.2 Dükkân Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları	72
Tablo 2.1.3.1 Bağ Fiyatları	73-79
Tablo 2.1.3.2 Bağ Fiyatlarındaki Artış Miktarı ve Oranları	80
Tablo 2.1.4.1 Bahçe Fiyatları.....	81-82
Tablo 3.1.1.1 Ev Kiraları.....	83-86
Tablo 3.1.1.2 Ev Kiralarının Artış Miktarı ve Oranları	87
Tablo 3.1.2.1 Dükkân Kiraları	88-93
Tablo 3.1.2.2 Dükkân Kiralarının Artış Miktarı ve Oranları	94
Tablo 3.1.3.1 Hamam Kiraları	96-97
Tablo 3.1.4.1 Han Kiraları	97-98
Tablo 3.1.5.1 Fırın Kiraları	99
Tablo 3.1.6.1 Değirmen Kiraları	100-102
Tablo 3.1.6.2 Değirmen Kiralarının Artış Miktarı ve Oranları.....	103
Tablo 4.1.2.1 At Fiyatları.....	106-108
Tablo 4.1.2.2: At Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları.....	109
Tablo 4.1.3.1 Deve Fiyatları	110-111

Tablo 4.1.3.2 Deve Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları	112
Tablo 4.1.4.1 Sığır Fiyatları	113
Tablo 4.1.5.1 Eşek Fiyatları	114-116
Tablo 4.1.5.2 Eşek Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları	116
Tablo 4.1.6.1 Katır Fiyatları.....	117
Tablo 4.1.7.1 Koyun ve Keçi Fiyatları.....	118-119

ÖNSÖZ

Halep, XII. yüzyıldan itibaren bölgede hüküm süren Türk devletlerinin (Atabeyler, Memlûklular, Selçuklular gibi) egemenlik sahasında yer almış, XVI. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetine girmiş ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar da Osmanlı sınırları içerisinde varlığını sürdürmüş bir şehirdir. Bugün ise Suriye'nin iktisadî açıdan en önemli kenti konumunda bulunmaktadır. Halep, Osmanlı hâkimiyeti öncesi ve sonrasında bölgesel ve uzak mesafeli ticaretin yoğun olarak yaşandığı bir yer olmuştur. Ayrıca batılı ülkelerin yoğun ilgisinin olduğu, haklı olarak da bu geniş ticaret ağından pay alma arzularının kabardığı, oldukça önemli bir bölgede yer almıştır. Halep, Osmanlı hâkimiyetine girdiği yüzyıla ait düzenli seriler teşkil edecek şekilde olmasa da çok önemli bir tarihi kaynak olan şer'îye sicillerine sahiptir. İktisadî, sosyal ve kültürel açıdan dönemi hakkında çok kıymetli bilgiler veren şer'îye sicillerinin bulunması bizi dönemin ekonomik durumunun göstergesi olan fiyatlar üzerinde çalışmaya yönlendirdi. Çalışma konumuzun kaynağı olan Halep Şer'îye Sicillerinin Suriye'nin başkenti Şam'da bulunması ve sicillerinde Arapça kaydedilmiş olmasından dolayı ülkemizde fazla tanınmayan ve yeterince ilgi gösterilmeyen siciller üzerinde çalışarak dikkatleri tarihimizin yurt dışındaki kaynaklarına çekmek istedik. Tezimizde DPT Türkiye Suriye Bölgelerarası İşbirliği Programı "Halep Şer'îye Sicilleri Projesi" kapsamında hazırlanan sicil özeti tercümelerini kullandık.

Kısaca, bu çalışmamız ile şer'îye sicillerine dayanarak XVI. yüzyıl Halep'inin köle fiyatları, mihir miktarları, gayrimenkul fiyatları ve kiralari, canlı hayvan fiyatları, ulaşım ve işçilik ücretleri ve fiyatlarda meydana gelen değişiklikler tespit edilerek iktisat tarihimiz açısından önemli olan bir konu hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayı yaparken tezin her aşamasında yardım ve desteklerini gördüğüm ve yürütmüş olduğu projenin verilerini benimle paylaşan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet KABACIK'a sonsuz şükranlarımı sunarım. Ayrıca, tez çalışmam döneminde her zaman benimle olan eşim Melek ve sevgisiyle bana hayat veren kızım Hifanur'a da en derin sevgilerimi sunarım.

Fatih İLHAN

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DPT.	: Devlet Planlama Teşkilatı
F.Ü.İ.F.D	: Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
H.	: Hicri
H.Ş.	: Halep Şer'iyeye
İA	: İslâm Ansiklopedisi
İ.Ü.E.F	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
İ.Ü.İ.F.	: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
İ.Ü.İ.F.M	: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mecmuası
Mah.	: Mahalle
NO	: Numara
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
vb.	: Ve benzeri
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Halep'in Kısa Tarihçesi

Kuzey Suriye'nin en önemli şehri olan Halep, Akkadlarda, Halaba ve Halman/Halwan şeklinde, Hititlerde Hrb, Selekilerde de Beroia isimleriyle adlandırılmıştır.¹ Halep Anadolu'dan Mezopotamya'ya ve Akdeniz'den İran'a giden ana yolların kavşak noktasında kurulmuştur. Dikkat çekici coğrafi konumu dolayısıyla kervanların uğrak yeri olmuştur. Bunun sonucunda ticaretle zenginleşip gelişirken sık sık aynı yollardan sefere çıkan orduların tahribat ve yağmalarına maruz kalmıştır.²

Halep Arapçada sağılmış süt manasına gelmektedir. Halep ismi konusunda çok çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetlerden birine göre Hz. İbrahim Halep'e göç etmiş, burada yaşarken koyunlarını sağıp fakir insanlara sadaka olarak dağıtmış. Bundan dolayı bu yerin ismi Arapçada süt manasına gelen Haleb olarak adlandırılmıştır. Bazı rivayetlerde halkın Hz. İbrahim'den süt alabilmek için Haleb Haleb diye bağırdıkları söylenmektedir. Yine bununla ilgili bir rivayette Hz. İbrahim'in beyaz bir ineği sağıp sütünü de fakirlere dağıttığı, süt dağıtılacağı zaman da Hz. İbrahim'in tabileri Halebü's-Şehba diye fakirleri davet ettikleri ve bu ismin de bu yere verildiği anlatılmaktadır. Çok daha ağır basan bir rivayette ise Şehba tabiri, Halep'in kurulduğu toprağın beyaz olmasından geldiği söylenmektedir³.

Halep şehrinin adına ilk olarak M.Ö. III. binyıl çivi yazılı Akkad tabletlerinde rastlanmıştır. M.Ö. 18. yüzyılda Yamhad Krallığının başkenti olan şehir, daha sonra Anadolu'da kurulan Hitit Krallığının eline geçmiş ve Hititlerin önemli eyalet merkezlerinden biri olmuştur. M.Ö. IX. yüzyılın ortalarında Asur İmparatorluğu topraklarına dâhil olan şehir, yavaş yavaş eski önemini kaybetmeye başlamıştır. Pers hâkimiyeti sırasında sadece tanrı Adad sebebiyle hatırlanmış ve küçük bir yerleşim merkezi durumuna düşmüştür. Ancak Helenistik dönemde Suriye

¹ Enver Çakar, XVII. Yüzyılda Haleb Eyaleti ve Türkmenleri, Elazığ 2006. s,17.

² Talip Yazıcı, "Halep", DİA, C.XV, İstanbul 1997, s.239-244.

³ Çakar, age. s,17-18.

Kralı Seleukos Nikator (M.Ö. 305-280) tarafından Grek mimarisine uygun yeni bir planda imar edilmesiyle eski önemine kavuşmuştur. M.Ö. 64 yılına gelindiğinde Roma İmparatorluğu'nun Suriye eyaletinin sınırları içine alınmış ve Bizans dönemi boyunca iktisadî açıdan zaman zaman parlak dönemler yaşamaya başlamıştır. Öyle ki Bizans döneminde çok sayıda kilisenin yer aldığı bir Hıristiyanlık merkezi haline gelmiştir.⁴

Halep, Suriye Valisi ve Başkomutan Ebu Ubeyde bin Cerrah komutasındaki İslâm ordusu tarafından 637 yılında fethedilmiştir. Emeviler döneminde bazı eyalet ve valilerin şehir civarına yerleşmiş olmasına rağmen Halep hiçbir zaman siyasî ve idarî bir merkez olmamıştır. Bu dönemde Halep iktisadî ve mimarî bakımdan gelişmişse de Emevilerin yıkılmasından sonra Suriye'nin diğer şehirleri gibi ihmal edilmiştir.⁵

Hamdanî Emiri Seyfüddevle miladi 944 yılında Halep'i hâkimiyeti altına alarak Hamdanîlerin başşehri yapmış ve bu tarihten itibaren şehir, bölgenin tarihinde önemli rol oynamıştır. Seyfüddevle, Bizans saldırılarına karşı burayı uzun yıllar başarıyla savunmuşsa da Nikephoros Phokas miladi 962 yılında şehri ele geçirmeye muvaffak olmuştur. Bir hafta süren yağma ve tahribat sırasında binlerce kişi kılıçtan geçirilip birçoğu da esir alınmıştır. Şehir adeta ıssız bir harabeye dönmüş ve bu felâketten sonra uzun süre belini doğrultamamıştır. Halep miladi 1014 tarihinde Fatimîlerin eline geçmiş ve Mansur bin Lülü Abbasiler adına okunan hutbeye son vermiştir. Ancak Salih bin Mirdas el-Kilâbî miladi 1024 yılında şehri ele geçirip Mirdasîler hanedanının merkezi yapmıştır. Mirdasîler zaman zaman Fatimîler ve Bizanslılarla mücadele etmişlerdir. Bizans İmparatoru Romanos Diogenes miladi 1068-1071 yılları arasında Halep üzerine iki sefer düzenlemiştir. Miladi 1069'da Türkmen Emiri Sunduk büyük bir orduyla Halep'e girmiş ve kışı orada geçirmiştir. Mirdasî Emiri Mahmud kıymetli hediyeler vererek onu Bizans üzerine cihada teşvik etmiştir. Mahmud el-Mirdasî, Fatimî Devleti'nin zayıfladığını görünce Halep camilerinde Abbasi Halifesi Kaim Biemrillah ve Selçuklu Sultanı Alparslan adına miladi 1070 Temmuz'unda hutbe okutmaya başlamıştır. Sultan Alparslan Mısır seferi sırasında Halep'i kuşatmıştır. Kısa bir süre sonra da Mirdasî Emiri Mahmud şehrin anahtarlarını teslim ederek Selçuklulara bağlılığını bildirmiştir. Miladi 1118'e kadar devam eden Selçuklu yönetiminden sonra Halep, Artukluların eline geçmişse de, bu

⁴ Enver Çakar, XVI. Yüzyılda Halep Sancağı (1516-1566), Elazığ 2003, s.2-3.

⁵ Yazıcı, "Halep", s.239-241.

hâkimiyet uzun sürmemiş (miladi) 1128'de Atabeg Zengi'nin yönetimine girmiştir. Bu dönemde haçlı seferlerine karşı ciddi başarılar elde edilmiştir. (Miladi) 1183'te ise kentte hâkimiyetini kuran Eyyübiler olmuş ve yaklaşık 80 yıl kadar süren Eyyübi döneminde kent, belki de o ana kadarki tarihinin en rahat yıllarını yaşamış ve kentin ticari hayatı canlanmıştır.⁶

(Miladi) 1260 yılındaki Moğol hâkimiyeti, (miladi) 1348'de yaşanan büyük veba salgını ve 1400'de Timur'un tahribi sonucunda kent, büyük yıkımlar yaşamıştır. 1516'da Osmanlı hâkimiyetine girinceye kadar devam eden Memluk yönetiminde kent, genel anlamda kalkınmışsa da, yaşanan açlık, kıtlık, veba salgını ve depremlerle felaketlerden kurtulamamıştır. Tüm bunlara rağmen Avrupa ile İran arasındaki ticarete aracı rolünü üstlenen Karadeniz'deki Cenevizliler, Halep'in yeniden kalkınmasını sağlayacaklardır. Şöyle ki: Bu dönemde Venedikliler, İtalyan kumaşları karşılığında aldıkları Gilan ipeği ticaretini Halep üzerinden oluşturulan ticaret ağı ile gerçekleştirmeye başlamışlardı.⁷

Halep, yukarıda da değindiğimiz gibi Osmanlı hâkimiyetine geçmeden önce Memlukların yönetiminde idi. Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı Memluk ilişkileri bozulmaya başlamış ve Fatih döneminde iyice gerginleşmişti. II. Bayezid döneminde de bu gerginlik devam etmiş ve aralarında savaş çıkmıştı.⁸ Yavuz Sultan Selim, 1515'te Malatya taraflarında egemen olan Dulkadiroğlu topraklarını Osmanlı ülkesine katmıştı. Çaldıran Savaşı'ndan sonra halkının büyük bir kısmı Sünni olan Anadolu'daki Beyler, Osmanlı tarafını tutmuş, başta Diyarbakır olmak üzere birçok şehir Osmanlılara kapılarını açmıştı. Böylece 1515 senesi içinde Doğu Anadolu topraklarının büyük bir kısmı Osmanlı hâkimiyetine geçmiş oldu. Memluklar, bu durum karşısında iyice tedirgin olmaya başlamıştı. Bu sırada Ümit Burnu keşfedilmiş ve Hint Okyanusu ile Akdeniz'de Portekizliler faaliyet göstermeye başlamışlardı. Osmanlılar, bir yandan Akdeniz'de Portekizlilerin bu kadar faal olmasından, diğer yandan da kutsal yerleri tehdit etmesinden rahatsız olmuştu. Bu aşamada Memluklar, Portekiz tehdidine karşı başarılı politikalar yürütemeyince, zaten Memluk sorununa bir çözüm bulmak isteyen Yavuz, Mısır üzerine sefer düzenlemiş ve tüm Mısır'ı Osmanlı toprakları arasına katmıştı. 1516'da Mercidabık (Halep'in kuzeyinde)

⁶ J. Sauvaget, "Haleb", İA, C.V/I, İstanbul 1950, s.118-120; Yazıcı, "Haleb", s.239-241.

⁷ Çakar, XVI. Yüzyılda Haleb Sancağı, s.4-12; Yazıcı, "Haleb", s.241-242.

⁸ Çakar, XVI. Yüzyılda Haleb Sancağı, s.12-13.

meydan muharebesinde Memlûklular mağlup edilmiştir⁹. Böylece bir yandan Doğu'nun iki önemli ticaret merkezi olan Halep ve Şam, Osmanlıların eline geçmiş; bir yandan da Portekizliler, Kızıldeniz'de, dolayısıyla Doğu Akdeniz'de tek egemen güç olmaktan çıkmış oluyordu.¹⁰

Osmanlılar bölgeye egemen olduktan sonra buradaki Memluk idari teşkilatını devam ettirmişlerdir. Halep'in idaresi de daha önceden olduğu gibi Şam beylerbeyi idari teşkilatı içerisinde yer almıştır. Yavuz Sultan Selim'in ölümü ve yerine Kanuni Sultan Süleyman'ın geçmesi üzerine, eski Memluk beylerinden olan ve Yavuz Sultan Selim tarafından Şam Beylerbeyiliği verilen Can-birdi Gazali Halep'i de tesiri altına alan bir isyan başlatmıştır. Can-birdi Gazali şehri kuşatmışsa da Halep halkı, Osmanlı Garnizonu ile ortak hareket edip ona karşı direnmiştir. İsyanın bastırılmasından sonra bölgedeki idari teşkilat yeniden düzenlenmiş. Halep ve Şam adlarında iki beylerbeyilik kurulmuştur. Daha sonra bunlara ek olarak Trablus ve Sayda eyaletleri kurulmuş ve uzun bir süre bu şekilde devam etmiştir.¹¹

Halep, Osmanlı idaresindeyken, Memlûklar dönemindeki ticari önemini muhafaza etmekle kalmamış, bütün doğunun belli başlı pazarı durumuna gelmiştir.¹² Halep'in ticari önemi sebebiyle Venedikliler 1548 tarihinde konsolosluk ve ticaret müesseselerini Halep'e nakletmiş, arkasından Fransızlar 1562, İngilizler 1583 ve Hollandalılar 1613 tarihinde şehirde konsolosluklar ile ticaret evleri açmışlardır. Osmanlılar bu ticari faaliyetin neticesinde şehirde pek çok ticari mekânlar, camiler ve medreseler yapmışlardır. Halep'teki ticari faaliyetler sonraki dönemlerde azalmaya başlamış ve XIX. yüzyılın ortalarına doğru oldukça düşmüştür.¹³

Ayrıca Halep, 19. yüzyılda bütün dünyada, Osmanlı ülkesi içerisinde özellikle Balkanlarda ve Arap topraklarında ortaya çıkan milliyetçilik hareketlerinden pek fazla etkilenmemiştir. Özellikle Halep burjuvazisi, milliyetçilik hareketlerine katılmakta isteksiz davranmıştır. Çünkü bir yandan eski rakibi Şam'ın siyasi hâkimiyeti altına girmek istemiyor; diğer yandan Anadolu'nun güneyinde

⁹ Bruce Masters, "Halep", DİA, cilt XV, İstanbul 1997, s.244-247.

¹⁰ Şinasi Altundağ, "Selim I", İA, cilt X, İstanbul 1950, s.423-434.

¹¹ Masters, "Halep", s.244.

¹² Âdem Tutar, "XIX yüzyılın İkinci Yarısında Halep Şehrinin Kültürel Yapısı", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15:2, 2010, s.80.

¹³ Masters, "Halep", s.245; J. Sauvaget, "Haleb", s.121.

bulunan bazı şehirlerle ticarî ilişkilerinin kopma noktasına gelmesinden endişe ediyordu. Neticede Arap isyanına katılan çok az Halepli olmuştur.¹⁴

I. Dünya Savaşı öncesinde İstanbul ve Kahire'den sonra Osmanlı'nın üçüncü büyük kenti olan Halep, önce Arapların, ardından da 27 Ekim 1918'de İngilizlerin işgaline uğramış ve böylece 402 yıllık Osmanlı hâkimiyeti son bulmuştur. Mart 1920'de Suriye Krallığı'nın kurulmuş olmasına rağmen Fransızlar, Sykes-Picot ve Manda anlaşmasına göre Halep ve Şam'a girmiştir. Eylül 1920'de Fransızlar tarafından Halep'in özerk bir bölge olduğu ilan edilmiş ve İskenderun'u da içine alan bu bölgenin yönetimi Araplara bırakılmıştır. Daha sonra 1922'de yine Fransızlar tarafından, Halep, Şam, Alevi ve Dürzî özerk bölgeleri birleştirilerek, merkezi Halep olan federal bir devlet kurulmuştur. 1924'de bu devletin adı Suriye olmuş ve merkezi de Şam'a taşınmıştır. İskenderun ise, yarı bağımsız bir statü ile Beyrut'taki Fransız yüksek komiserliğine bağlanmıştır. Çıkan ayaklanmadan sonra Suriye ile Fransa arasında 1936 anlaşması imzalanmıştır. Bunun üzerine Türkiye ile Fransa arasında İskenderun meselesi gündeme gelmiştir. Nihayetinde 24 Haziran 1939'da imzalanan bir anlaşma ile İskenderun, Türkiye'ye bağlanmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında, Suriye ve dolayısıyla Halep üzerindeki Fransız hâkimiyeti; 29 Şubat 1945'te Birleşmiş Milletler tarafından Suriye'nin bağımsızlığının tanınmasıyla son bulmuştur.¹⁵

Konu ve Kaynaklar

Osmanlı iktisadi dünya görüşünün birinci prensibi, provizyonizmdi. Provizyonizm, ülke içerisinde mal ve hizmet arzının mümkün olduğunca bol, ucuz ve kaliteli olmasını sağlamaktır¹⁶. Ticarete verilen önemin temelinde halkın refahını artırmak yatıyordu. Bu sebepten Osmanlı Devleti çağdaşı olan Batı ülkelerindeki merkantilist ticaret anlayışından farklı olarak, ticareti zenginleşmek için bir amaç olarak görmüyor, halkın refahını temin etmek için bir araç olarak görüyordu. Bunun için kalite ve fiyat kontrolü olan narh sistemini uyguluyordu. Halkın ve esnafın sıkıntıya düşmemesi için, ihtiyacı duyulan malların ihracını önlemek üzere yasaklar getiriliyor ve piyasada bol mal bulunması için ithalat teşvik ediliyordu.

¹⁴ Masters, "Halep", s.246.

¹⁵ Mahmud, Haritâni, "Halep", DİA, C.15, İstanbul 1997, s.247-248.

¹⁶ Mehmet Genç, "Osmanlı İktisadi Dünya Görüşünün İlkeleri", İ.Ü.E.F. Sosyoloji Dergisi ayrı basım, İstanbul 1989, s.177.

Osmanlı devleti, fiyat politikasını belirlerken iki yol izlemiştir. Birinci yol devleti ve toplumu ilgilendiren konularda narh ve mübayaa olarak müdahaleci bir sistem uygulamıştır. Müdahaleci sistemde, fiyatlar devlet tarafından belirlenmektedir. İkinci olarak da fiyatların belirlenmesini tarafların isteğine bırakarak serbest bir uygulama izlemiştir. Serbest piyasa ekonomisinde ise fiyat, maliyet ve arz-talep dengesi sonunda ortaya çıkmaktadır. Böylece ilkinde örfi hukukun etkisi, ikincisinde şer'i hukukun etkisi kendini göstermiştir.¹⁷ Narhlarda dikkati çeken önemli bir husus, fiyatları tespit edilen emtianın ekmek, et, yağ, tuz, bal, pekmez gibi temel gıda maddeleriyle sabun, mum, ayakkabı cinsleri, odun, kömür, demir vb. temel ihtiyaç maddeleri olmasıdır¹⁸. Osmanlı dönemi fiyatları ile ilgili çalışmalar, genellikle narh defterlerinde yer alan temel ihtiyaç maddelerinin fiyatları üzerine yapılan çalışmalardır¹⁹.

Bizim üzerinde çalışma yaptığımız konu ise yukarıda belirtilen temel ihtiyaç maddelerinin dışında yer alan köle, mihir, canlı hayvan, çalışma, ulaşım, gayrimenkul fiyatları ve kiralardır. Narh fiyatları belirtildiği üzere temel ihtiyaç maddelerini kapsamamasından dolayı, bizim incelediğimiz maddelerin fiyatları serbest piyasada arz-talep dengesine göre oluşmuş fiyatlardır. Tez konusu olarak seçilen maddelerin fiyatları, herhangi bir devlet müdahalesi olmaksızın serbest piyasa koşullarında, dönemin ekonomik durumuna, ihtiyaçlara, üretime ve insanların gelir durumuna göre oluşmuştur. Ayrıca incelenen fiyatlar, narh listelerinde yer alan belirlenmiş resmi fiyatlardan farklı olarak günlük hayatta malların alımı, satımı, anlaşmazlıkları, malların iadesi, kusuru nedeniyle satışın iptali gibi çeşitli sebeplerle

¹⁷ Mustafa Öztürk, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlihi", Belleten, Ankara, 1991, C.LV, S.212, s. 91-92.

¹⁸ Mustafa Öztürk, "Osmanlı İktisadında Fiyatları Etkileyen Unsurlar", Prof.Dr. Şerafettin Turan Armağanı, Elazığ 1996, s.227.

¹⁹Bu konuda yapılan çalışmalardan bazıları, Ahmet Tabakoğlu, "Osmanlı Ekonomisinde Fiyat Denetimi", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 43/1-4, (1987), ;Mübahat.S. Kütükoğlu, "1009 (1600) Tarihli Narh Defterine Göre İstanbul'da Çeşitli Eşya ve Hizmet Fiyatları", Tarih Enstitüsü Dergisi 9, (1978); Mübahat.S. Kütükoğlu, Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri, İstanbul, 1983; Mübahat.S. Kütükoğlu., "1624 Sikke Tashihihinin Ardından Hazırlanan Narh Defterleri", Tarih Dergisi, 34, (1984), 123-182; Halil Sahillioğlu., "Osmanlılar'da Narh Müessesesi ve 1525 Yılı Sonunda İstanbul'da Fiyatlar", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi 1, (1967). Mustafa Öztürk, "XIX. Yüzyılda Harput'ta Fiyatlar", Belleten, C.LII/207-208, Ankara, 729-828,Ankara, 1989.

yaşanmış ve gerçekleşmiş olan olayların mahkeme kayıtlarına intikalinden elde edilen verilerden oluşmaktadır.

Bilindiği üzere fiyatlar, halkın sosyal ve ekonomik seviyesi ve durumu hakkındaki en önemli göstergelerinden birisidir. Dönemin mal ve eşya fiyatları, halkın alım gücü, hayat standartları, yaşantısı, sosyal ilişkileri gibi pek çok konunun anlaşılması ve aydınlanması için temel veriler sağlamaktadır. Örneğin dönemin mihir miktarları, ev fiyatları ve kiralari toplumdaki evlilik ve boşanma konularını aydınlatabilecek önemli bilgiler ortaya çıkartmaktadır. Köle fiyatları, işçi ücretleri ve ulaşım ücretlerinin miktarı, oranı ve aralarındaki fark kölelere olan gereksinimin nedenlerini; at, deve, katır, eşek gibi dönemin ulaşım araçlarının fiyatları ile çeşitli mesafelere yapılan yük ve yolcu taşıma ücretleri, dönemin bölgesel ve uzun mesafeli ticari ilişkileri, hac ziyaretleri ve maliyetlerini; dükkân, kahvehane, fırın, değirmen, han, hamam fiyat ve kiralari, halkın gelir seviyesi, çeşitli mesleklerin kazancı, vakıfların şehrin iktisadi hayatı üzerindeki etkileri ve vakıfların gelir durumunun belirlenmesinde; bağ, bahçe ve tarla fiyatları çiftçilerin durumu, tarımın ekonomideki yeri gibi pek çok alanda bilgilerin oluşması için veriler sağlamaktadır.

Yapmış olduğumuz tez çalışmasında 16. Yüzyıl Halep Şer'ine Sicillerine dayanarak belirtilen alanlardaki fiyatları ve yüzyıl içerisindeki değişikliklerini göstermeye çalıştık. Fiyatların tespitinin yansımaları olarak ortaya çıkacak sosyal ve ekonomik hayatın değerlendirilmesi ve yazılması yüksek lisans tez süresinin üzerinde bir zamana ihtiyaç gösterdiğinden dolayı tezin kapsamı dışında bırakılmıştır. Yapılan çalışmanın Halep'in sosyal ve ekonomik hayatı konusunda çalışacak araştırmacılara önemli bir altyapı oluşturacağını düşünüyoruz.

Hazırlanan çalışma, Halep Şer'ine Sicilleri Projesi kapsamında hazırlanan ve Şam'daki Merkezü'l-Vesâik-i Tarihiye Müdürlüğünde bulunan 1,4,5,8 ve 9 numaralı sicillerin özet tercümelerine dayanarak hazırlanmıştır. Sicillerin tamamına yakını Arapça yazılmış olup Türkçeye tercüme edilen özetleri 2600 sayfa civarındadır. Sicillerin asıl nüshalarındaki sayfa sayısı ise 2180 sayfa olup 13 bin civarında belgeden oluşmaktadır. Bu sicillerden 360 sayfa ve 3348 belge kaydından oluşan 1 numaralı sicil farklı dönemlere ait 35 sicilin toplanarak bir araya getirilmesinden oluşmuştur. 1 Numaralı sicilin ilk belgesinin tarihi 962(1555) ve son belgesinin tarihi ise 961(1554)'dir. Aralarda 956-958(1549-1551) ve 972(1564) yıllarına ait sicil sayfaları bulunmaktadır. Yine 748 sayfa ve 4084 belge kaydından

oluşan 4 numaralı sicil farklı dönemlere ait 50 sicilin bir araya getirilmesi ile oluşmuştur. 4 Numaralı sicilin ilk belgesi 971(1563) ve son belgesi 974(1566) tarihlidir. Ancak aralarda 961(1554)'den 1277(1861) tarihine kadar belgeler bulunmakla beraber, çoğunluğunu XVI. yüzyıl belgeleri oluşturmaktadır. XVI. yüzyıl dışındaki belge sayısı çok azdır. Arşivde kataloglama çalışmaları sırasında 1 ve 4 numaralı defterler bir araya toplanırken tarih sırası gözetilmemiş, rastgele toplanmış, ciltlenmiş, sayfa ve belge numaraları da buna göre verilmiştir. Sayfa ve belge numaraları ile tarihler arasında bir insicam bulunmamaktadır. Bu yüzden sicillerin sayfa ve belge numaraları ile tarihleri arasında farklılıklar bulunabilmekte, birden 10 yıl geriye veya ileriye gidebilmektedir.

5, 8 ve 9 numaralı siciller ise tek bir sicil olup belgeler belirli bir düzene göre kaydedilmiştir. 5 numaralı sicilin ilk belgesi 26 Muharrem 990(20 Şubat 1582) ve son belgesi 15 Cemâziye'l-âhir 990(7 Temmuz 1582) tarihlidir. 329 sayfa olan sicilde 1146 adet belge bulunmaktadır. 8 numaralı sicil 453 sayfa ve 2938 belgeden oluşmaktadır. Sicilin ilk belgesi 21 Zilka'de 1002(8 Ağustos 1594), son belgesi 9 Safer 1006(21 Eylül 1597) tarihlidir. 9 numaralı sicil ise 294 sahife olup 1170 adet belge bulunmaktadır. Sicilin ilk belgesi 23 Safer 1008(14 Eylül 1599), son belgesi 4 Cemâziye'l-evvel 1009(11 Kasım 1600) tarihlidir.

İncelemiş olduğumuz Halep Şer'iyeye Sicillerinin numaraları dipnotlarda "Sicil No" şeklinde gösterilmiş, belge numaraları gösterilirken sadece "belge" diye yazılmış ve yanına numarası belirtilmiştir. Belge tarihlerinde ise önce hicri tarihleri, sonra miladi karşılıkları yazılmıştır.

Halep'te Kullanılan Paralar

Sicil kayıtlarındaki işlemlerde fiyatlar sultanî, dinar, osmanî, kıt'a, şahî, dirhem, kuruş gibi çok çeşitli para cins ve birimleri ile ifade edilmiştir. Biz oluşturmuş olduğumuz fiyat tablolarında osmanî, kıt'a, şahî, dirhem, kuruş gibi para birimlerini altına(sultanî-dinar) dönüştürerek tablolarda bu şekilde gösterdik. Bu yüzden Halep'te kullanılan altın ve gümüş paralar ile bunların arasındaki kurlar hakkında bilgi vermek gerektiğine inanıyoruz.

Osmanlı Devleti fethettiği ülkelerde geçerli ve o memleket halkının günlük hayatta ve vergilerin ödenmesinde kullanmakta olduğu paraları tedavülden kaldırmıyordu. Sadece Osmanlı paralarına tekabül eden karşılıklarını, paritesini

tespit ediyor ve ülke ekonomisine bu şekilde dâhil ediyordu. Malatya, Diyarbakır ve Erzincan'da Uzun Hasan'ın paralarından karaca akçe ve tenge, Suriye ve Irak'ta şahruhî ve eşrefî altını ile gümüş sikke olan pare ve şâhî tedavülde bulunuyordu. Madeni para rejiminde, esas olan paradaki kıymetli maden miktarı ve oranı olduğu için, bu eyaletlerin ilk tahrîrlerinde vergi tahsilâtının, bu memleketlerde önceki dönemde geçerli olan paralarla yapılması kabul edilmiştir. Fethi takip eden yıllarda buralardaki darphanelerde Osmanlı paraları da kesilmeye başlanmış ve Osmanlı paraları ile daha önce kullanılan paralar arasında bir parite belirlenerek, her iki tür para birlikte tedavülde kullanılmıştır²⁰. Diğer yerel paralar zamanla tedavülden kalkmakla beraber eşrefî ve pareye²¹ halkın çok alışık olmasından dolayı kullanımı devam etmiş ve Osmanlı sikkesine ayarlanmıştır²².

XVI. yüzyıl ortalarında Osmanlı devletinin diğer önemli merkezlerinde olduğu gibi Halep'te darphane bulunuyor ve burada altın ve gümüş sikkeler kestiriliyordu²³. Konuyla ilgili Halep defterdarına hitaben gönderilen hükümde halen Halep darphanesinde 100 dirhem safi gümüşe 16 dirhem ve rubu' dirhem bakır katılarak 265 pare kesildiği, Diyarbakır darphanesinde ise aynı miktar dirhemden 337 pare kesildiği, bu yüzden Halep darphanesine kimse gümüş getirmeyip gizlice Diyarbakır'a götürüp ve kimisi diyar-ı şarka gidip bu sebeple Halep'de para bulunmadığı belirtilmektedir. Bu durumun Halep'te para sıkıntısına sebep olduğu,

²⁰ Musul'un 1540 tarihli kanunnamesinde, " Der Beyan-ı Bazar-ı Rişte ... her şahruhi'den ki, dört buçuk Osmani akçesidir, bir mankur alınmış. Ve yoğun dutulan iplikdir ki nügisi üç-dört ve beş akçeye satılır olsa andan nesne alınmaz imiş. Ve beşden tecavüz edüb dahi ziyadeye satılır olsa, inceden add olunub dört buçuk akçeden bir mankur alınurmuş, yine öyle alına" şeklinde geçerken, 1558 tarihli kanunname de "Bazara gelen iplik ki, yoğun olub nügisi beş akçeden eksüğe satıla, ol makuleden resm alınmaz imiş, gerü alınmaya. Ve nügisi beş akçeye ve beş akçeden ziyadeye satılardan dört buçuk akçede bir mankur alına gelmeğın ola-geldiği üzere ibka olundu." şeklinde geçerek şahruhinin tedavülden kalktığı ve sadece Osmanlı para biriminin kullanıldığı görülmektedir. Ahmet Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c.5, İstanbul 1993, s.233.

²¹ Pare veya medin olarak adlandırılan Memluklu parası sicillerde kıt'a-ı fiddiye veya sadece kıt'a olarak yazılmaktadır. 1052/1643 tarihinde Antep'teki Şeyh Muhammed Erzincanî Medresesinde görev yapan müderrislerin maaş artış talepleri ile ilgili Halep Şer'iyeye Sicillerindeki bir belgede kıt'a, Memluklular zamanında "beş dirhem bir kıt'a-i fiddiye ki pare olarak isimlendirilir" şeklinde tanımlanmaktadır. 24 Numaralı Halep Şer'iyeye Sicili(bundan sonra Halep Şer'iyeye Sicillerinden sadece Sicil No diye bahsedilecektir), Belge: 147, Tarih 12 Zilhicce 1052/3 Mart 1643.

²² Güçer, L; " XVI-XVIII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunun Ticaret Politikası", İ.Ü.İ.F. İktisat ve İctimai Tarih Araştırmaları Merkezi Dergisi, S.1, 1987, s.21. 1548 tarihli Şam eyaleti kanunnamesinde "amma diyâr-ı efrenden çuka ve atlas ve kemha ve bunların gibi metâ' gelse ... her yüz eşrefide üç eşrefî alınır" , 1572 tarihli Sis sancağı kanunnamesinde "Liva-i mezbûrede mütemekkin olan re'âya-ı Etrâk'dan her müzevvedden on dört para ki yirmi sekiz Osmani olur ...". Ahmet Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c.7, İstanbul 1994,s. 816.

²³ Halep darbhanesinin mukata'ası, 1519 yılında (240.000), 1526 yılında (845.000) 1536 yılında (800.000), 1550 yılında (90.000), 1570 (110.000) akçeye iltizama verilmiştir. E.Çakar, XVI. Yüzyılda Halep Sancağı, s.302.

Müslümanların alışverişlerinde sıkıntı çektikleri bildirildiğinden ve bu hususta nasıl davranılmak gerektiği sorulduğunda 100 dirhem gümüşten 275 pare kesilmek emr olunur ise, gümüşü olan kimselerin rızalarıyla darphaneye getirerek sikke kestirecekleri ve paranın bollaşmasıyla alışverişte sıkıntının ortadan kalkacağı ifade edilmektedir. Halep'te kullanılan paraların tamamının dörtte biri ya da yarısı oranında kırılmış olduğu, böyle paraların kullanılmasının yasaklanması ve kullananların haklarından gelinmesi kanun gereği olduğu, bu yüzden 100 dirhem gümüşten 275 pare kesilmesi ve halkın sahil para ile ticaret etmesinin sağlanması emredilmiştir. Kırılmış para ile ticaret yapılmasının yasaklanması, dinlemeyen olursa paralarına el konularak mühürlenmesi, haklarında verilecek hükümlerin beklenmesi, asıl olarak da paraları kırkanların yakalanarak kalede hapsedilmesi, darphanede kesilecek paraların piyasaya sürülerek kullanılmasının sağlanması istenmektedir²⁴.

975 Zilhiccesinin 5. günü/1 Haziran 1568 Halep darphanesinde 100 miskal alâ altından 131 sikke altın kesilmek için yazılan arza karşı, gönderilen emr-i şerifte bu arz uygun görülerek veznine ve ayarına dikkat edilerek eksik sikke kesilmemesi emredilmiştir²⁵.

Sicillerde borç, alacak, satış, ticari işlemler ve sair konularla ilgili kayıtların büyük çoğunluğunda para birimi olarak osmanî(akçe), sultanî(altın, dinar) ve kıt'a(pare, mısıryye), şahî, dirhem kullanılmaktadır. Bunların dışında kıbrısî ve kuruş Halep'te yapılan günlük ticari işlem kayıtlarında kullanılan diğer paralardır. Gümüş paralar olan osmanî(akçe), kıt'a, şahî, dirhem dönem boyunca kayıtlarda yer alırken, kuruş yüzyılın sonlarına doğru kayıtlarda yoğun olarak yer almaya başlamıştır. Diğer taraftan 1586 yılındaki değer kaybından sonraki ticari işlemlerde osmanî(akçe) ile ilgili kayıtlarda azalma gözlemlenmektedir. Halkın kendi arasındaki ticari işlemlerde diğer para birimlerini tercih etmesi, halkın osmanî(akçe) kullanımından kaçındığı izlenimini uyandırmaktadır. Sultani(dinar) yüzyıl boyunca sicil kayıtlarındaki işlemlerde yer almıştır. Kıbrısî ise, Osmanlıların Venediklilerden Kıbrıs'ı almalarından önceki dönemde, yüzyıl ortalarında yoğun olarak kullanılmıştır.

Ticari işlemlerde birçok para birimi birlikte kullanılmış ve birbirlerine karşı kıymetleri de kaydedilmiş olduğundan, Halep'te cari olan para birimlerinin

²⁴ H.Ş.Sicil No: 1, Belge: 3003, Tarih: 9 Rebi'ül-evvel 961/12 Şubat 1554

²⁵ H.Ş.Sicil No: 4, Belge:1404, Tarih: Zilhicce 975/Haziran 1568

değerlerini tespit edebilmekteyiz. Osmanî(Akçe), sultani dinar(altın) ile kuruş arasındaki pariteyi gösteren 983/1575 tarihli bir kayıt belirtilen para birimlerinin birbirlerine karşı değerlerini ortaya çıkarmaktadır. Halep Mısriyyîn Evkafı mallarının tahsilinden sorumlu olan Ahmet Bey b. Mahmud, bu vakıfların mütevellisi Muhammed b. Şeyh Raziyyuddin'den, Sultan Barsbay Vakfı mahsulünden 535 kuruş, Sultan Hasan Vakfı mahsulünden 545 kuruş ve Sultan Ferec b. Berkûk Vakfı mahsulünden 11.5 kuruş olmak üzere bu vakıfların mahsulünden baki kalan maldan 1091.5 kuruş aldığını, her kuruşun 44 osmâniye eşit ve 1091.5 kuruşun Halep şehrinde işlemde olan sultani dinarı hesabıyla 800 dinar ve 18 kıt'a(pare) ettiğini ifade etmiştir²⁶. Belirtilen kayıttan, 1 kuruşun, 44 akçe ve 0,73 sultani altın(1 sultani =1,36 kuruş) değerinde olduğunu, diğer bir ifadeyle 1091,5 kuruş x 44 akçe= 48026 akçe -18 kıt'a(yaklaşık 26 akçe)= 48000 akçe, 48000 akçenin de 800 sultani dinara eşit olmasından 1 sultaninin 60 akçe değerinde olduğunu görüyoruz. 990 tarihinde Halep'e gönderilen bir hükümde de sultani ve kuruşun resmi değeri belirtilmiş ve kuruşun 40, sultaninin 60 akçe olduğu, ticari işlemlerin belirtilen değerlere göre yapılması istenmiştir²⁷. Belirtilen kayıtlar kuruşun resmiyette 40, halk arasındaki işlemlerde ise 44 akçe değerinde olduğunu göstermektedir.

1 Sultani altının değeri ise 40 kıt'a(pare, mısriyye)dir. "Halep şer'i hâkimi, Şeyh Mahmut b. Abdulvehhab'ı hanımı Rumiyye bint Muhammed ve O'ndan olan çocuklarının tam bir senelik nafakalarını günlük 2 kıt'adan toplam 18 sultani altın ödemesine karar verdi"²⁸ kaydından bir yıllık nafakanın(360 günx2 kıt'a) 720 kıt'a olduğunu, bunun da 18 sultani (720/40= 18 sultani) yani bir sultaninin 40 kıt'aya eşit olduğunu anlıyoruz. 990 yılına ait bir kayıttan da yine sultani-dinar(altın)ın 40 kıt'aya eşit olduğu görülüyor. İhsân bint Nâsır, kocası Ali b. Ahmet aleyhine açtığı davada yedi aylık süreyle günlük iki kıt'adan (gümüş) nafaka alacağı olduğu iddiasında bulunmuştur. Davalı koca, davacının, bir yıllık nafakadan kendisini ibra eylediğini söylemiştir. Davacı bu olayı inkâr etmiştir. Bunun üzerine davalının, 7 aylık nafaka

²⁶ H.Ş. Sicil No: 4, Belge:1270, Tarih: 27 Zilka'de 983/27 Şubat 1576.

²⁷ H.Ş. Sicil No: 5, Belge: 376 , Tarih: 26 Safer 990/22 Mart 1582. 990 tarihli başka bir sicil kaydında ise iki kişi arasındaki bir işlemde 500 kuruşun 400 sultani değerinde olduğu belirtilmekte, buna göre 1 sultani =1,25 kuruş, diğer bir ifadeyle 1 kuruş=0,80 sultani değerindedir. H.Ş. Sicil No: 5, Belge: 412, Tarih: 16 Rebîul Evvel 990/10 Nisan 1582. Resmi rayicin dışında, halk arasındaki işlemlerde de paraların değerlerinde küçük çaplı değişikliklerin (1 altının değerinin 1,25 kuruştan 1,36 kuruşa kadar değiştiği gibi) olabildiği görülebilmektedir.

²⁸ H.Ş. Sicil No:4, Belge:213, Tarih: Şa'bân 973/ Mart 1566

miktarı olan 10,5 dinarı ödemesine karar verilmiştir²⁹. 7 aylık nafaka miktarı (210 gün x 2 kıt'a) 420 kıt'a, bu da 10,5 dinara (420 kıt'a/10,5 dinar= 40 kıt'a) eşittir. Belirtilen kayıtlardan 1 sultaninin 40 kıt'a ve 60 akçe değerlerinde olmasından 1 kıt'anın 1,5 akçe değerinde olduğu anlaşılmaktadır³⁰.

Sık karşılaşılan para birimlerinden birisi de şahî'dir. Kayıtlarda gerek Halep ve gerekse Bağdat piyasalarında 8 şahî'nin 1 sultani dinar değerinde olduğu belirtilmektedir. Musul Sancağı Emiri Sinan Bey'in oğlu Emirul Ümera Mustafa Bey'in vekili Cum'a Ağa b. Hasan, Frenk Sandes b. Gantoui'dan, mühürlenmiş bir kumaş (kirbâs) parçasına konulmuş (160) miskal inci ve tanesi (3) kırat olan (242) parça inci ve yine tanesi (2) kırat olan (118) parça inci mukabilinde, Halep şehrine ait ticarî işlemler gereği sekiz şahiyesi bir dinar karşılığı olmak üzere (2.800) dinar teslim aldığını ve rehin olarak bırakılan malı Sandes'e teslim ettiğini ikrar etmiştir³¹. Şahî'nin Bağdat'taki değerini gösteren "Dâhil-i Bâbul Makâm Mahallesinden Mustafa b. Zeynettin, Dâhil-i Bâb-ı Kınnesrîn Mahallesinden es-Sammâdî adıyla bilinen Hacı Ali'den, borçlanma yoluyla, Bağdat'ta bir dinarı sekiz şâhiye hesabıyla yazılı hüccet gereği (4.600) dinar alacağı olduğunu ve borçludan, (alacağına karşılık) 10 kantar 20 rıtl ceviz ve karanfil, Çin fincanları ve geri kalanını da nakit olarak teslim aldığını, artık ondan hiçbir alacağının kalmadığını yasal olarak ikrar etmiş ve tasdik edilmiştir" şeklindeki kayıta da 8 şahinin 1 sultani değerinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Halep'te kullanılan paralardan birisi de dirhem'dir. Nafaka ödenmesi ile ilgili 975/1567 tarihli bir sicil kaydında, Muhammed b. el-Cüнди, Leyle bint İbrahim'in gözetiminde olan oğlu Mansur'un günlük bir kıt'a olan nafakasını fakir ve aciz olduğundan dolayı ödeyemediği belirtilmektedir. Bunun için günlük nafaka 3,5

²⁹ H.Ş. Sicil No: 5, Belge: 794, Tarih: 12 Rebî'ül-âhir 990/ 6 Mayıs 1582

³⁰ Ancak 974 tarihli bir kayıta, "Cebel-i Sem'ân'a bağlı Kefereyn Köyü'nden Ahmet b. Abdulkâdir ve Muhammed b. Hamd, Cebel-i Sem'ân havâssı nâzırı Muhammed Bey b. Şeyh Şemsettin'den, mahsulü H. 974 yılında toplanacak olan, Hasîn mezrası ve Bekyâş mezrası yazlık ve kışlık mahsulü ile birlikte Kefereyn Köyünün tüm mahsulünü, bâd-i hevâ ve mîrî hissesi dışındaki örfî vergileri dâhil 973 yılı için, 9.600 osmaniyeye denk gelen 4.800 gümüş kıt'a karşılığı iltizam etmişlerdir" 1 kıt'anın 2 akçe değerinde olduğu belirtilmektedir (Sicil No: 4, Belge: 3488 Tarih: Zilka'de 974). 1572 tarihli Sis sancağı kanunnamesinde "Liva-i mezbûrede mütemekkin olan re'âya-ı Etrâk'dan her müzevvecden on dört pare ki yirmi sekiz Osmani olur ...". A.Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c.7, s. 816. Belirtilen kayıtlardan devletin resmi işlemlerdeki alacaklarında pare(kıt'a)nın değerinin iki akçe olduğu görülmekle birlikte, sivil vatandaşların kendi arasında 1,5 akçe kıymetine göre işlem yapıldığı anlaşılmaktadır.

³¹ H.Ş. Sicil No: 5, Belge: 386, Tarih: 6 Rebî'ül-evvel 990/31 Mart 1582

dirhem değerinde olan yarım kıt'a'ya indirildiği ifade edilmektedir.³². Buradan 7 dirhem'in 1 kıt'a, dolayısıyla 280 dirhem'in de bir sultani altın değerinde olduğunu anlıyoruz.

Belirtilen kayıtlardan 1586 tarihi öncesinde Halep piyasasında 1 sultani altının 40 kıt'a(pare), 60 akçe, 1,25 kuruş, 8 şahi ve 280 dirhem değerinde; devlete ait işlemlerde 1 parenin 2 akçe, halkın kendi arasındaki işlemlerde ise 1,5 akçe değerinde rayicinin olduğunu söyleyebiliriz. Bilindiği üzere 1586 yılında 100 dirhem gümüşten 800 akçe kesilmeye başlamasıyla akçenin değerinde % 100 oranında düşüş olmuş, 1 altın 120 akçe değerine yükselmiştir. İncelemiş olduğumuz Halep Şer'iyeye Sicillerinde, parenin değerinin 1004³³ ve 1008³⁴ yıllarında dahi sultani altın karşısında (40 kıt'a= 1 sultani) değerini koruduğunu ve akçenin değer kaybının pare/kıt'a'yı etkilemediğini görmekteyiz. Bu durum doğal olarak parenin akçe karşısında değer kazandığı ve 1,5 akçe= 1 pare olan değerini, 3 akçe=1 pare değerine yükselttiği sonucunu ortaya çıkartmaktadır.

³² H.Ş. Sicil No: 4, Belge: 2850, Tarihi: Ramazan 975/Mart 1568.

³³ Dâhil-i Babün-neyreb Mahallesinde bir ev yıllığı 9 altından kiralanmış ve kira aylık 30 kıt'adan (12 ay x30= 360 kıt'a/9 altın= 40 kıt'a) ödenmiştir. Kıt'anın XVI. yy. boyunca devam eden (1 altın= 40 kıt'a) kıymetinde bir değişiklik olmamıştır. H.Ş. Sicil No: 8, Belge:919, Tarih 12 Safer 1004/17 Ekim 1595.

³⁴ 1008/1599 tarihinde dükkân kiralanması ile ilgili bir kayıta da yine Halep'te 40 kıt'anın 1 altın değerinde olduğunu ve kıymetinde bir değişikliğin olmadığını görmekteyiz. Üç yıllığına 5 altın 16 kıt'aya kiralanın dükkânın, iki yıllık kirası olarak 3 altın 24 kıt'a ödenmiştir. 5x40 kıt'a=200 + 16=216 kıt'a, üç yıllık kiradır. 3x40 kıt'a=120 kıt'a +24= 144 kıt'a iki yıllık kirayı oluşturmaktadır. Dükkanın yıllık kirası 72 kıt'a'dır. Belirtilen işlemler Halep'te 1 altının 40 kıt'a olduğu ve değerinde herhangi bir değişiklik bulunmadığını göstermektedir. H.Ş. Sicil No: 9 Belge: 224, Tarih: 6 Cemâziyel evvel 1008/24 Kasım 1599.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KÖLE, CARIYE, MİHİR ve ÇALIŞMA ÜCRETLERİ

1.1.1. Köle ve Cariye Fiyatları

Birçok Osmanlı şehrinde olduğu gibi Halep'te de esir pazarı bulunmakta, köle ve cariyeler burada alınıp satılmaktadır. Pazarlardaki esir satışlarından alınacak vergiler mukata'aya verilmekte ve mültezimler tarafından vergileri toplanmaktaydı. Halep'teki esir satışından alınacak vergiler Esir ve Cariye Pazarı Mukata'ası adıyla iltizama verilmiştir³⁵. Şehirlerin kanunnamelerinde o şehirde alınacak vergilerin miktar ve oranları belirtilmektedir. Ancak konumuz açısından önem taşıyan Halep'te satılan esirlerin satışından alınacak vergilerin miktar ve oranları konusunda hiçbir Halep kanunnamesinde bilgi yer almamaktadır. Halep'e yakın bölgelerin şehirlerinin kanunnamelerinde, Şam eyaletinde satılan her köle için satıcıdan 30 akçe³⁶, Harput'ta şehirden transit geçen ak esirden 50, kara esirden 25 akçe bac, satılsa % 2.5 oranında satış vergisi³⁷, Diyarbakır'da transit geçen ak esirden 50, kara esirden 40 akçe vergi alınmakta³⁸ olduğu belirtilmektedir.

Şam eyaletinde satılan her kölenin satıcısından 30 akçe vergi alınacağı belirtilmekte, alıcıdan ise vergi alınacağı ile ilgili bir kayıt bulunmamaktadır. Halep'te cariyeye satışı ile ilgili bir dava kaydında, Cariye Amili, cariyeye satışından dolayı satıcının vermesi gereken vergiyi ödemediğini belirterek dava açmıştır³⁹. Davada alıcının da vergi ödemesi gerektiği ile ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir. Halep ile birlikte aynı tarihte Memlukulardan Osmanlılara geçen Şam'da, bir esirin satışından alınan vergi miktarının Halep ile aynı olduğu veya birbirine yakın olduğu düşünülebilir. Bilindiği gibi Osmanlı yönetiminde, ele geçirilen şehirlerden daha önce alınan vergilerin miktar ve çeşitleri kısa zaman diliminde kolay kolay değişmemektedir. Belirtilen bilgilerden hareketle Halep'te pazarlarda satılan köle

³⁵ Enver Çakar, XVI. Yüzyılda Halep Sancağı(1516-1566), Elazığ 2003, s.261.

³⁶ Ahmet Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c.7, İstanbul 1994, s. 27.

³⁷ M.A. Ünal, XVI. Yüzyılda Harput Sancağı(1518-1566), Ankara 1989, s.245-250.

³⁸ Ahmet Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c.3, İstanbul 1991, s.223.

³⁹ H.Ş. Sicil No:1, Belge 1822, Tarih: 8 Cemâziye'l-evvel 962/31 Mart 1555

sayısı hakkında, Şam eyaletinde alınan vergi miktarı baz alınarak bir tahmin de bulunulabileceğini düşünmekteyiz. Halep'te esir satışından elde edilen en düşük vergi miktarı(20 000 akçe) Osmanlının bölgeye ilk geldiği yıllara (1519) ait olduğu ve yaklaşık 670 civarında esirin satışının gerçekleştiği söylenebilir. Tabloda belirtilen gelir miktarları dikkate alındığında Halep'te 1526 yılında 1900, 1536 yılında 2 000, 1550 yılında 1270 ve 1570 yılında 1330 civarında esir Halep'te satılmış olmalıdır.

İncelemiş olduğumuz sicillerdeki kayıtlar normal köle satışı dışında, genellikle alıcı ile satıcı arasında yaşanan problemler, cariyenin hamile, hastalıklı, deli olmasından dolayı satışının iptal edilmesi veya kusurlu olduğu belirtilerek satışın gerçekleştirilmesi, satış bedelinin ödenmesi veya ödenmemesi, vadeli satış yapılması gibi konulardan oluşmaktadır. Köle satışlarında, satılan kölelerin kusurlu olup olmaması büyük önem taşımaktadır. Satışlarda kölenin fiyatı ve özellikleri ile beraber varsa kusuru da ifade edilmekte, kusursuz ise hiçbir ayıbının olmadığı belirtilmektedir. Hatta bazı kayıtlar sadece alıcı ve satıcının satılan kölenin kusursuz olduğunu beyan etmelerinden ibarettir⁴⁰. Satışlarda köle ve cariyelerin kusurları arasında hastalık ve zayıflık⁴¹, sürekli ateşinin olması⁴², öksürüklü olması⁴³, gözünün yaralı ve bulanık görmesi⁴⁴, sara hastalığı⁴⁵, delilik⁴⁶, kölenin sütünün kesilmesi⁴⁷, cariyenin hamile⁴⁸ olması gibi durumlar sayılmaktadır. Belirtilen durumlar kusur olarak satış esnasında belirtilmekte ve alıcı bu kusurları bilerek almakta, eğer belirtilmemişse satışın iptali ve paranın iadesi için yukarıda belirtilen kayıtlarda olduğu gibi dava açılmaktadır. Satışlarda cariyenin hamile olması ayrı bir önem taşımaktadır. Doğacak çocuğun nesebini belirleme ve babasının mirasından pay alma yanında, ümmül-veled olan cariyeye, efendisinin ölümü ile azat edilmeyi hak etmektedir⁴⁹. Ayrıca efendisinden hamile kalan cariyenin satışı da mümkün olamamaktadır. Konuyla ilgili bir kayıтта Abdullah b. Muhammed, Abdurrahman b. Şihabuddin'e, Hüsna bint Abdullah adında beyaz bir cariyeyi (30) sultaniye sattığını

⁴⁰ H.Ş. Sicil No:1, Belge 428, 429, 509, 964, 2942,2740.

⁴¹ H.Ş. Sicil No:1, Belge 1873.

⁴² H.Ş. Sicil No:1, Belge 965.

⁴³ H.Ş. Sicil No:1, Belge 969, 1784.

⁴⁴ H.Ş. Sicil No:1, Belge 1079, Sicil No: 8 Belge 953.

⁴⁵ H.Ş. Sicil No:5 Belge 239.

⁴⁶ H.Ş. Sicil No:1, Belge 1080, Sicil No: 5 Belge 239.

⁴⁷ H.Ş. Sicil No:4, Belge 505.

⁴⁸ H.Ş. Sicil No:1, Belge 3131, 3259.

⁴⁹ Ahmet Akgündüz; İslam Hukukunda Kölelik Cariyelik Müessesesi ve Osmanlıda Harem, İstanbul 1996 s.127-128.

ve bu cariyesinde hiçbir kusuru olmadığını, ancak daha sonra hamile olduğu ortaya çıkınca, satıcı bu cariyesinin alan kişi tarafından hamile bırakıldığını, kendisinden hamile olmadığını iddia etmiştir. Bunun üzerine Abdurrahman bu olayın aydınlatılması için mahkemeye başvurmuştur⁵⁰.

Fiyatlar, köle ve cariyelerin kabiliyet, bilgi, beceri ve çeşitli özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Bu yüzden köle fiyatlarında dönemin başı ile sonu arasında değişiklik olup olmadığını tespit etmek oldukça zordur. Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi köleler için 8 altından 150 altına kadar yükselen fiyatlarla karşılaşmaktayız. Kölelerin özellikleri hakkında çok yetersiz bilgi verilmesinden dolayı hangi özellikte kölelerin daha kıymetli olduğu ya da belirli özellikteki kölelerin fiyatlarında artış ve düşüşler olup olmadığını tespit edememekteyiz. Konuyu genel olarak değerlendirdiğimizde öncelikle arz talep dengesinin fiyatların belirlenmesinde etkili olduğu söylenebilir. Çok sayıda esirin elde edildiği savaşlar sonrasında piyasada bol miktarda esir sürüldüğünden fiyatlar düşmektedir. Örneğin 1571 tarihinde Kıbrıs'ın fethi ile ele geçirilen esirlerden alınacak pençik resmi 31 bin altına iltizama verilmiştir⁵¹. Biz bu rakamdan kabaca elde edilen esirlerin değerinin 150 bin altın civarında olduğunu, ortalama bir esirin fiyatının 30-60 altın arasında değiştiği düşünülürse, 25-50 bin arasında esir elde edildiğini söyleyebiliriz. Bu kadar yüksek miktardaki köle girişi Osmanlı piyasasındaki fiyatları etkilemiş olmalıdır. Halep'te 990/1582 tarihli satışta Kıbrıslı köle 40, cariye 30 altına satılmıştır⁵². Köle ve cariye fiyatları karşılaştırıldığında kölelerin değeri daha yüksektir. En düşük kölenin fiyatı 15, en yüksekinin 145 altın olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda görüleceği gibi istisnaları olmakla birlikte, beyaz kölelerin fiyatı daha yüksek, zenci kölelerin fiyatları ise daha düşüktür. Bir kısım kölelerin zenci ya da beyaz olduğu belirtilmediğinden tüm kölelerin ortalamasını aldık ve incelediğimiz dönemde kölelerin satış fiyatının ortalaması 58 altın civarında olduğu ortaya çıkmıştır. Cariyelerin ise en düşük satış fiyatı 8 altın olup en yüksek 166 altına satılmıştır(**Tablo 1.1.1.3**). Cariyelerde de yine zenci cariyelerin fiyatı beyazlardan daha düşüktür. Halep'te incelediğimiz dönemin tüm cariyelerinin satış ortalaması 44 altın civarındadır. Cariyelerin değerinin düşük olması, onların sadece ev işlerinde, ailelere yardımcı olmasından kaynaklanıyor olmalıdır. Köleler ev işlerinin yanında,

⁵⁰ H.Ş. Sicil No: 1, Belge 3131, Tarih 17 Şevvâl 961/15 Eylül 1554

⁵¹ H.T. Dağlıoğlu, Onaltıncı Asırda Bursa, Bursa 1940, s.67.

⁵² H.Ş. Sicil No:5, Belge 209, s.239.

tarlada ve iş hayatının her alanında efendilerine yardımcı olmaları, onların fiyatının yüksek olmasını sağlamıştır. Diğer taraftan İşçi ücretlerinin yüksekliği de insanları köle edinmeye ve kölelerin cariyelere göre fiyatlarının yüksek olmasına etki etmiş olmalıdır.

Tablo 1.1.1.1 Köle Fiyatları ve Özellikleri

Sıra No	Tarihi	Satış Bedeli (Sultani Altın)	Özelliği	Milliyeti	Açıklama
1	956/1549	35	Sağ gözü bulanık gören, esmer renkli	Gürcü	⁵³ Sicil No 1, belge 1079.
2	956	22		Belirsiz	Sicil No 4, belge 2001.
3	956	80		Belirsiz	Sicil No 4, belge 1892.
4	957/1550	26	Uzun boylu beyaz tenli	Ermeni	Müslümandan Ermeniye köle satışı. Sicil No 1, belge 426.
5	961/1554	150		Siyah köle	Bahçe ile birlikte satılmıştır. Sicil No 1, belge 2619.
6	961	24	Çocuk	Beyaz köle	Sicil No 1, belge 3129.
7	961	54	Tüm şer'i ayıplardan arınmış	Gürcü köle	Sicil No 1, belge 3290.
8	961	22		Siyah köle	Sicil No 1, belge 3336.
9	961	20		Siyah köle	Sicil No 4, belge 388.
10	962/1555	47		Beyaz köle	Sicil No 1, belge 1824.
11	962	22	Hiç bir hastalığı yok	Beyaz köle	Sicil No 1, belge 1847.
12	962	71		Beyaz köle	Sicil No 1, belge 1590.
13	962	75	Hiç kusuru yok	Beyaz köle	Sicil No 1, belge 732.
14	962	90		Beyaz köle	Sicil No 1, belge 2075.
15	962	33		Hintli köle	Sicil No 1, belge 2159.
16	962	37		Habeşli köle	Sicil No 1, belge 2274.
17	962	66		Belirsiz	Sicil No 1, belge 2740.

⁵³ Tezimizde geçen sicillerin tamamı Halep Şer'iyeye Sicillerine aittir.

Tablo 1.1.1.1 devam

18	962	87		Bulgar köle	Sicil No 1, belge 2760.
19	962	20,5		Siyah köle	Sicil No 1, belge 2886.
20	962	100	Hiç kusuru yok	Beyaz köle	Sicil No 1, belge 2942.
21	962	40		Habeşli köle	Sicil No 1, belge 2134.
22	962	100		Habeşli köle	Sicil No 1, belge 2637.
23	962	40		Belirsiz	Sicil No 1, belge 1676.
24	962	36		Çerkez köle	Sicil No 4, belge 506.
25	963/1556	100	Sol elinin üzerinde ateş yanığı izi bulunan	Beyaz köle	Sicil No 1, belge 245.
26	963	26		Beyaz köle	Sicil No 1, belge 258.
27	963	150	Beyaz tenli, kumral	Rus köle	Sicil No 1, belge 312.
28	963	60		Ermeni köle	Müslüman'dan Ermeni'ye satış Sicil No 1, belge 767.
29	971/1564	120	Genç köle	Beyaz köle	(Hür olduğu anlaşılmıştır.) Sicil No 4, belge 3825.
30	971	30		Siyah köle	Sicil No 4, belge 18.
31	971	60		Abaza köle	Sicil No 4, belge 3785.
32	972/1565	125		Beyaz köle	Sicil No 4, belge 1100.
33	972	15		Siyah hristiyan köle	Ermeni'den Fransız'a köle satışı. Sicil No 4, belge 963.
34	972	49		Beyaz köle	Sicil No 4, belge 1109.
35	973/1566	130		Çerkez köle	Sicil No 4, belge 218.
36	974/1567	26,6		Siyah köle	2 cariyeye ile birlikte(80 altın). Sicil No 4, belge 2977.
37	974	60		Beyaz köle	Sicil No 4, belge 2430.
38	974	39	Uzun boylu, kusurlu	Rus köle	Sicil No 4, belge 2465.

Tablo 1.1.1.1 devam

39	974	28,5	5 yıldır köle	Nubi köle	Sicil No 4, belge 3518.
40	974	20		Habeşli köle	Sicil No 4, belge 600.
41	975/1567	30		Siyah köle	Sicil No 4, belge 2894.
42	983/1575	30		Hindistanlı köle	Sicil No 4, belge 748.
43	984	30		Nubi köle	Sicil No 4, belge 761.
44	990/1582	30		Hintli köle	Sicil No 5, belge 247.
45	990	145	Ela gözlü, zayıf	Gürcü köle	Sicil No 5, belge 1042.
46	990	40	Ela gözlü, kısa boylu, sakalı henüz çıkmamış	Kıbrıslı genç köle	Sicil No 5, belge 209.
47	990	50	Ela gözlü, orta boylu	Beyaz köle	Sicil No 5, belge 395.
48	990	27		Siyah köle	Sicil No 5, belge 890.
49	990	90	Esmer renkli, zayıf, kısa boylu	Beyaz köle	Sicil No 5, belge 1095.
50	1003/1595	88		Beyaz köle(110 kuruş)	Sicil No 8, belge 514.

Yukarıda belirttiğimiz açıklamaları ve çekincelerimizi de göz önünde bulundurarak yıllara göre satılan kölelerin fiyatlarının ortalamalarına göre köle fiyatlarındaki artış miktar ve oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.1.1.2 Köle Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları (956 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Satılan Köle Sayısı	Ortalama Fiyat(Altın)	Artış Oranı(%)
956-957/1549-1550	4	40,75	
961-963/1554-1556	24	61,27	50,35
971-975/1564-1567	13	60,5	48,46
990/1582	6	63,66	56,22

Tablo 1.1.1.3 Cariye Fiyatları ve Özellikleri

Sıra No	Tarihi	Satış Bedeli(Sultani Altın)	Özelliği	Milliyeti	Açıklama
1	956/1549	22		Siyah cariye	Sicil No 1, belge 1087.
2	956	25		Nubi 2 cariye(50 altın)	Sicil No 1, belge 1116.
3	956	35		Gürcü cariye	Sicil No 1, belge 1142.
4	956	37		Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 1160.
5	956	38		Rum cariye	Sicil No 1, belge 1172.
6	956	40,5		Çerkez cariye	Sicil No 4, belge 1763.
7	956	22		Belirsiz	Sicil No 4, belge 2014.
8	957	71	Beyaz tenli, uzun boylu, siyah gözlü	Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 386.
9	957	28,5		Habeşi cariye	Sicil No 1, belge 412.
10	957	22,5	Kusurlu	Habeşi cariye	Sicil No 1, belge 414.
11	957	50		Belirsiz	Sicil No 1, belge 419.
12	957	20		Nubi cariye	Sicil No 1, belge 930.
13	961/1554	10		Belirsiz	Sicil No 1, belge 2557.
14	961	75		Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 2611.
15	961	34		Belirsiz	Sicil No 1, belge 2660.
16	961	19	Kusursuz	Hintli cariye	Sicil No 1, belge 3067.
17	961	12		Belirsiz	Sicil No 1, belge 3095.
18	961	19,5	Kusursuz	Habeşi cariye	Sicil No 1, belge 3151.
19	961	30		Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 3131.
20	961	27		Siyah cariye	Sicil No 1, belge 3176.
21	961	46		Abaza cariye	Sicil No 1, belge 3259.

Tablo 1.1.1.3 devam

22	961	35		Çerkez cariye	Sicil No 4, belge 415.
23	961	35		Çerkez cariye	Sicil No 4, belge 416.
24	961	48	Kusursuz	Belirsiz	Sicil No 4, belge 433.
25	961	50		Belirsiz	Sicil No 1, belge 2485.
26	962/1555	35		Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 1649.
27	962	52		Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 1773.
28	962	37		Çerkez cariye	Sicil No 1, belge 1813.
29	962	28		Gürcü cariye	Sicil No 1, belge 1873.
30	962	84,25		2 Abaza, 1 Bosnalı, 1 Çerkez cariye(337 altın)	Sicil No 1, belge 692.
31	962	83		Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 1884.
32	962	47		Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 1896.
33	962	44		Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 2011.
34	962	22	Delilikten dolayı iade	Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 2268.
35	962	40	Kusurlarıyla birlikte satılmıştır	Belirsiz	Sicil No 1, belge 2190.
36	962	47		Belirsiz	Sicil No 1, belge 2399.
37	962	8		Belirsiz	Sicil No 1, belge 2400.
38	962	35	Kusursuz	Çerkez ve Bosnalı 2 cariye(105 altın)	Sicil No 1, belge 2740.
39	962	70		Belirsiz	Sicil No 1, belge 46.
40	962	30	Sütünün kesilme kusurundan dolayı iade	Gürcü cariye	Sicil No 4, belge 505.
41	962	30		Belirsiz	Sicil No 1, belge 640.
42	963/1556	60		Beyaz cariye	Sicil No 1, belge 241.
43	971/1563	112		Belirsiz	Sicil No 4, belge 3805.

Tablo 1.1.1.3 devam

44	971	90		Abaza cariye	Sicil No 4, belge 3785.
45	972/1564	85		Belirsiz	Sicil No 4, belge 1195.
46	972	20		Nubi cariye	Sicil No 4, belge 832.
47	972	30	Kusursuz	Abaza cariye	Sicil No 4, belge 1119.
48	972	36		Habeşi cariye	Sicil No 4, belge 1105.
49	974/1566	79		Beyaz cariye	Sicil No 4, belge 599.
50	974	40		Beyaz cariye ve oğlu(80 altın)	Sicil No 4, belge 2336.
51	974	26,6		2 cariye (siyah köle ile birlikte 80 altın)	Sicil No 4, belge 2977.
52	983/1575	68		Bosnalı cariye	Sicil No 4, belge 767.
53	990/1582	48		Siyah cariye	Sicil No 5, belge 554.
54	990	50		Hintli cariye	Sicil No 5, belge 1030.
55	990	30	Delilik ve saradan dolayı iade edilmiş	Kıbrıslı cariye	Sicil No 5, belge 239.
56	990	50	Buğday tenli, siyah gözlü	Ermeni cariye ve kızı(100 altın)	Müslümandan Hristayana satılan cariye, Sicil No 5, belge 251.
57	990	30	Kusuru ile satılmış	Habeşli cariye	Sicil No 5, belge 335.
58	990	166,6		Çerkez cariye(10 bin akçe)	Sicil No 5, belge 869.
59	1004/1596	56,8	Sağ gözü yaralı	Beyaz cariye(71 kuruş)	Sicil No 8, belge 953.
60	1005/1597	40,8		Beyaz cariye(51 kuruş)	Sicil No 8, belge 1762.
61	1005	50	Kusursuz	Gürcü cariye	Sicil No 8, belge 2364.
62	1005	44	Uzun boylu	Hintli cariye(55 kuruş)	Sicil No 9, belge 1073.

Yine yukarıda belirttiğimiz açıklamaları ve çekincelerimizi de göz önünde bulundurarak yıllara göre satılan cariyelerin fiyatlarının ortalamalarına göre cariye fiyatlarındaki artış miktar ve oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.1.1.4 Cariye Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları(956/1549 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Satılan Cariye Sayısı	Ortalama Fiyat(Altın)	Artış Oranı(%)
956-957/1549-1550	12	33,72	
961-963/1554-1556	30	39,75	17,82
971-974/1563-1566	9	57,62	70,92
983-990/1575-1582	7	63,22	87,48
1004-1005/1596-1597	4	47,9	42,06

1.1.2 Mihir Miktarları

İslam hukuku evlilikte erkeğe bir takım ayrıcalıklı haklar verirken ona bir takım mükellefiyetler de yüklemiştir. Bu mükellefiyetlerin başında mihir gelmektedir. Nikâh esnasında veya sonrasında kararlaştırılan belirli bir meblağ, erkek tarafından kadına mihir olarak ödenmektedir. Ödenecek meblağın bir kısmı peşin olarak ödenir ve buna mihr-i muaccel(mihr-i mukaddem) denmektedir. Diğer kısmı ise mihr-i müeccel(mihr-i muahhar) adıyla ve belirlenen bir süre sonunda veya ölüm ve boşanma hallerinde kadına ödenmektedir.

Evlilik hayatında kadına erkek tarafından ödenmesi gereken mihir, kadına yaşamında birçok haklar ve kolaylıklar sağlamaktadır. Öncelikle kadının hakkı olan ve kendisine veya velisine ödenen mihiri, kadın istediği gibi kullanabilir ve onun izni ve rızası olmadan hiç kimse mihrine el sürememektedir. Uygulamada iki aşamada ödenen mihirin, mihr-i müeccel kısmı, boşanma ve ölüm durumunda veya belirlenen süre sonunda kadına ödenmekte ve özellikle boşanan kadının ekonomik bakımdan kimseye muhtaç olmadan belirli bir süre hayatını sürdürebilmesine imkan sağlamaktadır. Diğer taraftan mihir, boşanma konusunda erkeğin sahip olduğu tek taraflı geniş yetkiye de firen görevi yapmaktadır.

Dini nikâh kıyıldıktan sonra kadın mihiri hak etmektedir. Düğün yapılsın veya yapılmıyın kadın mihiri almaya hak kazanmaktadır. Ancak boşanma cinsel birleşmeden önce gerçekleşirse o zaman belirlenen mihrin yarısı ödenmektedir⁵⁴.

3 Şa'bân 1004/2 Nisan 1596 tarihli kayıta⁵⁵Oğlu Ömer'in vekili Muhammed b. Havza, oğlunun karısı Seniyye b. Muhammed'i, cinsel birleşme olmadan, boşamış ve kadın artık serbest kalmıştır. Koca daha önce ödenmiş olan mihrin yarısı olan 20 dinarı geri almış, yarısı kadında kalmıştır.

Dini açıdan mihrin nikâh esnasında belirlenmesi tavsiye edilmekte⁵⁶ ve sicillerdeki kayıtlarda nikâhla beraber mihr miktarları da belirlenmektedir. 3 Safer 971/22 Eylül 1563 tarihli kayıta⁵⁷ Kasım b. Abdullah, Halep'in Muhammed Bey Mahallesinden bekâr oğlunun nişanlısı Sare bint Hacı Halid'e, mukaddem 30 altın, ölüm ve boşanma durumunda müeccel 30 altın mihr vermeyi kabul etmiştir. Bu evlilik akdinde kızın babası velisi olarak kabulde bulunmuştur. Diğer bir kayıta⁵⁸ Ubeyd b. Sakar ve Muhammed b. Osman, Bedevi Guneym b. Gânim'in, 1 eşek ve on baş keçi karşılığı Bedevi Saîde bint Sürûr ile kendisinin de hazır bulunup rıza göstererek evlendiğine dair şahitlikte bulunmuş ve kâdı evliliğin gerçekleştiğine hükmetmiştir. Ancak bazı durumlarda mihr sonradan belirlenebilmekte veya sicile sonradan kaydedilebilmektedir. Maraşlı Muhammed b. Gaffâr, henüz cinsel birlikteliği olmadığı zevcesi Hüseyinî Müderrisi lakabıyla meşhur Maraşlı Abdurrahman b. Yusuf'un kızı Ayşe'ye, 100'ü muaccel mihr ve 100'ü müeccel mihr olmak üzere toplam 200 dinar borçlu olduğunu ve borcunun hâlen bâki kaldığını ikrar etmiştir⁵⁹.

Yukarıda Bedevi Saîde bint Sürûr'un nikahında olduğu gibi evlenen çiftlerin buldukları ortama göre mihr olarak eşek, keçi verilebildiği gibi, tarla⁶⁰, ev⁶¹, köle⁶² ve çok çeşitli mallar da verilebilmektedir. Hanefî mezhebinde mihrin en az iki

⁵⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, Hukukî İslâmiyye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kamusu, C.2, İstanbul 1976, s.123

⁵⁵ H.Ş. Sicil No:8, Belge 1281.

⁵⁶ Bilmen, age, c.2, s.116.

⁵⁷ H.Ş. Sicil No:4, Belge 88.

⁵⁸ H.Ş. Sicil No:5 Belge: 468, Tarih: 23 Rebî'ül-evvel 990/17 Nisan 1582.

⁵⁹H.Ş. Sicil No: 5, Belge: 2701, Tarih: Şevvâl 974/Mayıs 1567.

⁶⁰ Taraflarca bilinen miktar kadar altın, 3 kıratlık köy arazilerinden 1 kıratlık arazi mihr ve köyde bulunan evin ¼ hissesinin tümü karşılığında kıyılan nikah. Sicil No:1, Belge: 2343, Tarih: 23 Zilhicce 972/22 Temmuz 1565.

⁶¹ Zâvîye Mahallesinden Hammade b. Hasan, karısı Ferec bint Muhammed'e, 15 sultani müeccel mihri karşılığında evinin ¼'ünü vermiştir. Sicil No:4, Sayfa 24, Belge No 88.

⁶² Sicil No:1, Sayfa 122, Belge: 1201, Tarih: 2 Zilka'de 956/22 Kasım 1549.

keçi fiyatına denk gelen 10 dirhemden az olamayacağı belirtilmektedir⁶³. İncelemiş olduğumuz sicillerde en düşük mihir miktarı 3 altın olarak geçmektedir⁶⁴. Bu miktar boşanma esnasında ödenen mihr-i müeccel olup, peşin ödenen mihir hakkında kayıtlarda bilgi yoktur. En yüksek mihir Sipahi Kemal b. Hacı Muhammed ile Kerime Hatun bint Hüseyin arasındaki nikâhta 1000 sultani(altın) olarak belirlenmiştir⁶⁵. Ancak Kerime Hatun gerdeğe girmeden kocasından 500 sultani muaccel mihir aldığını, geriye kalan 500 müeccel mihiri ise kocasına bağışladığını belirtmektedir.

Aşağıdaki tabloyu anahatlarıyla değerlendirmek gerektiğinde az sayıda mihr-i muaccel ve mihr-i müeccel birlikte verilmiştir. Diğerlerinde ikisinden birisi verilmiştir. Muaccel ve müeccel mihirleri birlikte verilenlerin tamamına yakınında muaccel ve müeccel mihirlerin eşit olduğu görülmektedir. Buradan Halep'te evlenme sırasında peşin olarak verilen muaccel mihirle, daha sonra veya ölüm ve boşanma esnasında ödenmesi gereken müeccel mihrin yaklaşık olarak eşit olduğu sonucuna varabiliriz. Dolayısıyla kadınlara ödenmesi gereken toplam mihir rakamlarına ulaşmak için tabloda muaccel veya müeccel mihirleri tek olarak belirtilen rakamları iki ile çarpmak isabetli olacaktır.

Tablo 1.1.2.1 Mihir Miktarları

SIRA NO	Tarih	Mihir Miktarı ⁶⁶ (altın)	Özellik	Açıklama
1	956/1549	10	Mihri Müeccel	Sicil No:1 Belge No:1070
2	956	15	Mihr-i Müeccel	Sicil No:1 Belge No:1259
3	956	38	Mihr-i Müeccel	Sicil No:4 Belge No:2131
4	962 /1555	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:1 Belge No:615
5	962	10	Mihr-i Muaccel	Sicil No:1 Belge No:655
6	962	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:1 Belge No:656
7	962	25	Mihr-i Muaccel	Sicil No:1 Belge No:1644

⁶³ Bilmen, age, c.2, s.116. Mehmet Akif Aydın, "Mehir Maddesi", DİA, c. 28, s. 390.

⁶⁴ H.Ş. Sicil No:8, Belge No 666, Tarih: 27 Şevvâl 1003/5 Temmuz 1595.

⁶⁵ H.Ş. Sicil No:8, Belge No 99, Tarih: 5 Safer 1003/20 Ekim 1594.

⁶⁶ Mihir miktarları kayıtlarda genellikle altın(sultani dinar)şeklinde, çok nadir de kuruş olarak geçmektedir. Biz tamamını altına dönüştürerek kaydettik.

Tablo 1.1.2.1 devam

8	962	5	Mihr-i Müeccel	Sicil No:1 Belge No:2169
9	962	20	Mihir ve nafaka Bedeli	Sicil No:1 Belge No:2357
10	962	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:1 Belge No:2428
11	962	40	Mihir Bedeli	Sicil No:4 Belge No:513
12	962	60	Mihir Bedeli	Sicil No:4 Belge No:1378
13	963/1556	5	Mihr-i Müeccel	Sicil No:1 Belge No:306
14	963	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:1 Belge No:327
15	963	4	Mihr-i Müeccel	Sicil No:1 Belge No:743
16	971/1563	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:4 Belge No:88
17	972	9	Mihr-i Muaccel	Sicil No:4 Belge No:128
18	974/1566	32	Mihir Bedeli	Sicil No:4 Belge No:2355
19	974	5	Mihr-i Müeccel	Sicil No:4 Belge No:2388
20	974	30	Mihr-i Müeccel ve Muaccel	Sicil No:4 Belge No:2647
21	974	15	Mihr-i Müeccel	Sicil No:4 Belge No:2701
22	974	50	Mihir Bedeli	Sicil No:4 Belge No:3422
23	974	45	Mihr-i Müeccel	Sicil No:4 Belge No:3601
24	990/1582	45	Mihr-i Müeccel	Sicil No:5 Belge No:187
25	990	200	Mihr-i Müeccel ve Muaccel	Sicil No:5 Belge No:255
26	990	300	Mihr-i Müeccel	Sicil No:5 Belge No:437
27	990	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:5 Belge No:438
28	990	10 Keçi,1 Eşek	Mihir Bedeli	Sicil No:5 Belge No:468
29	990	10	Mihr-i Muaccel	Sicil No:5 Belge No:811
30	990	100	Mihr-i Muaccel	Sicil No:5 Belge No:nosuz(sayfa 314)
31	1003/1594	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:38
32	1003	100	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:88

Tablo 1.1.2.1 devam

33	1003	75	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:681
34	1003	3	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:666
35	1003	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:634
36	1003	5	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:568
37	1003	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:564
38	1003	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:536
39	1003	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:530
40	1003	40	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:521
41	1003	25	Mihr-i Muaccel ve Müeccel	Sicil No:8 Belge No:498
42	1003	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:476
43	1003	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:408
44	1003	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:406
45	1003	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:405
46	1003	8	Mihr-i Muaccel ve Müeccel	Sicil No:8 Belge No:398
47	1003	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:378
48	1003	75	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:372
49	1003	80	Mehir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:368
50	1003	22	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:367
51	1003	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:354
52	1003	5	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:331
53	1003	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:330
54	1003	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:329
55	1003	44	Mihr-i Muaccel	Sicil No:8 Belge No:305
56	1003	80	Mehir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:303
57	1003	40	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:292

Tablo 1.1.2.1 devam

58	1003	10	Mehir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:261
59	1003	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:244
60	1003	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:224
61	1003	60	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:223
62	1003	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:214
63	1003	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:173
64	1003	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:119
65	1003	500	Mihr-i Muaccel	Sicil No:8 Belge No:99
66	1003	5	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:78
67	1003	30	Mihr-i Muaccel ve Müeccel	Sicil No:8 Belge No:74
68	1003	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:38
69	1003	50	Mihr-i Müeccel ve Muaccel	Sicil No:8 Belge No:8
70	1004/1595	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1044
71	1004	40	Mehir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:1207
72	1004	40	Mehir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:1281
73	1004	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1309
74	1004	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1542
75	1004	75	Mehir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:1648
76	1004	40	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1586
77	1004	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1542
78	1004	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1536
79	1004	4	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1527
80	1004	15	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1523
81	1004	4	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1521
82	1004	5	Mehir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:1477

Tablo 1.1.2.1 devam

83	1004	15	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1469
84	1004	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1443
85	1004	8	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1403
86	1004	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1389
87	1004	8	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1387
88	1004	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1291
89	1004	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1286
90	1004	40	Mihir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:1281
91	1004	100	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1253
93	1004	25	Mihir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:1222
94	1004	22,5	Mihir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:1218
95	1004	20	Mihir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:1217
96	1004	100	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1200
97	1004	69	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1197
98	1004	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1181
99	1004	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1172
100	1004	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1165
101	1004	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1156
102	1004	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1144
103	1004	4	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1133
104	1004	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1111
105	1004	40	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1103
106	1004	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1088
107	1004	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1080
108	1004	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1071

Tablo 1.1.2.1 devam

109	1004	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1057
110	1004	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1055
111	1004	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1038
112	1004	50,5	Mihir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:1033
113	1004	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1023
114	1004	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1005
115	1004	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:936
116	1004	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:926
117	1004	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:918
118	1004	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:914
119	1004	5	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:910
120	1004	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:899
121	1004	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:859
122	1004	15	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:836
123	1004	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:814
124	1005	15	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2066
125	1005/1596	200	Mihr-i Müeccel ve Muaccel	Sicil No:8 Belge No:2169
126	1005	50	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:1059
127	1005	30	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:1070
128	1005	30	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:1075
129	1005	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1805
130	1005	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2521
131	1005	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2515
132	1005	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2451
133	1005	60	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2432

Tablo 1.1.2.1 devam

134	1005	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2415
135	1005	4,8 (6 kuruş değerinde eşek)	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2393
136	1005	5	Mihr-i Muahhar	Sicil No:8 Belge No:2302
137	1005	50	Mihr-i Muahhar	Sicil No:8 Belge No:2283
138	1005	15	Mihr-i Muahhar	Sicil No:8 Belge No:2273
139	1005	20	Mihr-i Muahhar	Sicil No:8 Belge No:2174
140	1005	200	Mihr-i Muahhar ve Mukaddem	Sicil No:8 Belge No:2169
141	1005	5	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2140
142	1005	125	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2124
143	1005	5	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2104
144	1005	10	Mihir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:2084
145	1005	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2072
146	1005	20	Mihir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:2050
147	1005	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1875
148	1005	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1849
149	1005	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1827
150	1005	10	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1802
151	1005	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1737
152	1005	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1715
153	1005	100	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1713
154	1005	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1695
155	1005	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1683
156	1005	50	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:1682
157	1005	30	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:1070
158	1005	30	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:1075

Tablo 1.1.2.1 devam

159	1006/1597	40	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2558
160	1006	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2576
161	1006	15	Mihir Bedeli	Sicil No:8 Belge No:2593
162	1006	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2580
163	1006	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:8 Belge No:2573
164	1008/1599	300	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:6
165	1008	25	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:725
166	1008	50	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:733
167	1008	25	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:11
168	1008	5	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:13
169	1008	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:9 Belge No:21
170	1008	4	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:151
171	1008	5	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:205
172	1008	15	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:410
173	1008	15	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:415
174	1008	30	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:424
175	1008	10	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:481
176	1008	5	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:451
177	1008	15	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:535
178	1008	21	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:539
179	1008	20	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:540
180	1008	10	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:556
181	1008	25	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:582
182	1008	25	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:583
183	1008	10	Mihir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:589

Tablo 1.1.2.1 devam

184	1008	4,8	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:629
185	1008	10	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:645
186	1008	33	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:648
187	1008	30	Mihr-i Müeccel	Sicil No:9 Belge No:667
188	1008	20	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:679
189	1008	20	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:719
190	1008	30	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:425
191	1009/1600	20	Mihr-i Müeccel	Sicil No:4 Belge No:1313
193	1009	25	Mihr-i Müeccel	Sicil No:4 Belge No:1317
194	1009	15	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:783
195	1009	30	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:813
197	1009	5	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:827
198	1009	10	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:871
199	1009	10	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:907
200	1009	20	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:966
201	1009	15	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:999
202	1009	15	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:1015
203	1009	30	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:1029
204	1009	5	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:1135
205	1009	25	Mehir Bedeli	Sicil No:9 Belge No:1140

Tablodan da anlaşıldığı gibi sicil kayıtlarında genellikle ödenen mihirlerden sadece birisi yer almaktadır. Biz de aşağıda mihirlerin artış oranını gösteren tabloda ortalamaları tespit ederken mihirlerden sadece birisini dikkate aldık. Yukarıda da belirttiğimiz gibi peşin ödenen mihr-i muaccel ile daha sonra ödenmesi kararlaştırılan mihr-i müeccel genellikle eşit olmaktadır. Bu yüzden erkek tarafından kadına ödenen toplam mihir miktarı aşağıdaki tabloda belirtilen ortalamaların tam iki

katıdır. 956-963/1549-1556 yılları arasına ait toplam 15 Adet mihirin ortalaması 26,13 altındır.

956-963/1549-1556 dönemi baz alınarak mihir miktarlarında yüzyıl boyunca meydana gelen artışlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.1.2.2 Mihir Miktarları ve Artış Oranları (956 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Ödenen Mihir Sayısı	Ortalama Ödenen Mihir Miktarı(Altın)	Artış Oranı(%)
956-963/1549-1556	15	26,13	
974-990/1566-1582	12	63,91	144,64
1003-1005/1595-1597	127	33,46	28,08
1006-1009/1598-1600	45	25,39	-2,83

1.1.3 Çalışma Ücretleri

İşçi ücretleri ve çalışma bedelleri ile ilgili on farklı tarihe ait 37 belge örneği yer almaktadır. İş sahipleri, çalışan işçi, çocuk ve kölelerle günlük, aylık ve yıllık olarak anlaşmalar yaparak aralarında birtakım şartlar belirlemiş ve bu şartlar mahkeme tarafından kayıt altına alınmıştır. Çalışanlara yapılan ödemeler peşin veya iş bitiminde gerçekleşmiştir. Bazı işçiler, çalışmaya başlamadan önce bir miktar peşin para almışlardır. Fakat anlaşma şartlarına uymadıkları takdirde yasal yollarla çeşitli parasal cezalara uğrayacakları belirtilmiştir. Belirtilen hususlar anlaşma şartları içerisinde geçmektedir.

Aşağıda tabloda görüldüğü gibi çalışanlar çocuk, genç, köle ve yetişkin işçilerden oluşmuş ve değişik mesleklerde ve alanlarda çalışmışlardır. Bu çalışma alanları, yolculuklar sırasında meşale taşınması, bir malı bir şehirden başka bir şehre götürmek, yolculuk sırasında birinin hizmetini görmek, tarım işlerinde, çeşitli sanat kolları vb. işlerdir. Bazı kayıtlarda sadece şahısların adları ve ücretler belirtilmekte, işin mahiyeti hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yapılan işlerdeki farklılıklar işçi ücretlerine de yansımış ve değişik miktarlarda ücretler ödenmiştir.

İncelemiş olduğumuz belgelerde işçi ücretleri ile ilgili en eski tarih olan 956/1548 yılına ait beş belge örneğinde yıllık çalışma bedeli 6 altın ile 15 altın arasında yer almıştır. Burada en düşük çalışma bedeli yıllık 6 altın ile genç bir

çalışana ödenmiştir. Ortalama olarak yıllık çalışma bedeli 11 altın civarında gerçekleşmiştir. İncelenen dönemin en son tarihli belgesinde ise işçi ücreti 10 (1003)altın olarak görünmektedir. Belirtilen düşüş dönemsel bir gerileme olarak nitelendirilemez. Bu düşüş muhtemelen yapılan işin mahiyeti ve çalıştırılan kişinin özelliği ile ilgili olmalıdır. 990/1582 yılına ait bir belgede ise yıllık çalışma bedeli 90 altın olarak ödenmiştir ki, bu istisna bir ödemedir ve özel, farklı bir iş için olsa gerektir. Yetişkin ve gençlerin yıllık çalışma bedelleri 3 (963)altın ile 18(972) altın arasında değişmektedir. Verilerin azlığından dolayı dönemsel olarak ücretlerde artış olup olmadığını değerlendirememekteyiz.

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü çocuklara ve kölelere yapılan ödemeler de dikkati çekmektedir. Çocuklara yapılan yıllık ödemeler 1 ile 3,5 altın arasında değişmektedir. Çocukların nasıl bir işte çalıştıkları belirtilmemiştir. Çocuklar bir mesleğin ayrıntılarını öğrenmek için bir usta yanında mı çalışıyor? Yoksa ucuz iş gücü olarak mesleki beceri gerektirmeyen bir işte mi çalıştıkları belli değildir. Kölelerin de hangi işte çalıştırıldıklarıyla ilgili belgelerde bilgi bulunmamaktadır. Ancak köle emeğinin özgür insanlardan biraz daha düşük olduğunu 4,3-12 altın arasında yıllık ücret aldıklarını görmekteyiz.

Tablo 1.1.3.1 İşçi Ücretleri

SIRA NO	Tarih	Ücreti (altın)	İş Gücü ve Özellik	Açıklama
1	956/1549	10	Yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:968
2	956	15	Yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:1129
3	956	9,1	Bir yıllık(günlük bir gümüş kıt'a) çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:1173
4	956	15	Yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:1375
5	956	6	Bir gencin yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:2383
6	957/1550	5	Yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:890

Tablo 1.1.3.1 devam

7	961/1553	12	Yıllık çalışma bedeli (6 aylığına 6 altına çalışmış)	Sicil No: 1 Belge No:2509
8	961	5	Yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:2546
9	961	12	İki aylık çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:3083
10	961	3	Çocuğun yıllık çalışma bedeli (üç yıllığına 9 altına çalışmış)	Sicil No: 1 Belge No:2614
11	961	10	Gencin yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 4 Belge No:411
12	962/1554	10	Yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:675
13	962	3,5	Buluğ çağına ulaşmamış çocuğun yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:705
14	962	3,25	Çocuğun yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 1 Belge No:2804
15	962	13,5	Yıllık çalışma bedeli	Sicil No: 4 Belge No:526
16	963/1555	3	Yıllık çalışma bedeli (4 aylığına 1 altına çalışmış)	Sicil No: 1 Belge No:766
17	963	5	Beyaz bir kölenin yıllık çalışma bedeli (üç yıllığına 15 altın)	Sicil No: 1 Belge No:769
18	971/1563	1	Çocuğun yıllık çalışma bedeli (2 çocuk 2 altın)	Sicil No: 4 Belge No:3778
19	974/1566	18	Yıllık çalışma bedeli (on adamın dört günlüğüne 2 altın)	Sicil No: 4 Belge No:3612
20	990/1582	15,3	Yıllık çalışma bedeli (üç yıllığına 46 altın)	Sicil No: 5 Belge No:1153
21	990	90	Yıllık çalışma bedeli (günlük 2 şahı ücretle çalışmış)	Sicil No: 5 Belge No:211
22	990	12	Genç kölenin yıllık çalışma bedeli (üç yıllığı 36 altın)	Sicil No: 5 Belge No:267
23	1003(1595)	10	Yıllık çalışma bedeli(altı yıllık 60 altın)	Sicil No: 8 Belge No:348
24	1003	4,3	Zenci kölenin yıllık çalışma bedeli (üç yıllığı 13 altın)	Sicil No: 8 Belge No:388

Diğer bir kısım belgeler Halep'in ticari ilişkilerinin bulunduğu yerlere sefere çıkan kervanlarda çalışan işçilerle ilgilidir. 963/1555 yılında Halep'ten Amasya'ya giden bir kervanda meşale taşıyan çalışana 3 altın ücret verilmiştir. Mesafeler arttıkça yolculuk süresi de uzamakta ve bu durum fiyatları artırmaktadır. 990/1582 yılında Halep'ten İstanbul'a giden kervanlarda meşale taşıma, at götürme, hizmet etme bedeli 7-8 altın, Halep'ten Edirne'ye yapılan kervan seferlerinde ise işçilere

ücret olarak 10 altın ödenmiştir. 1596 yılında Halep'ten (muhtemelen Haçova seferi) sefere çıkan bir fırıncıya gidiş dönüş sırasında hizmet eden işçiye 20 altın ödeme gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1.1.3.2 Kervanlarda Çalışan İşçilere Ödenen Ücretler

SIRA NO	Tarih	Ücreti (altın)	İş Gücü ve Özellik	Açıklama
1	961/1553	200	Hindistan'dan Halep'e getirilen her 1000 altınlık mal için ödenen ücret (toplam iki kişi)	Sicil No:1 Belge No:2547
2	963/1555	3	Yolculuk esnasında (çevreyi aydınlatmak amacıyla) Halep'ten Amasya'ya meşale taşıma	Sicil No:1 Belge No:197
3	963	3	Yolculuk esnasında (çevreyi aydınlatmak amacıyla) Halep'ten Amasya'ya meşale taşıma	Sicil No:1 Belge No:199
4	963	3	Yolculuk esnasında (çevreyi aydınlatmak amacıyla) Halep'ten Amasya'ya meşale taşıma	Sicil No:1 Belge No:200
5	963	3	Yolculuk esnasında (çevreyi aydınlatmak amacıyla) Halep'ten Amasya'ya meşale taşıma	Sicil No:1 Belge No:196
6	963	3	Yolculuk esnasında (çevreyi aydınlatmak amacıyla) Halep'ten Amasya'ya meşale taşıma	Sicil No:1 Belge No:197
7	963	3	Yolculuk esnasında (çevreyi aydınlatmak amacıyla)Halep'ten Amasya'ya meşale taşıma	Sicil No:1 Belge No:208
8	990/1582	7	Halep'ten İstanbul'a bir at götürme bedeli	Sicil No: 5 Belge No:931
9	990	7	Beş kişinin Halep'ten İstanbul'a kadar birer at götürme bedeli(35 altın)	Sicil No:5 Belge No:931
10	990	8	Yolculuk sırasında (çevreyi aydınlatmak amacıyla) Halep'ten İstanbul'a meşale taşıma ücreti(3 kişi 24 altın)	Sicil No:5 Belge No:978
11	990	7	Yolculuk sırasında (çevreyi aydınlatmak amacıyla)Halep'ten İstanbul'a meşale taşıma(7 kişi 49 altın)	Sicil No:5 Belge No:992
12	1004/1596	10	Halep'ten Edirne'ye kadar hizmet etme bedeli	Sicil No: 8 Belge No:1588

Tablo 1.1.3.2 devam

13	1004	20	Sefere (Haçova?) gidiş- geliş süresince hizmet etme bedeli	Sicil No: 8 Belge No:1214
----	------	----	--	---------------------------------

İşçi ücretleri ile ilgili kayıtlarda ayrıntılara yer verilmemesinden dolayı hangi işler için ne kadar ücret ödendiği konusunda bilgi sahibi olamamaktayız. Ancak genel bir değerlendirme yapabilmekteyiz. Yetişkin işçi ücretleri yıllık 3-18 altın arasında değişmekte ve ortalamasının 10 altın civarında olduğunu söyleyebiliriz. Fiyatların işin zorluğu ve işçinin beceri, kabiliyet ve çalışkanlığına göre değiştiği muhakkaktır. Yapılan işin mahiyeti bilinmediğinden fiyat farklılıklarının işin zorluğundan mı, yoksa dönemsel olarak işçi ücretlerinde meydana gelen değişikliklerden mi kaynaklandığı tespit edilememektedir. Çocuklara 1-3,5 altın, kölelere 4,5-12 altın arasında ücret ödenmektedir. Uzun mesafeli yolculuklarda ise işçilerin ücretleri yolun uzaklığına göre artmaktadır.

1.1.4 Ulaşım Ücretleri

Uzun mesafeli ticarete deve, at, katır ve eşek kervanları kullanılmaktaydı. Kara yollarındaki ulaşım araçlarının bu şekilde yük hayvanlarından ibaret bulunması, belki de devletlerin takip ettikleri ticaret politikalarından, vergilerden, yasaklardan, daha fazla olarak uzun mesafeli ticareti etkiliyordu. Ulaşım araçlarının çok yavaş ve az kapasiteli olması, ulaştırma işinin çok zaman alması, taşıma maliyetlerini çok arttırıyordu. Taşıma maliyetlerinin yüksek olması, üretim ve ticareti büyük ölçüde sınırlıyordu. Bu yüzden ticari faaliyet, ancak bir malın üretim merkezi ile tüketim merkezi arasında büyük fiyat farkları olması durumunda ve nakliye masraflarının üzerinde bir kâr bırakması ile ortaya çıkabiliyordu. Bu durum, uzun mesafeli ticaretin en önemli belirleyicilerinden biri olarak, yükte hafif pahada ağır malların ticaretini mümkün kılıyordu. Baharat, ipek, kumaş gibi malların, uzun mesafe ticaretinde en önemli ticaret malları konumuna yükselmesi, ulaşım araçlarının belirtilen özellikleri ile yakından ilgiliydi⁶⁷.

Taşıma yapan hayvanlarla yük ve yolcu taşınmıştır. Ticari yükler dışında, kervandakilerin ihtiyacı olan su, odun, yiyecek- giyecek malzemeleri ve dinlenme amacıyla içinde kalabilecekleri çadırlar taşınan malzemeler arasındaydı. Halep'teki

⁶⁷ Mehmet Kabacık, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devletinin Doğu Ticareti, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2001, s.258.

taşımacılık işi ilgili kayıtların çoğunluğunu Halep'ten, Medine ve Mekke yönüne yani Hac amaçlı yapılmış yolculuk işlemlerine ait sözleşmeler oluşturmaktadır. Bunların dışında sicillerde Halep'ten Dimeşk(Şam), Diyarbakır, İstanbul, Tokat, Adana, Bursa ve Mısır yönüne yapılmış taşımacılık sözleşmelerine rastlanmaktadır. Taşımacılık sözleşmeleri genellikle tek gidiş yönünde düzenlenmektedir.

Yapılan taşımacılık işinde ödemelerin bir kısmı peşin yapılırken diğer kısmı taşıma işlemi sonunda yapılmaktadır. Taşıma ücretlerinin oluşmasında taşınan yük miktarı, taşınan yolcunun sayısı ve mesafe etkili olmaktadır. Halep'ten Mekke yönüne yapılan taşımacılıkta deve başına 14,2-25 altın arasında değişen ücretler alınmaktadır. Halep'ten Bursa'ya deve başına 5,56, Adana'ya 1,80, Mısır'a 6,125-9,6 altın arasında, Şam'a 2,4-5 altın arasında, Tokat'a(katır yükü) 3,75, İstanbul'a 8, Diyarbakır'a 5 altına taşıma yapılmaktadır. Aşağıdaki tabloda Halep ile değişik merkezler arasında yapılan taşımacılık işlemlerinde deve başına alınan ücretler gösterilmiştir.

Tablo 1.1.4.1 Ulaşım Ücretleri

SIRA NO	Tarih	Ücreti ⁶⁸ Altın	Mesafe	Özellik	Açıklama
1	956/1549	14,2	Halep'ten Mekke ve Arafat'a yolcu ve yük taşıma	10 deve ile (tamamı 142 altın)	Sicil No:4 Belge No:1649
2	956	16,25	Halep'ten Dimeşk, Medine, Mekke, Arafat, tekrar Mekke'ye yolcu taşıma	4 deve toplam 65 altın	Sicil No:1 Belge No:1507
3	956	16	Halep'ten Dimeşk, Medine, Mekke, Arafat, tekrar Mekke'ye yük taşıma	3 deve toplam 48 altın	Sicil No:1 Belge No:1515

⁶⁸ Fiyatlar kayıtlarda genellikle sultani ve dinar altın şeklinde geçmekte olup, nadiren kuruş ve gümüş olarak ifade edilmiştir. Biz tamamını altına dönüştürerek tabloda gösterdik.

Tablo 1.1.4.1 devam

4	956	16	Halep'ten Şam'a, Medine'ye, Mekke'ye ve Arafat yük ve yolcu taşıma	9 deve toplam 144 altın	Sicil No:1 Belge No:2168
5	961/1554	14,5	Halep'ten Mekke'ye yük taşıma	Deve ile yük taşıma (4,5 yük tamamı 66 altın)	Sicil No:1 Belge No:2533
6	961	15	Halep'ten Mekke'ye yük taşıma	Deve ile (6 yük tamamı 90 altın)	Sicil No:1 Belge No:2534
7	961	18,25	Halep'ten Mekke'ye oradan Arafat'a 2,5 yük, dönüşte 1,5 yük taşıma	Deve ile (4 yük tamamı 73 altın)	Sicil No:1 Belge No:2540
8	962/1555	18	Halep'ten Dimeşk, Medine, Mekke, Arafat, tekrar Mekke'ye yük ve yolcu taşıma	Deve ile	Sicil No:1 Belge No:2775
9	962	17,5	Halep'ten Dimeşk, Medine, Mekke, Arafat, tekrar Mekke'ye yolcu taşıma	2 deve ile (tamamı 35 altın)	Sicil No:1 Belge No:710
10	962	15	Halep'ten Dimeşk, Medine, Mekke, Arafat, tekrar Mekke'ye yük taşıma	7 deve ile (tamamı 105 altın)	Sicil No:1 Belge No:1540
11	962	5.56	Halep'ten Bursa'ya baharat yükü taşıma	Deve ile 1 kantar yükün bedeli(30 kantar yük 167 altına taşınmıştır)	Sicil No:1 Belge No:1726
12	962	1,87	Halep'ten Adana'ya yük taşıma	13 deve yükü taşınmıştır(her yük 75 kıt'a ⁶⁹)	Sicil No:1 Belge No:1799
13	962	1,75	Halep'ten Adana'ya yük taşıma	12 deve yükü(her yük 70 kıt'a)	Sicil No:1 Belge No:1800
14	962	6,125	Mısır'dan Halep'e yük taşıma	4 deve yükü toplam 24,5 altın	Sicil No:1 Belge No:1814

⁶⁹ Halep'te 40 gümüş kıt'a, 1 sultani altın değerindedir. H.Ş. Sicil No: 4, Belge: 3783
Tarih: 13 Rebî'ül-evvel 971/31 Ekim 1563

Tablo 1.1.4.1 devam

15	962	2,4	Dimeşk'ten Halep'e yük taşıma	Deve ile	Sicil No:1 Belge No:2390
16	962	18	Halep'ten Dimeşk, Medine, Mekke, Arafat, tekrar Mekke'ye yük ve yolcu taşıma	Deve ile	Sicil No:1 Belge No:2775
17	962	15	Halep'ten Arafat, oradan Mekke'ye yolcu ve yük taşıma	Deve ile	Sicil No:1 Belge No:2805
18	962	22	Halep'ten Mekke'ye ve geri Dimeşk'e 22 deve ile yolcu ve yük taşıma	Deve ile her yük için (tamamı 484 altın)	Sicil No:1 Belge No:2806
19	962	16,6	Halep'ten Şam'a, Medine'ye, Mekke'ye ve Arafat'a yük ve yolcu taşıma	3 deve ile (tamamı 50 altın)	Sicil No:1 Belge No:2826
20	963/1556	3,75	Halep'ten Tokat'a 16 yük taşıma	Katırlarla (her katır için 150 kıt'a)	Sicil No:1 Belge No:790
21	963	8	Halep'ten Üsküdar'a yük taşıma	10 katır ile (16 yük tamamı 80 altın)	Sicil No:4 Belge No:1689
22	972/1565	24	Halep'ten Dimeşk'e, Medine'ye, Mekke'ye, Arafat yolcu taşıma	16 deve ile (tamamı 384 altın)	Sicil No:4 Belge No:915
23	972	24,5	Şam'dan Mekke'ye yolcu taşıma	13 deve ile (tamamı 321 altın)	Sicil No:4 Belge No:916
24	972	20	Şam'dan Mekke'ye yolcu taşıma	5 deve ile (tamamı 100 altın)	Sicil No:4 Belge No:928
25	974/1566	23	Halep'ten Mekke, Medine, Mina ve Müzdelife'ye sonra tekrar Mekke'ye yolcu taşıma	7 deve ile (tamamı 161 altın)	Sicil No:4 Belge No:3124
26	974	23	Halep'ten Mekke, Medine, Mina ve Müzdelife'ye sonra tekrar Mekke'ye yolcu taşıma	7 deve ile(tamamı 161 altın)	Sicil No:4 Belge No:3138
27	974	25	Halep'ten Arafat'a Oradan Mekke'ye yolcu taşıma	2 deve ile (tamamı 50 altın)	Sicil No:4 Belge No:3145

Tablo 1.1.4.1 devam

28	974	24	Halep'ten Arafat'a Oradan Mekke'ye yolcu taşıma	19 Deve ile (tamamı 457 altın)	Sicil No:4 Belge No:3165
29	975	23	Halep'ten Dimeşk'e ve Medine'ye ve Mekke'ye ve Arafat'a yolcu taşıma	12 deve ile(tamamı 276 altın)	Sicil No:4 Belge No:2847
30	990 (1582)	5	Halep'ten Diyarbakır'a yolcu taşıma	8 Katır (tamamı 40 altın)	Sicil No:5 Belge No:451
31	990	25	Dimeşk'ten Mekke'ye yolcu taşıma	3 deve (tamamı 74 altın)	Sicil No:5 Belge No:461
32	990	11	Halep'ten Medine'ye yolcu taşıma	11 deve (tamamı 110 altın)	Sicil No:5 Belge No:549
33	1003/1595	5	Halep'ten Dimeşk'e yük taşıma	Her deve 5 halebî kantar yük	Sicil No:8 Belge No:47
34	1004/1596	9,6	Halep'ten Kahire'ye yük taşıma	9 deve (tamamı 108 kuruşa) taşınmıştır.	Sicil No:8 Belge No:801

Tabloda da görüldüğü gibi Halep'ten çok çeşitli bölgelere yük ve yolcu taşıma işlemi gerçekleştirilmektedir. Halep'ten Mekke'ye düzenli olarak seferler yapılmaktadır. Bilindiği üzere Osmanlı Devleti'nde Hacılar, Şam ve Kahire'de toplanmakta ve güvenlik endişesinden dolayı buralardan topluca Hac görevini yapmak üzere harekete geçmektedirler. Halep'ten Dimeşk(Şam), Medine, Mekke güzergâhında yapılan taşımacılık konusunda belirli dönemlere ait nispeten düzenli veriler bulunduğundan, bu güzergâhtaki ulaşım ücretlerindeki dönemsel artışları tespit edebilmekteyiz.

Tablo 1.1.4.2 Halep'ten Mekke'ye Ulaşım Ücretlerindeki Artışlar(956 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Taşıma Sözleşmesi Sayısı	Deve başına yük ve yolcu taşıma ücreti ortalaması (Altın)	Artış Oranı(%)
956/1549	3	16,08	
961-962/1554-1555	10	17	5,72
972-975/1565-1567	8	23,3	44,9
990/1582	2	18	11,9

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 GAYRİMENKUL FİYATLARI

2.1.1 Ev Fiyatları

Halep'teki ev satışları ile ilgili 17 farklı tarihe ait 464 belge örneğine yer verilmiştir. Belgeler Halep'in değişik mahalle ve semtlerinde farklı büyüklük ve özelliklere sahip evlerin mülkiyetinin tamamını veya belirli miktarlardaki hisselerinin satışlarını içermektedir. Hisse satışları muhtemelen miras kalan evlerin satışları ile ilgilidir. Hisseli satışlardaki ev fiyatları belirlenirken, satılan miktarın oranı üzerinden evin tam fiyatı tespit edilmiş ve bu rakam tabloda gösterilmiştir. Satışların bir kısmı peşin ve bir kısmı da vadeli olarak gerçekleşmiştir. Evlerin buldukları mahalle ve semtin yanı sıra evlerin büyüklükleri, oda sayısı ve diğer özellikleri evlerin fiyatını etkileyen faktörleri oluşturmaktadır. Sicil kayıtlarında evlerin bir kısmının özellikleri belirtilmiştir. Bunlar genelde iki odalı, mutfak, avlu ve su kuyusundan oluşan evlerdir. Tek odalı olan, ikiden fazla odadan oluşan ve bahçesi bulunan evler de bulunmaktadır. Evler ayrıca birkaç kattan oluşmaktadır. Biz burada evlerin özelliklerinden daha çok evlerin yıllara göre fiyatlarındaki değişiklikler üzerinde durmaya çalışacağız. Ayrıca mahallelere göre ev fiyatlarını inceleyerek şehrin gözde semtlerini tespit edeceğiz.

956/1549 yılında 16 ev satışı yer almaktadır. Bu yılda ev satışları daha çok 20 ve 30 altın arasında gerçekleşmiştir. Satılan 16 evin ortalama fiyatı 43,15 altındır. 956 yılında satılan en düşük fiyatlı ev 12, en yüksek ise 180 altına satılmıştır. 956 yılında en yüksek fiyata satılan ev Altınboğa Mahallesiindedir ve ev 4 odalıdır. Altınboğa Mahallesi'nin şehrin en gözde mahallelerinden birisi olduğu anlaşılıyor. İlerleyen tarihlerde de bu mahallede çok yüksek fiyattan evler satılmıştır. 957 yılına ait 7 ev satışı bulunmakta ve fiyat Aralığı 10,5 ile 98 altın arasında yer almıştır. Bu yılda satılan evlerin fiyat ortalaması 43,92 altındır. 957/1550 yılında en yüksek fiyata satılan ev Dellalin Mahallesi'nde bulunmaktadır. Halep'te yıllara göre satılan ev miktarları ve fiyatları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.1.1.1 Yıllara Göre Ev Fiyatları

Sıra	Tarih	Fiyatı	Semti	Özellik	Açıklama
1	956/1549	25	Safsafa Mah.	Avlu, 2 oda	Sicil No:1 Belge No:977
2	956	180	Altınboğa Mah.	Avlu,4 oda, tabaka, su kuyusu, mutfak	Sicil No:1 Belge No:996
3	956	20	Cub Esedullah Mah.	Avlu, eyvan, salon, su kuyusu, mutfak	Sicil No:1 Belge No:1025
4	956	64	Hamamı yakını	Ev	Sicil No:1 Belge No:1109
5	956	24	Hendek Baluc Mah.	Ev	Sicil No:1 Belge No:1117
6	956	27	Kastel El-Maverdi Mah.	Avlu,3 oda, su kuyusu	Sicil No:1 Belge No:1213
7	956	20	Şeri'atlı Mah.	Oda, avlu	Sicil No:1 Belge No:1218
8	956	24	Hamza Bey Mah.	Avlu,2 oda, mutfak, su kuyusu	Sicil No:1 Belge No:1252
9	956	43	Altınboğa Mah.	Oda, avlu,2.kat, su kuyusu, mutfak,	Sicil No:1 Belge No:1256
10	956	28	Sahatu Biza Mah.	2 oda, avlu, mutfak, su kuyusu, incir ağacı olan ev	Sicil No:1 Belge No:1267
11	956	13,5	Hendek Baluc Mah.	Ev	Sicil No:1 Belge No:1302
12	956	18	Ekrâd Mah.	Ev	Sicil No:1 Belge No:1309
13	956	20	Hanus-Sebil Mah	Oda, avlu, mutfak, yarım su kuyusu bulunan ev	Sicil No:1 Belge No:1313
14	956	65	Haric Babu'n Nasr'da Atavi Sokak	Avlu,2 oda, tabaka, su kuyusu	Sicil No:1 Belge No:1320
15	956	99	Ferrâbîn Mah.	6 oda, avlu, su kuyusu, mutfak	Sicil No:1 Belge No:1342
16	956	20	Dâhil Babun-Nasr Mah.	Ev	Sicil No:1 Belge No:1518
17	957/1550	56	Beyyada Mah.	Giriş, oda, mutfak, su kuyusu, avlu	Sicil No:1 Belge No:438
18	957	10,5	Me'adi Mah.	Oda, su kuyusu, avlu	Sicil No:1 Belge No:480
19	957	40	Sahatu Biza Mah.	2 oda, murabba'a, eyvan, su kuyusu	Sicil No:1 Belge No:901
20	957	98	Dellalin Mah.	2 oda, salon, su kuyusu, avlu	Sicil No:1 Belge No:906
21	957	33	Kasîle Mah.	2 oda, mutfak, avlu,	Sicil No:1 Belge No:925
22	957	20	Belirtilmemiş.	3 oda, su kuyusu, mutfak, avlu	Sicil No:1 Belge No:937

Tablo 2.1.1.1 devam

23	957	50	Kasile Mah.	Oda, mutfak, su kuyusu, avlu	Sicil No:1 Belge No:941
24	961	44	Cudeyde Mah.	Ev	Sicil No:4 Belge No:459
25	962/1554	45	Cubeyl Mah.	Avlu, su kuyusu, mutfak, dış tuvalet	Sicil No:1 Belge No:63
26	962	100	Cubeyl Mah.Avniye Sok.	Avlu, Eyvan,3 oda, su kuyusu, mutfak	Sicil No:1 Belge No:68
27	962	43	Şümeysatiye Mah.	2 oda, mutfak, avlu, su kuyusu,	Sicil No:1 Belge No:104
28	962	80	Meşarika Mah.	Avlu,2 salon,2 oda, su kuyusu	Sicil No: 1 Belge No:109
29	962	18	Türbetü'l-Gureba Mah.	Oda,2 tabaka, mutfak, su kuyusu, avlu	Sicil No:1 Belge No:114
30	962	20	Ekrad Mah.	Avlu,2 oda, mutfak, su kuyusu	Sicil No:1 Belge No:237
31	962	40	Avniye(Tabi' Cubeyle Mah)	Oda, avlu, su kuyusu	Sicil No:1 Belge No:333
32	962	80	Cub Esedullah Mah.	Avlu,3 oda, eyvan,2 mağara, mutfak, su kuyusu	Sicil No:1 Belge No:367
33	962	40	Muhammed Bey Mah.	Avlu, oda, kapı, su kuyusu	Sicil No:1 Belge No:618
34	962	35	Kal'atuş Şerif Mah.	2 oda, su kuyusu, avlu	Sicil No:1 Belge No:1556
35	962	62	Haric Babu'n Nasr Mah.	3 oda, avlu, su kuyusu, mutfak	Sicil No:1 Belge No:1559
36	962	160	Süveyka Hatim Mah.	Avlu, meclis,2 kubbe, su kuyusu	Sicil No:1 Belge No:1592
37	962	90	Cubeyl Mah.	Avlu, salon, kat, eyvan, kubbe sultani kuyusu, mutfak, dükkân	Sicil No:1 Belge No:1614
38	962	100	Bahsita Mah.	2 kubbeli eyvan, su kuyusu, altta bir odalı kat, başka bir kat, avlu	Sicil No:1 Belge No:1634
39	962	102	Cubeyl Mah.	Salon, 2 mesken, mutfak, su kuyusu, bodrum	Sicil No:1 Belge No:1639
40	962	41	Cubeyl Mah.	2 oda, mutfak, su kuyusu, avlu	Sicil No:1 Belge No:1641
41	962	100	Bahsita Mah.	Eyvan, kubbe, altta bir odalı kat, su kuyusu, avlu, kat	Sicil No: 1 Belge No:1632
42	962	20	Haric Babun Nasr Mah.	Oda, mutfak, su kuyusu, avlu	Sicil No:1 Belge No:1664
43	962	80	Yahudiler Mah.	Salon, güneyde iç yol, kuzey, doğu ve güneyi evlerle çevrili ev	Sicil No:1 Belge No:1700

Tablo 2.1.1.1 devam

44	962	58	Haric Babun Nasr Mah.	Avlu, terzi dükkânı, mutfak	Sicil No:1 Belge No:1707
45	962	480	Yahudiler Mah	Avlu,2 eyvan, taş döşeme, su kuyusu, erzak odası, mutfak	Sicil No:1 Belge No:1709
46	962	40	Zaviye Mah.	Avlu, oda, üst kat, mutfak, su kuyusu, kapı	Sicil No:1 Belge No:1787
47	962	300	Cellum Mah.	2 salon, mutfak,	Sicil No:1 Belge No:1883
48	962	825	Ferafire Mah.	Çatı, bahçe,2 kubbeli avlu, ahır	Sicil No:1 Belge No:2175
49	962	600	Çukur Kastel Mah.	Avlu, oda, salon, eyvan, mutfak	Sicil No:1 Belge No:2255
50	962	22	Anter Mah.	Su kuyusu, kanalizasyon kuyusu olan harabe ev	Sicil No:1 Belge No:2294
51	962	23	Halep Kalesi	Avlu,2 oda,	Sicil No:1 Belge No:2376
52	962	500	Akabe Mah.	2 bahçeli avlu,2 oda, salon, mutfak, odalar	Sicil No:1 Belge No:2402
53	962	20	Hamza Bey Mah.	2 oda, avlu, kat, tuvalet	Sicil No:1 Belge No:2633
54	962	84	Babul-Ahmer Mah.	Meskûn ev,	Sicil No:4 Belge No:475
55	963/1555	35	Muhammed Bey Mah.	Oda, avlu, def, mutfak, bodrum, su kuyusu	Sicil No:1 Belge No:754
56	963	80	Beyyada Mah.	2 oda, mutfak, avlu, su kuyusu,	Sicil No:1 Belge No:789
57	963	300	Magazile(Dâhil-i Babü'l-Makam)	Meskûn ev	Sicil No:4 Belge No:560
58	969/1561	40	Altınboğa Mah.	Avlu,2 oda, su kuyusu, tuvalet	Sicil No:1 Belge No:798
59	969	52	Sahatu Biza Mah.	3 oda su kuyusu, tuvalet	Sicil No:1 Belge No:809
60	969	42	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	Oda su kuyusu, avlu	Sicil No:1 Belge No:822
61	971/1563	180	Yahudiler Mah.	Salon,2 eyvan,2 murabba, su kuyusu, havuş bulunan ev	Sicil No:4 Belge No:25
62	971	129	Bahsita Mah.	Belirtilmemiştir.	Sicil No:4 Belge No:112/3
63	972/1564	320	Han-ı Sebil Mah.	Oda, kat, tuvalet, dehliz, banyo,	Sicil No:4 Belge No:951
64	972	40	Boğa Mah.	2 oda, tuvalet banyo, su kuyusu, avlu	Sicil No:4 Belge No:1037

Tablo 2.1.1.1 devam

65	972	1252,8	Cellum Mah.	4 avlu,7 oda,2 salon, su kuyusu,2 kubbe,3 ahır, taş merdiven, havuz, mutfak, hamam,2 tuvalet, banyolu ev	Sicil No:4 Belge No: 1061
66	974/1566	380	Bendere Mah.	Mermer döşeli,4 kemerli, kubbeli, su kuyusu, tuvalet, banyosu olan ev	Sicil No:4 Belge No:648
67	983/1575	20	Akyol Mah.	Avlu, oda, banyo, tuvalet,	Sicil No:4 Belge No:726
68	990/1582	151,66	Babün Nasr	Ev	Sicil No: 5 Belge No:1
69	990	60	Hezzâze	Ev	Sicil No: 5 Belge No:122
70	990	8	Şeyh Arabî	Ev	Sicil No: 5 Belge No:167
71	990	72,8	Babul-Ferec	Ev	Sicil No: 5 Belge No:447
72	990	97	Debbağül Atika	Ev	Sicil No: 5 Belge No:32
73	990	35	Melendi	Ev	Sicil No: 5 Belge No:41
74	990	80	İbn Yakub	Ev	Sicil No: 5 Belge No:74
75	990	150	Sahat-ü Bezza	Ev	Sicil No: 5 Belge No:81
76	990	85	Ebrac	Ev	Sicil No: 5 Belge No:100
77	990	30	Süveyka	Ev	Sicil No: 5 Belge No:158
78	990	80	Haric-i Babün Nasr	Ev	Sicil No: 5 Belge No:164
79	990	40	Cellum	Ev	Sicil No: 5 Belge No:210
80	990	116,6	Bahsita	Ev	Sicil No: 5 Belge No:218
81	990	50	Aşağı Saçlı Han	Ev	Sicil No: 5 Belge No:220
82	990	225	Şeriatlı	Ev	Sicil No: 5 Belge No:250
83	990	40	Dâhil-i Babül Makam	Ev	Sicil No: 5 Belge No:229
84	990	37,5	Ferafira	Ev	Sicil No: 5 Belge No:425
85	990	50	Şeriatlı	Ev	Sicil No: 5 Belge No:381

Tablo 2.1.1.1 devam

86	990	920	Cubeyl	Ev	Sicil No: 5 Belge No:920
87	990	60	Nuhiye	Ev	Sicil No: 5 Belge No:420
88	990	50	Dellâlin	Ev	Sicil No: 5 Belge No:429
89	990	400	Yahudiler	Ev	Sicil No: 5 Belge No:431
90	990	40	Kastal bin Yakup	Ev	Sicil No: 5 Belge No:439
91	990	200	Yukarı Saçlıhan	Ev	Sicil No: 5 Belge No:484
92	990	500	Beyyada	Ev	Sicil No: 5 Belge No:495
93	990	120	Yahudi	Ev	Sicil No: 5 Belge No:528
94	990	70	Şeriathı	Ev	Sicil No: 5 Belge No:558
95	990	100	Dâhil-i Babün- Nasr	Ev	Sicil No: 5 Belge No:572
96	990	30	Zaviye	Ev	Sicil No: 5 Belge No:615
97	990	31	Dâhil-i Babün Kınnesrin	Ev	Sicil No: 5 Belge No:622
98	990	134	Han-ı Sebil	Ev	Sicil No: 5 Belge No:625
99	990	80	Hamza Bey	Ev	Sicil No: 5 Belge No:673
100	990	375	Dâhil-i Babün Kınnesrin	Ev	Sicil No: 5 Belge No:684
101	990	250	Cellûm Mah.	Ev	Sicil No: 5 Belge No:250
102	990	30	Karlık	Ev	Sicil No: 5 Belge No:694
103	990	55	Zahir-i Babün Nasr	Ev	Sicil No: 5 Belge No:695
104	990	80	Muhammed Bey	Ev	Sicil No: 5 Belge No:697
105	990	101	Haric-i Babün Nasr	Ev	Sicil No: 5 Belge No:737
106	990	60	Şeriathı	Ev	Sicil No: 5 Belge No:749
107	990	50	Şümeysaniye	Ev	Sicil No: 5 Belge No:753
108	990	30	Yukarı Saçlıhan	Ev	Sicil No: 5 Belge No:755
109	990	200	Şeriathı	Ev	Sicil No: 5 Belge No:817

Tablo 2.1.1.1 devam

110	990	36	İbn-i Yakup	Ev	Sicil No: 5 Belge No:843
111	1002/1593	5	Anadan Köyü	Iraki 1 ev	Sicil No:8 Belge No:3
112	1002	80	Kastel-i İbni Yakup Mah.	1 ev	Sicil No:8 Belge No:6
113	1002	95,5	Altunboğa Mah.	Avlu, iraki 1 oda, mutfak, su kuyusu, kiler içeren ev	Sicil No:8 Belge No:19
114	1003/1594	60	Altunboğa Mah.	2 iraki oda ve avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:26
115	1003	48	Altunboğa Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:27
116	1003	80	Kastel-i İbni Yakup Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:30
117	1003	109	Muhammed Bey Mah.	1 üst kat,1 alt oda, 2 üst kat, avlu içeren 1 konak	Sicil No:8 Belge No:46
118	1003	21,25	Me'adi Mah.	2 iraki oda ve avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:85
119	1003	60	Muhammed Bey Mah.	2 oda, üstünde mutfak, kubbeli oda ve su kuyusu olan konak	Sicil No:8 Belge No:91
120	1003	35	Kasile Mah.	1 oda, avlu içeren ev	Sicil No:8 Belge No:102
121	1003	20	Gökçek Mah.	1 iraki oda ve avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:110
122	1003	40	Kasile Mah.	1 kat,1 oda, avlu içeren ev	Sicil No:8 Belge No:117
123	1003	108	Şeriath Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:118
124	1003	104	Altunboğa Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:127
125	1003	105	Ekrad Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:144
126	1003	47	Altunboğa Mah.	1 oda, avlu, su kuyusu içeren konak	Sicil No:8 Belge No:154
127	1003	28	Cellum Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:158
128	1003	20	Dâhili Babun Neyreb Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:160
129	1003	30	Dâhili Babun Neyreb Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:162
130	1003	25	Sahatu Biza Mah.	Kemerli 1 ev	Sicil No:8 Belge No:166
131	1003	20	Sahatu Biza Mah.	Iraki bir ev	Sicil No:8 Belge No:166
132	1003	120	Ekrad Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:179

Tablo 2.1.1.1 devam

133	1003	45	Babun Nireb Mah.	Konak	Sicil No:8 Belge No:184
134	1003	30	Babun Nireb Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:188
135	1003	55	Gökçek Mah.	2 oda, mutfak, su kuyusu, kiler avlu bulunan ev	Sicil No:8 Belge No:207
136	1003	50	Süveyka Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:232
137	1003	40	Süveyka Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:233
138	1003	29	Kasîle Mah.	Oda, avlu, su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No: 245
139	1003	34	Kalatuş-Şerif Mah.	2 oda, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:246
140	1003	60	Dâhili Babul Makam Mah.	Konak	Sicil No:8 Belge No:266
141	1003	20	Me'adi Mah.	Oda, su kuyusu, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:276
142	1003	50	Muhammed Bey Mah.	2 oda, mutfak, su kuyusu, avlu olan konak	Sicil No:8 Belge No:290
143	1003	30	Gökçek Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:291
144	1003	25	Altunboğa Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:312
145	1003	185	Sahatu Biza Mah.	Avlu,2 kubbeli eyvan, mutfak, su kuyusu,2 oda, ahır, bodrum ve koridor olan ev	Sicil No:8 Belge No:322
146	1003	200	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	2 oda, mutfak, kiler, su kuyusu, tuvalet, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:328
147	1003	40	Muhammed Bey Mah.	1 oda, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:332
148	1003	36	Dudu Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:345
149	1003	35	Süveyka Mah.	2 oda, bodrum, su kuyusu, tuvalet, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:357
150	1003	230	Dâhili Babun Neyreb Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:368
151	1003	100	Kasîle Mah.	2 oda, bodrum, su kuyusu, tuvalet avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:380
152	1003	60	Altunboğa Mah.	Oda, mutfak, su kuyusu, avlu olan konak	Sicil No:8 Belge No:412

Tablo 2.1.1.1 devam

153	1003	45	Zaviye Mah.	3 oda, avlu, su kuyusu, tuvalet olan ev	Sicil No:8 Belge No:420
154	1003	20	Sahtîne Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:422
155	1003	40	Kalatuş-Şerif Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:449
156	1003	80	Dâhili Babun Neyreb Mah.	Salon, oda, su kuyusu, avlu olan konak	Sicil No:8 Belge No:450
157	1003	66	Kasîle Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:460
158	1003	20	Kasîle Mah.	19 tahta direkli çatısı olan oda	Sicil No:8 Belge No: 461
159	1003	16	Belirtilmemiştir.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:468
160	1003	65	Muhammed Bey Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No: 474
161	1003	90	Sahatu Biza Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:475
162	1003	60	Kasîle Mah.	3 oda, su kuyusu, tuvalet avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:488
163	1003	280	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	2 kubbeli eyvan, oda, salon, avlu, su kuyusu, kileri olan ev	Sicil No:8 Belge No:445
164	1003	80	Kasîle Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:511
165	1003	23	Dellalin Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:529
166	1003	60	Kasîle Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:537
167	1003	50	Muhammed Bey Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:539
168	1003	60	Sahneyn Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:546
169	1003	50	Kasîle Mah.	Oda, su kuyusu, tuvalet, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:554
170	1003	50	Meydancık Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:559
171	1003	10	Makam Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:561
172	1003	63	Kadıasker Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:571
173	1003	10	Babul Makam Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:577
174	1003	200	Cellum Mah.	2 kubbeli eyvan,2 oda, mutfak, su kuyusu, tuvalet olan konak	Sicil No:8 Belge No:586
175	1003	30	Muhammed Bey Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:597

Tablo 2.1.1.1 devam

176	1003	50	Gökçek Mah.	5 oda, mutfak, avlu, tuvalet olan ev	Sicil No:8 Belge No:612
177	1003	120	Altunboğa Mah.	1 oda, üzerinde 1 kat yer olan mutfak, su kuyusu, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:619
178	1003	121	Gökçek Mah.	Odaları bulunan ev	Sicil No:8 Belge No:625
179	1003	200	Kasile Mah.	9 oda, avlu, su kuyusu, tuvalet olan konak	Sicil No:8 Belge No:630
180	1003	78	Hüccac Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:641
181	1003	70	Cellum Mah.	Oda, avlu, su kuyusu, tuvalet olan ev	Sicil No:8 Belge No:646
182	1003	100	Kasile Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:650
183	1003	49	Dudu Mah.	2 oda, su kuyusu, harabe bir oda, tuvalet, mutfak, avlu olan bir ev	Sicil No:8 Belge No:662
184	1003	525	Sahneyn Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:676
185	1003	25	Cibrin Köyü	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:713
186	1003	80	Süveyka Mah.	4 oda, mutfak, tuvalet, su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:714
187	1003	40	Altunboğa Mah.	Oda, mutfak, tuvalet, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:724
188	1003	30	Me'adi Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:727
189	1003	136,5	Sahatu Biza Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:781
190	1003	55	Asan köyü	2 oda, mutfak, su kuyusu, tuvalet, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:782
191	1003	35	Süveyka Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:790
192	1003	100	Ekrad Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:795
193	1004/1595	105	Dâhili Babun Neyreb Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:803
194	1004	40	Zaviye Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:805
195	1004	100	Kasile Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:864
196	1004	100	Kasile Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:866
197	1004	90	Bab-ı Kinnesrin	5 oda, avlusu olan ev, bodrum	Sicil No:8 Belge No:869
198	1004	50	Gökçek Mah.	5 oda, su kuyusu, tuvalet, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:878

Tablo 2.1.1.1 devam

199	1004	262,5	Sahatu Biza Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:879
200	1004	178	Sahatu Biza Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:884
201	1004	40	Dâhili Babun Neyreb Mah.	3 oda, su kuyusu, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:912
202	1004	175	Altunboğa Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:924
203	1004	160	Cevzaniye Nah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:943
204	1004	12	Dâhili Babun Makam Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:949
205	1004	80	Zaviye Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:951
206	1004	420	Altunboğa Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:955
207	1004	80	Cellum Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:958
208	1004	200	Kasîle Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:962
209	1004	60	Kale'de	2 oda, avlu, mutfak, tuvalet olan ev	Sicil No:8 Belge No:968
210	1004	59	Kale'de	Ev	Sicil No:8 Belge No:971
211	1004	50	Muhammed Bey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:981
212	1004	45	Süveyka Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:994
213	1004	20	Süveyka Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1012
214	1004	50	Me'adi Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1013
215	1004	110	Kellâse Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1025
216	1004	70	Zahiri Babun Cinan Mah.	Eyvan, üstünde oda olan 1 alt oda, mutfak, su kuyusu, tuvalet, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1031
217	1004	70	Zahiri Babun Cinan Mah.	Eyvan, üstünde oda olan 1 alt oda, mutfak, su kuyusu, tuvalet, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1032
218	1004	4	Sermin Köyü	Ev	Sicil No:8 Belge No:1042
219	1004	32	Sahneyn Mah	Ev	Sicil No:8 Belge No:1044
220	1004	60	Zaviye Mah.	2 oda,1 tabaka, su kuyusu, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1045
221	1004	110	Altunboğa Mah.	1 oda, mutfak, avlu, küçük oda olan ev	Sicil No:8 Belge No:1087

Tablo 2.1.1.1 devam

222	1004	240	Altunboğa Mah.	2 oda, üzerinde murabba mutfak, su kuyusu, tuvalet, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1096
223	1004	60	Zaviye Mah.	2 oda, kat, mutfak ve su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1154
224	1004	40	Süveyka Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1167
225	1004	70	Süveyka Mah.	2 oda, eyvan, su kuyusu, avlu, tuvalet olan ev	Sicil No:8 Belge No:1187
226	1004	35	Altunboğa Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1194
227	1004	40	Ekrad Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1212
228	1004	40	Sahneyn Mah.	3 oda, mutfak ve su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1213
229	1004	60	Muhammed Bey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1223
230	1004	60	Karlık Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1230
231	1004	60	Altunboğa Mah.	2 oda ve avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1245
232	1004	88	Muhammed Bey Mah.	4 mesken, su kuyusu, avlu ve tuvalet olan ev.	Sicil No:8 Belge No:1259
233	1004	81	Bab-ı Kınnesrin mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1268
234	1004	76,5	Kalatuş-Şerif Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1299
235	1004	30	Me'adi Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1302
236	1004	84	İbn Balat Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1318
237	1004	90	Kasîle Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1344
238	1004	150	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1345
239	1004	260	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1349
240	1004	384	Altunboğa Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1381
241	1004	115	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1391
242	1004	240	Dudu Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1405
243	1004	25	Sermin Kasabası	Ev	Sicil No:8 Belge No:1414
244	1004	60	Dâhil-i Babun Nireb Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1437

Tablo 2.1.1.1 devam

245	1004	80	Dâhil-i Babun Nireb Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1449
246	1004	200	Belirtilmemiş.	2 oda, mutfak, avlu ve 1 dampsız oda olan ev	Sicil No:8 Belge No:1461
247	1004	100	Belirtilmemiş.	Eyvan, oda, avlu, üst kat ve su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1463
248	1004	110	Dudu Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1464
249	1004	43	Süveyka Mah.	2 oda, mutfak ve avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1475
250	1004	250	Dudu Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1512
251	1004	40	Me'adi Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1514
252	1004	120	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1528
253	1004	120	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	3 oda, eyvan, mutfak, su kuyusu ve avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1541
254	1004	60	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	Ev	Sicil No:8 Belge No:1550
255	1004	408	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	Ev	Sicil No:8 Belge No:1552
256	1004	200	Kasîle Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1562
257	1004	100	Dâhil-i Babun Nireb Mah.	Ev (Yarısı 50 dinara satılmış)	Sicil No:8 Belge No:1564
258	1004	260	Dâhil-i Babul Makam Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1565
259	1004	100	Sahat-ı Biza Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1566
260	1004	120	Şeriath Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1568
261	1004	240	Şeriath Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1569
262	1004	34	Süveyka Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1574
263	1004	60	Sahat-ı Biza Mah.	Oda, üst kat, eyvan, avlusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1579
264	1004	35	Kasîle Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1600
265	1004	160	Dudu Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:608

Tablo 2.1.1.1 devam

266	1004	40	Kasile Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1632
267	1004	70	Sahat-ı Biza Mah.	Oda, üst kat, avlu, su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1640
268	1004	30	Dudu Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1645
269	1004	30	Altunboğa Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1650
270	1005/1596	130	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	Avlu, kenif, su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1693
271	1005	80	Dâhil-i Babul Makam Mah.	2 bodrum, dehliz, kat, avlu, su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1674
272	1005	30	Muhammed Bey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1686
273	1005	30	Gökçek Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1708
274	1005	240	Altunboğa Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1709
275	1005	48	Kasile Mah.	Oda, üst kat, avlu, mutfak, su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1717
276	1005	200	Hüccac Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1721
277	1005	160	Kasile Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1730
278	1005	20	Muhammed Bey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1743
279	1005	40	Cebel-i Seman Nahiyesi	1 oda	Sicil No:8 Belge No:1748
280	1005	15	Gökçek Mah.	19 ahşap direklerle yarım avlu,1 oda	Sicil No:8 Belge No:1756
281	1005	40	Kasile Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1760
282	1005	16	Meğayir Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1764
283	1005	35	Kasile Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1765
284	1005	60	Gökçek Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1780
285	1005	70	Dudu Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1785
286	1005	150	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Ahır, üst kat, oda, su kuyusu, mutfak, kenif, eyvan, avlusu olan ev	Sicil No:8 Belge No: 1798
287	1005	60	Kasile Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1801
288	1005	155	Altunboğa Mah.	Salon, kubbeli oda, mutfak, su kuyusu, avlu olan ev	Sicil No:8 Belge No: 1803

Tablo 2.1.1.1 devam

289	1005	200	Altunboğa Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No: 1805
290	1005	40	Megazile Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No: 1817
291	1005	100	Dâhil-i Babul Makam Mah.	3 oda, avlu, su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No: 1840
292	1005	65	Dudu Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1844
293	1005	100	Kasîle Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1847
294	1005	200	Cami-i İsa Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1850
295	1005	72	Oğulbey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1851
296	1005	80	Kasîle Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1864
297	1005	16	Me'adi Mah.	İraki 1 oda	Sicil No:8 Belge No:1867
298	1005	25	Kasîle Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1870
299	1005	46	Tel Arranin Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1880
300	1005	162	Tadif Köyü Şarkiye Mah.(Nahiye-i Bab)	Ev	Sicil No:8 Belge No:1890
301	1005	110	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	3 oda, avlu, su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:1892
302	1005	30	Karlık Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1895
303	1005	96	Babun Neyreb Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1897
304	1005	120	Dâhil-i Babu'l Makam Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1898
305	1005	20	Me'adi Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1910
306	1005	150	Dâhil-i Babu'l Makam Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1914
307	1005	52	Muhammed Bey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1915
308	1005	30	Me'adi Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1929
309	1005	150	Dâhil-i Babu'l Makam Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1934
310	1005	150	Zaviye Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1937
311	1005	36,8	Sermin Tarafı	Bahçeli 1 ev ve 5 feddan arazi	Sicil No:8 Belge No:1984

Tablo 2.1.1.1 devam

312	1005	340	Dâhil-i Babu'l Makam Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1988
313	1005	432	Dâhil-i Babu'l Makam Mah.	Salon, eyvanlı 2 oda, su kuyusu, bahçesi olan ev	Sicil No:8 Belge No:1992
314	1005	80	Muhammed Bey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:1998
315	1005	75	Sahatu Biza Mah.	Kemerli oda, yarım havuş, odaları olan ev	Sicil No:8 Belge No:2012
316	1005	450	Beyyada Mah.	Mutfak, odası olan tabakalı 1 ev	Sicil No:8 Belge No:2015
317	1005	100	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:2023
318	1005	54	Muhammed Bey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:2024
319	1005	40	Saçlıhan Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:2037
320	1005	50	Muhammed Bey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:2055
321	1005	70	Zahir-i Babun Cinan Mah.	Avlu ve arsası olan ev	Sicil No:8 Belge No:2056
322	1005	27	Dâhil-i Babu'l Makam Mah.	31 kerestesi olan ev	Sicil No:8 Belge No:2077
323	1005	60	İdlib-i Sugra Köyü	3 oda, tabası, su kuyusu, avlusu ve asması olan ev	Sicil No:8 Belge No:2081
324	1005	25	Muhammed Bey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:2095
325	1005	150	Muhammed Bey Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:2097
326	1005	60	Gökçek Mah.	Ev	Sicil No:8 Belge No:2109
327	1005	21	Me'adi Mah.	24 kerestesi olan ev	Sicil No:8 Belge No:2110
328	1005	50	Muhammed Bey Mah.	2 mesken, mutfak, oda, avlu	Sicil No:8 Belge No:2111
329	1005	20	Me'adi Mah.	2 oda, yarım hisseli su kuyusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:2117
330	1005	70	Gökçek Mah.	3 oda, avlu, su kuyusu, avlusu olan ev	Sicil No:8 Belge No:2120
331	1005	20	Gökçek Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2126
332	1005	120	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2134
333	1005	50	Dâhil-i Babu'l Makam Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2141
334	1005	30	Dâhil-i Babu'l Makam Mah.	Iraki ev ve semavi avlu	Sicil No:8 Belge No:2144
335	1005	50	Dâhil-i Babu'l Makam Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2153

Tablo 2.1.1.1 devam

336	1005	90	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2178
337	1005	36	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2183
338	1005	90	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2185
339	1005	200	Gökçek Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2186
340	1005	193	‘Ayntab	2 oda, hayvan barınağı, avlusu bulunan ev	Sicil No:8 Belge No:2188
341	1005	38	Havarine Mah(Dâhil-i Babü’l-Makam)	21 kerestesi (direği) olan ıraki 1 ev	Sicil No:8 Belge No:2189
342	1005	90	Gökçek Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2192
343	1005	30	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Kemerli ev	Sicil No:8 Belge No:2197
344	1005	40	Sahneyn Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2218
345	1005	26	Meydancık Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2240
346	1005	33	Süveyka Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2255
347	1005	80	Altunboğa Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2258
348	1005	160	Cellumi Mah.	Sofa,2 kubbe, oturma yeri, küçük sofa, tuvalet, su kuyusu, döşemeli kaldırımı olan ev	Sicil No:8 Belge No:2259
349	1005	40	Kal’a-i Şerif Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2266
350	1005	220	Kasîle Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2274
351	1005	20	Kal’atuş-Şerif Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2328
352	1005	25	Sahat-ı Biza Mah.	1 konak	Sicil No:8 Belge No:2365
353	1005	24	Sahneyn Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2391
354	1005	10	Kasîle Mah.	26 kerestesi olan ıraki bir ev	Sicil No:8 Belge No:2452
355	1005	22	Belirtilmemiştir.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2457
356	1005	100	Cellum Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2459
357	1005	80	Muhammed Bey Mah.	2 ev	Sicil No:8 Belge No:2525
358	1005	54	Muhammed Bey Mah.	2 ev	Sicil No:8 Belge No:2526

Tablo 2.1.1.1 devam

359	1005	60	Dâhil-i Babün Neyreb	Geçiş yolu ile birlikte 1 ev	Sicil No:8 Belge No:2527
360	1005	22	Altunboğa Mah.	21 kerestesi olan ev ile kemerli evin yarısı	Sicil No:8 Belge No:2529
361	1005	20	Me'adi Mah.	2 iraki ev, bahçe	Sicil No:8 Belge No:2533
362	1005	60	Kasîle Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2535
363	1005	40	Dudu Mah.	Küçük 1 ev	Sicil No:8 Belge No:2537
364	1005	23	Ekrad Mah.	2 iraki ev, mutfak, su kuyusu, bahçe olan konak	Sicil No:8 Belge No:2544
365	1005	245	Boğa Mah.	Murabba'a 2 oda, mutfak, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 1056
366	1005	18	Dâhil Babul Makam Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 1061
367	1006/1597	135	Muhammed Bey Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2547
368	1006	40	Haric Babu'l Makam El Meadi Mah.	4 oda, bahçe olan ev	Sicil No:8 Belge No:2552
369	1006	50	Kalatuş Şerif Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2553
370	1006	80	Kasîle Mah.	4 oda, tabaka, murabba, bahçe, mutfak ve tuvalet olan ev	Sicil No:8 Belge No:2569
371	1006	50	Muhammed Bey Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2570
372	1006	12	Me'adi Mah.	8 kerestesi (direk) olan ev	Sicil No:8 Belge No:2571
373	1006	28	Dudu Mah.	Bir ev	Sicil No:8 Belge No:2575
374	1008/1599	20	Dâhil-i Babün Neyreb Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 20
375	1008	100	Kal'atuş Şerif Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 30
376	1008	200	Süveyka Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 61
377	1008	40	Dâhil-i Babul Makam Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 67
378	1008	200	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	2 oda, mutfak, su kuyusu olan ev	Sicil No: 9 Belge No: 76
379	1008	160	Dâhil-i Babul Makam Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 101
380	1008	360	Boğa Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 113
381	1008	31	Kassab Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 123

Tablo 2.1.1.1 devam

382	1008	16	Ekrad Mah.	1 oda, 1 dehliz, avlu,	Sicil No: 9 Belge No: 134
383	1008	19,2	Dâhil Babul Makam Mah.	22 ahşap direk içeren oda	Sicil No: 9 Belge No: 149
384	1008	40	Mirbecik Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 150
385	1008	52	Boğa Mah.	Bir evin 12 kıratı	Sicil No: 9 Belge No: 181
386	1008	120	Belirtilmemiştir.	16 kıratlık ev	Sicil No: 9 Belge No: 200
387	1008	80	Kal'atuş Şerif Mah.	Oda, kubbe, su kuyusu, avlu içeren ev	Sicil No: 9 Belge No: 243
388	1008	56	Muhammed Bey Mah.	2 oda, mutfak	Sicil No: 9 Belge No: 281
389	1008	90	Boğa Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 282
390	1008	100	Muhammed Bey Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 292
391	1008	30	Halep	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 294
392	1008	80	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 310
393	1008	78	Boğa Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 320
394	1008	30	Safsafa Mah.	2 oda, mutfak, avlu, su kuyusu	Sicil No: 9 Belge No: 324
395	1008	30	Ekrad Mah.	1 oda, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 328
396	1008	60	Belirtilmemiştir.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 336
397	1008	5	Sermin-i Vustaniyye Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 344
398	1008	12	Me'adi Mah.	9 ahşap direk ve 1 oda	Sicil No: 9 Belge No: 348
399	1008	20	Tel Arranin Mah.	1 avlu	Sicil No: 9 Belge No: 354
400	1008	31	Ekrad Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 357
401	1008	19	Me'adi Mah.	2 oda, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 381
402	1008	500	Kal'atuş Şerif Mah.	3 oda, eyvan, mutfak ve su kuyusu	Sicil No: 9 Belge No: 403
403	1008	20	Dudu Mah.	Oda, avlu, su kuyusu	Sicil No: 9 Belge No: 409
404	1008	16	Me'adi Mah.	Oda, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 462
405	1008	65	Dâhi-il Babul Makam Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 472

Tablo 2.1.1.1 devam

406	1008	60	Dâhil-i Babul Makam Mah.	1 oda, avlu, su kuyusu	Sicil No: 9 Belge No: 482
407	1008	30	Süveyka Mah.	2 oda, mutfak, su kuyusu, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 483
408	1008	50	Zaviye Mah.	2 oda, mutfak, su kuyusu, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 499
409	1008	100	Gökçek Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 520
410	1008	80	Boğa Mah.	Oda, su kuyusu, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 537
411	1008	150	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 544
412	1008	225	Dudu Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 550
413	1008	4	Dudu Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 551
414	1008	180	Kasîle Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 553
415	1008	5	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Harap 1 oda	Sicil No: 9 Belge No: 558
416	1008	200	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 569
417	1008	80	Halep	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 592
418	1008	120	Dudu Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 593
419	1008	24	Kal'atuş Şerif Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 596
420	1008	24	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 598
421	1008	50	Muhammed Bey Mah.	Oda, avlu,	Sicil No: 9 Belge No: 620
422	1008	100	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	2 oda, mutfak, su kuyusu, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 625
423	1008	130	Kasîle Mah.	Oda, avlu, satih	Sicil No: 9 Belge No: 648
424	1008	24	Boğa Mah.	2 oda,1 avlu	Sicil No: 9 Belge No: 652
425	1008	100	Belirtilmemiştir.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 663
426	1008	23	Sahneyn Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 680
427	1008	25	Tel Arranin Mah.	Oda, eyvan, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 689
427	1008	80	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 692

Tablo 2.1.1.1 devam

429	1008	19,2	Dudu Mah.	Bir ev, su kuyusu ve avlu	Sicil No: 9 Belge No: 702
430	1008	40	Belirtilmemiştir.	Avlu, su kuyusu, oda	Sicil No: 9 Belge No: 705
431	1008	18	Me'âdi Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 711
432	1008	7	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	İçinde bina olmayan 1 avlu	Sicil No: 9 Belge No: 728
433	1008	80	Dâhil-i Babul Makam Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 732
434	1008	100	Sahatu Biza Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 734
435	1008	75	Kasile Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 741
436	1009(1600)	200	Kasile Mah.	Oda, avlu, su kuyusu	Sicil No: 9 Belge No: 745
437	1009	80	Kasile Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 752
438	1009	120	Dâhi-il Babun Neyreb Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 760
439	1009	32	Muhammed Bey Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 764
440	1009	30	Kasile Mah.	2 oda, avlu içeren ev	Sicil No: 9 Belge No: 774
441	1009	120	Tel Arranin Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 776
442	1009	50	Kal'atuş-Şerif Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 784
443	1009	152	Kasile Mah.	3 oda, eyvan, mutfak ve avlu olan ev	Sicil No: 9 Belge No: 795
444	1009	150	Kasile Mah.	2 oda, eyvan, oda, mutfak, avlu içeren ev	Sicil No: 9 Belge No: 797
445	1009	32	Kal'atuş-Şerif Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 798
446	1009	64	Kasile Mah.	2 oda, mutfak, avlu, su kuyusu, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 800
447	1009	9,6	Sahneyn Mah.	Oda, avlu içeren ev	Sicil No: 9 Belge No: 808
448	1009	50	Muhammed Bey Mah.	2 oda, avlu içeren ev	Sicil No: 9 Belge No: 809
449	1009	100	Ekrad Mah.	3 oda, su kuyusu, mutfak, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 838
450	1009	120	Kasile Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 857
451	1009	35	Zaviye Mah.	Avlu, su kuyusu içeren ev	Sicil No: 9 Belge No: 870
452	1009	37	Dudu Mah.	Oda, avlu ve su kuyusu	Sicil No: 9 Belge No: 883
453	1009	25	Ekrad Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 902

Tablo 2.1.1.1 devam

454	1009	120	Dudu Mah.	Murabba'a 2 oda, su kuyulu ev ve dükkân	Sicil No: 9 Belge No: 914
455	1009	30	Boğa Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 955
456	1009	115	Boğa Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 976
457	1009	96	Muhammed Bey Mah.	4 oda, su kuyusu, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 977
458	1009	40	Ekrad Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 984
459	1009	100	Kadıasker Mah.	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 991
460	1009	40	Kefer Hamra Köyü	Bir ev	Sicil No: 9 Belge No: 1045
461	1009	56	Belirtilmemiştir.	2 oda, mutfak, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 1110
462	1009	80	Havarine Mah(Dâhil-i Babü'l-Makam).	Murabba'a 2 oda, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 1125
463	1009	40	Haric-i Babun Nasr Mah.	Çatısız oda, kubbe, su kuyusu, avlu	Sicil No: 9 Belge No: 1130
464	1009	176	Saçlıhan Mahallesi	Salon,3 oda, avlu, su kuyusu	Sicil No: 9 Belge No: 1770

Tablomuzdaki ev fiyatlarına bakıldığında Cellum Mahallesi'nin Halep'in en gözde mahallesi olduğu anlaşılıyor. Burada satılan 9 evin ortalama fiyatı 266,75 altındır. Fiyatların yüksekliği ile dikkat çeken diğer mahalleler ise Altunboğa, Dâhili Babul Makam ve Dâhili Babun Neyreb Mahallesi'dir. Evlerin en ucuz olduğu mahalle ise ortalama fiyatı 22.54 altın olan Meadi Mahallesi'dir. Yüzyıl boyunca kayıtlarda yer alan 464 adet evin satış ortalaması ise 93,75 altındır.

Tablo 2.1.1.2 Ev Fiyatlarındaki Artış Miktarı ve Oranları(956-962 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Satılan Ev Sayısı	Ortalama Fiyat(Altın)	Artış Oranı(%)
956-963/1549-1556	57	99,38	
969-990/1562-1582	53	148,42	49,35
1002-1006/1594-1597	263	86,63	-12,83
1008-1009/1599-1600	91	78,93	-20,58

2.1.2 Dükkân Fiyatları

Dükkân satışları ile ilgili 16 farklı tarihe ait 124 belge örneğine yer verilmiştir. Bunlar genelde özel şahıslar ve vakıfların mülkiyetinde bulunan dükkânlardır. Dükkânlar farklı özelliklerde ve Halep'in değişik mahalle ve semtlerinde bulunmaktadır. Belgeler dükkân mülkiyetinin tamamının veya belli bir kısmının peşin ve vadeli satışlarını içermektedir. Ayrıca bazı satışlar da alacaklılara borçlarına karşılık verilerek gerçekleşmiştir. Dükkânların fiyatlarında birçok faktör etkili olmuştur. Mesela dükkânların buldukları semtlerin gelişmişliği, dükkânın büyüklüğü, farklı amaçlarla inşa edilmiş olması, demirbaşının olup olmaması vs. birçok etken satış fiyatlarını etkilemiştir.

Tablo 2.1.2.1 Dükkân Fiyatları

SIRA NO	Tarih	Fiyatı (Altın)	Semti	Özellik	Açıklama
1	956/1549	10	Zaviye Mah.	Terzi Dükkânı	Sicil No:1 Belge No:1112
2	956	50	Dâhil-i Babül Ferec	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:1363
3	957	50	Okçular Pazarı	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:443
4	961/1553	30	Kale altı çarşısı	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:2551
5	961	60	Emşâtiye Çarşısı	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:3109
6	962/1554	50	Sûk-ı Dahişe	Dükkân ve Huluvvül-örfisi	Sicil No:1 Belge No:259
7	962	13,5	Cudeyde Mah.	2 Dükkân birlikte satılmış(27 altın)	Sicil No:1 Belge No:359
8	962	10	Kale altı En nasiri Hamamı yakını	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:1538
9	962	9,25	Altınboğa Mah.	2 Dükkân birlikte satılmış 18,5 altın	Sicil No:1 Belge No:1574
10	962	6,66	Kale altı En nasiri Hamamı yakını	3 Dükkân birlikte satılmış 20 altın	Sicil No:1 Belge No:1578
11	962	8	Kale altı En nasiri Hamamı yakını	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:1642
12	962	9	Halep Kalesi Altı	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:1647

Tablo 2.1.2.1 devam

13	962	16,66	Belirtilmemiş	6 Dükkân birlikte satılmış 100 altın	Sicil No:1 Belge No:1727
14	962	15	Altın Boğa Mah.	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:1757
15	962	17,5	Cudeyde Mah.	2 Dükkân birlikte satılmış 35 altın	Sicil No:1 Belge No:1858
16	962	74	Belirtilmemiş	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:2014
17	962	100	Sûk-ı Zirâ'	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:2127
18	962	100	Bankûsa Çarşısı	Dükkân	Sicil No:1 Belge No:2218
19	962	10	Emşâtiye(Tarakçılar) Çarşısı	16 Mahzen, 4 Dükkân içeren kapalı çarşı (200 altın)	Sicil No:1 Belge No:2265
20	962	250	Sûkü't-Tüccar	Dükkân ve Huluvvül-örfisi	Sicil No:1 Belge No:2697
21	962	40	Müeyyed Şeyh Pazarı	Dükkân ve Huluvvül-örfisi	Sicil No:4 Belge No:499
22	963	38,45	Belirtilmemiş	İpek Dükkânı	Sicil No:4 Belge No:147
23	972/1564	18,9	Bab-1 Kinnesrin Mah.	Dükkân	Sicil No:4 Belge No:929
24	972	20	Eski Debbağa Mah.	Dükkân	Sicil No:4 Belge No:1157
25	973/1565	23	Bab-1 Bankuse	Dükkân	Sicil No:4 Belge No:544
26	973	48	Sukeyta Çarşısı	Dükkân ve içindeki eşyalarının yarısı 24 altın	Sicil No:4 Belge No:237
27	974/1566	33,33	Antakya Kapısı içi	3 Dükkân birlikte satılmış 100 altın	Sicil No:4 Belge No:2450
28	974	600	Musâbin Mah.	Boyahane	Sicil No:4 Belge No:3398
29	990/1582	63,63	Haric-i Babun Neyreb Mah.	10 Dükkân ve avlusu ile beraber kahve Dükkânı 700 altın	Sicil No:5 Belge No:540

Tablo 2.1.2.1 devam

30	990	40	Sûk-ı Tayyîbîn	Dükkânın Huluvvü'l-örfisi	Sicil No:5 Belge No:98
31	990	25	Dâhil-i Babun Nasr	Tatlı Dükkânının Huluvvü'l-örfisi	Sicil No:5 Belge No:132
32	990	20	Ekrâd Sokağı	Yağ ticareti için hazırlanmış Dükkân	Sicil No:5 Belge No:150
33	990	400	Sûkü't-Tüccar	Dükkânın Huluvvü'l-örfisi	Sicil No:5 Belge No:166
34	990	10	Zahir Babun Nasr Mahallesi	Dükkân	Sicil No:5 Belge No:215
35	990	40	Dâhil Babul Makam Mah.	Dükkân ve önündeki arazi	Sicil No:5 Belge No:229
36	990	20	Nuhiye Mahallesi	Terzi Dükkânı	Sicil No:5 Belge No:332
37	990	25	Sûk-ı Dâhil-i Babun Nasr İpek Hamı Yanı	Dükkânın huluvvü'l-örfisi	Sicil No:5 Belge No:464
38	990	63,15	Manifaturacılar Pazarı (Ayntab)	19 Dükkân ve zeytin mas'eresi birlikte satılmış (1200 altın)	Sicil No:5 Belge No:522
39	990	7	Sûk-ı sagir(Bankûsa)	Boya Dükkânı, kap kacak ve boya aleti	Sicil No:5 Belge No:659
40	990	236	Sûk-ı Bezzâzîn	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:5 Belge No:982
41	990	6	Dâhil Babun Neyreb Mahallesi	Harap Dükkân	Sicil No:5 Belge No:1040
42	990	233,5	Sûk-ı Demirtaş(kale altında)	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:5 Belge No:1140
43	990	12	Hamza Bey Mahallesi	Dükkân	Sicil No:5 Belge No:1159
44	990	312	Zirâ' pazarı	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:5 Belge No:47
45	1003/1594	41	Kumeyle el Berrani Çarşısı(kale altı)	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:79
46	1003	14	Kasîle Mah.	Dükkân deposu	Sicil No:8 Belge No:113

Tablo 2.1.2.1 devam

47	1003	15	Ekrad Mah.	Iraki Dükkân	Sicil No:8 Belge No:168
48	1003	180	Zahir-i Bab Bankuse Mah.	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:210
49	1003	22	Kumeyle Çarşısı	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:267
50	1003	200	Serûciye Çarşısı(Kale altı)	Dükkân ve Demirbaşı	Sicil No:8 Belge No:285
51	1003	100	Muhammed Bey Mah.	Kemerli Dükkân ve üstü açık avlu	Sicil No:8 Belge No:294
52	1003	50	Kumeyle el Berrani Çarşısı	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:295
53	1003	30	Kumeyle Çarşısı	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:299
54	1003	50	Kumeyle Çarşısı	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:301
55	1003	121	Dâhili Babun Neyreb Mah.	Berber Dükkânın huluvvü-l 'örfisi ve demirbaş eşyası	Sicil No:8 Belge No:350
56	1003	24	Sahatu Bizâ Mah.	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:379
57	1003	52	Kumeyle Çarşısı	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:392
58	1003	24	Sahatu Bizâ Mah.	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:395
59	1003	24	Sahatu Bizâ Mah.	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:400
60	1003	80	Serûciye Çarşısı(eski)	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:414
61	1003	20	(Harabe)Muallâk Çarşısı	Dükkânın huluvvü-l 'örfisi	Sicil No:8 Belge No:436
62	1003	20	Ekrâd Mah.	Iraki Dükkân	Sicil No:8 Belge No:494
63	1003	10,4	Sûk'ul Hevanın sol sırası	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:604
64	1003	12	Seruciye Çarşısı(eski)	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:611

Tablo 2.1.2.1 devam

65	1003	64	Kale altı çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:726
66	1003	30	Kasîle Mah.	Dükkânın huluvvül-örfisi ve eşyaları	Sicil No:8 Belge No:751
67	1004/1595	45	Kumeyle Çarşısı	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:1491
68	1004	200	Sûk-ı Karine	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:988
69	1004	45	Seruciye Çarşısı(Kale altında)	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:1099
70	1004	60	Kale altı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:1150
71	1004	78	Seruciye Çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:1225
72	1004	18	Altınboğa Mah.	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:1256
73	1004	60	Sûk-i Babun Neyreb	Ekmek yapmak için hazırlanan dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:1390
74	1004	40	Kumeyle Çarşısı (kale altı)	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:1418
75	1004	30	Kasîle Mah.	2 Dükkân birlikte satılmış 60 altın	Sicil No:8 Belge No:1427
76	1004	23	Kumeyle Çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:1487
77	1004	10	Dâhil'i Babun Neyreb Mah.	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:1503
78	1004	50	Kalealtı Çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:1554
79	1004	45	Kumeyle Çarşısı	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:1491
80	1005/1596	80	Suveyka Mah.	Değirmen	Sicil No:8 Belge No:1950
81	1005	50	Kasîle Çarşısı	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:1052
82	1005	40	Dahil'i Babul Makam Mah.	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:1677
83	1005	21	Muhammed Bey Mah.	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:1687
84	1005	20	Suveyka Mah.	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:1698
85	1005	21	Dâhil'i Babul Makam Mah.	Dükkân ve Mahzen	Sicil No:8 Belge No:1707
86	1005	30	Kumeyle Çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:1809

Tablo 2.1.2.1 devam

87	1005	40	Altınboğa Mah.	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:1859
88	1005	18	Dâhil'i Babun Neyreb Mah.	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:1876
89	1005	15	Dâhil'i Babul Makam Mah.	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:2068
90	1005	90	İbnul-balat Mah.	Dükkân ve 2 avlusu	Sicil No:8 Belge No:2076
91	1005	70	Belirtilmemiş	Depo ve Irakı Dükkân	Sicil No:8 Belge No:2108
92	1005	90	Sûkül-'Abâ	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:2136
93	1005	4	Sûkül-harir	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:2151
94	1005	80	Kasîle Mah	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:2163
95	1005	18	Kasîle Çarşısı	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:2231
96	1005	26	Tahtel Kale Çarşısı	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:2265
97	1005	60	Kalealtı Kuzey Safi	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:2317
98	1005	80	Demirtaş Çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:2318
99	1005	4	El-Berâdi'ye Çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:8 Belge No:2325
100	1005	60	Muhammed Bey Mah.	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:2396
101	1005	28	Ekrâd Mah.	Dükkân	Sicil No:8 Belge No:2530
102	1005	60	Kaletu's Şerif Mah.	Dokumacılık yapılan Dükkân	Sicil No:8 Belge No:2543
103	1008/1599	17	Katran Çarşısı(Dâhil-i Babün-Neyreb Mah)	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:221
104	1008	110	Ebbarin Çarşısı	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:3
105	1008	29	Katran Çarşısı(Dâhil-i Babün-Neyreb Mah)	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:9 Belge No:92
106	1008	30	Sûk-ı Tahîn(Un Çarşısı) Dâhil-i Babün-Neyreb Mah	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:9 Belge No:179
107	1008	29,6	Çevre Hanı	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:194
108	1008	17,6	Zahir Babul Makam Mah.	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:214

Tablo 2.1.2.1 devam

109	1008	17	Katran Çarşısı	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:221
110	1008	20	Dudu Mah.	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:280
111	1008	60	Dahil- Babul Makam Mah.	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:329
112	1008	9	Dudu Mah.	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:365
113	1008	23	Katran Çarşısı(Dahil-i Babün-Neyreb Mah)	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:9 Belge No:398
114	1008	60	Kumeyle Çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:9 Belge No:531
115	1008	100	Kumeyle Çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:9 Belge No:306
116	1008	150	Serûciye Çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisi	Sicil No:9 Belge No:313
117	1008	80	Katran Çarşısı	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:527
118	1009/1600	73,3	Dâhil Babul Makam Mah.	3 Dükkânın huluvvül-örfisi 220 altın	Sicil No:9 Belge No:767
119	1009	20	Dâhil Babul Makam Mah.	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:841
120	1009	20	Kumeyle Çarşısı	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:901
121	1009	8	Me'adi Mah.	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:789
122	1009	40	Kumeyle Çarşısı	Dükkânın yarısı 20 altın	Sicil No:9 Belge No:899
123	1009	25	Aşağı Saçlıhan Mah.(Tahtani)	Dükkânın huluvvül-örfisi ve üst kat(tabaka)	Sicil No:9 Belge No:664
124	1009	50	Kasîle Çarşısı	Dükkân	Sicil No:9 Belge No:1052

Dükkân satışları ile dikkati çeken hususlardan birisi de huluvvül-örfi satışlarıdır. Vakıflara ait dükkânlarda görülen bu satış türü Memlûklular döneminde Mısır ve Suriye'de uygulanmış ve Osmanlıların bölgeyi fethi ile aynı uygulama devam etmiştir. Boş anlamına gelen Huluvv, vakıflara ait dükkân ve arazilerin harap olmasından sonra yeniden imar edilmesi için ortaya çıkartılmış bir uygulamadır. Vakıflara ait harap olmuş bina ve araziler, şahıslar tarafından büyük masraflar yapılarak yeniden inşa veya tamir edilmektedir. Şahıslar yapmış oldukları masraflar

karşılığında dükkânlar üzerinde huluvvül-örfi denilen bir hakka sahip olmaktadır⁷⁰ ki, yapılan satışlar bu hak devrini içermektedir. İmar ve inşa edilen dükkânın arazisi vakfa ait olmaya devam etmekle beraber, yapılan masraftan dolayı kiracı durumunda bulunan şahıs dükkân üzerinde süreklilik gösteren haklarını başka bir şahsa satabilmektedir. Huluvvül-örfi satışları belirtilen hakların devrini göstermektedir. Dükkânın huluvvül-örfisini satın alan şahıs, vakfa dükkân için belirli bir miktar kira ödemeye devam etmektedir. Aynı zamanda huluvvül-örfi satışları Halep'te vakıf olarak yapılan ticari mekânların yoğunluğunu göstermekle beraber zamanla bunların harap olması ve varlıklarını ancak huluvvül-örfi denilen bir sistemle sürdürebildiklerini göstermesi açısından da ilginçtir.

Huluvvül-örfi'de dâhil dükkân satışları XVI. yüzyıl boyunca 4 ila 600 altın arasında seyretmiştir. Dükkân fiyatlarının en yüksek olduğu yerler Sukut Tüccar, Suk-1 Zira, Suk-1 Bezzazin, Suk-1 Demirtaş, Ebbarın Çarşısı, Seruciye Çarşısı ve Muhammed Bey Mahallesi'dir. Buralarda dükkân fiyatları 60 ile 600 altın arasında seyretmiştir. Yukarıda kayıtlarda yer alan ve dönem boyunca satılan 124 dükkânın satış ortalaması 57,3 sultani altındır. Dükkânların durumu ve büyüklükleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığımızdan dönemsel olarak satılan dükkânların satış ortalamalarını alarak fiyatların seyri hakkında genel bir kanaatin oluşmasını sağlamaya çalışacağız.

956-963/1549-1556 yılları arasında satılan 22 dükkânın ortalama fiyatı 44,00 altındır. Bu fiyatları baz alarak dönemsel olarak satılan dükkânların fiyat ortalamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.1.2.2 Dükkân Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları(956-963 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Satılan Dükkân Sayısı	Ortalama Fiyat(Altın)	Artış Oranı(%)
956-963/1549-1556	22	44,00	
972-990/1564-1582	22	102,54	123,95
1003-1009/1595-1600	80	48,51	10,25

⁷⁰ Ahmet Akgündüz, İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi, İstanbul 1996, s.501-503.

972-990/1564-1582 yılları arasında fiyat ortalamasının yüksek olmasının sebebi 600 altına bir boyahänenin ve 300-400 altın gibi yüksek fiyatlarla bazı önemli çarşılarda dükkânların satılması olmuştur. Bütün dönem boyunca dükkân satışlarının yoğunluğu 20-80 altın arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

2.1.3 Bağ Fiyatları

Bağ satışları ile ilgili 11 farklı tarihe ait 116 belge örneğine yer verilmiştir. Belgeler bağ mülkiyetinin tamamının veya belli bir kısmının peşin ve vadeli satışlarını içermektedir. Ayrıca bazı bağ sahipleri alacaklılara borçlarına karşılık bağ satışı yapmışlardır. Bu bağlar irili ufaklı biçimlerde Halep'in değişik bölgelerinde bulunmaktadır. Bunların bir kısmı üzüm ağacının yanında çeşitli meyve ağaçları, su kuyusu, bağ evi ve köprü içerenleri de bulunmaktadır. Bağların bulunduğu bölgelerin farklı olması, içerdiği ağaçların cinsi, sayısı, ne kadar meyve verdiği gibi özellikler bağların fiyatları üzerinde etkili olmuştur.

Tablo 2.1.3.1 Bağ Fiyatları

SIRA NO	Tarih	Fiyatı	Bulunduğu yer	Özellik	Açıklama
1	956/1549	23	Kurucek Mezrası	1900 üzüm tiyeği	Sicil No:1 Belge No:1161
2	961/1553	250	Lala Köyü	200 üzüm tiyeği, İncir ağacı ve bağ evi	Sicil No:1 Belge No:2505
3	961	60	Ekrâd Mahallesi	İncir ağaçları da bulunan üzüm bağı	Sicil No:4 Belge No:270
4	962/1554	125	Tel Cubeyn Köyü	40 Habl üzüm İçeren bağ	Sicil No:1 Belge No:1582
5	962	60	Kızıl Köyü	1800 üzüm tiyeği	Sicil No:1 Belge No:1692
6	962	12	Ancara Köyü	280 üzüm tiyeği	Sicil No:1 Belge No:1712
7	962	75	Levrit Köyü	2400 üzüm tiyeği	Sicil No:1 Belge No:2013
8	962	150	Tel Cubeyn Köyü	40 habl üzüm	Sicil No:1 Belge No:2213
9	962	30	Turbetü'l-Lala	Değişik meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:1 Belge No:2874
10	962	65	Makarrül-Enbiya Arazisi	Bağ	Sicil No:4 Belge No:165
11	962	130	Ebu Safra Arazisi	Bağ	Sicil No:4 Belge No:174
12	971/1663	100	Kubbe ve Amud Arazisi	Üzüm bağı	Sicil No:4 Belge No:16

Tablo 2.1.3.1 devam

13	990/1582	40	Led Arazisi	İncir ağaçları ve üzümden, köprü ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:5 Belge No:75
14	990	10	Babullah yakını	İncir ağaçları bulunan üzüm bağı	Sicil No:5 Belge No:108
15	990	13,5	Ebrac Mahallesi	İncir, üzüm, bağ evi ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:5 Belge No:130
16	990	70	Makarrul Enbiya el-Kübra arazisi	Bağ	Sicil No:5 Belge No:231
17	990	60	Meydan arazisi	İncir, üzüm, kayısı, gül vb. ağaç ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:5 Belge No:241
18	990	40	Cisrul Ensari arazisi	Bağ	Sicil No:5 Belge No:535
19	990	320	Halep dışı meydan arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, bağ evi ve su değirmeninden oluşan bağ	Sicil No:5 Belge No:667
20	990	30	Babul mülk arazisi	Bağ	Sicil No:5 Belge No:709
21	990	100	Zahir Halep	Bağ	Sicil No:5 Belge No:816
22	990	200	Halep dışı Halbe arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, bağ evi ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:5 Belge No:894
23	990	40	Halep dışı Neceti dağındaki arazi	Kayısı, badem, fıstık, incir ve zeytin ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:5 Belge No:1012
24	990	40	Kataş Dağı arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, bağ evi ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:5 Belge No:1026
25	990	105	Hacı bey arazisi	İncir, üzüm, fıstık ağaçları, bağ evi ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:5 Belge No:1027
26	990	25	Şeyh Faris arazisi	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:5 Belge No:1060
27	990	50	Tel ceyne köyü	2 üzüm bağı	Sicil No:5 Belge No:1141

Tablo 2.1.3.1 devam

28	990	595	Ba'di arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, bağ kulübesi, sarnıç, su havuzu,2 mustabbadan oluşan bağ	Sicil No:5 Belge No:1156
29	1003/1594	150	Halep dışı Rahmet Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, eyvan, su kuyusu ve çardağı olan bağ	Sicil No:8 Belge No:742
30	1003	28	Makaru'l Enbiyau'l Kübra Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve çardaktan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:693
31	1003	20	En Nasüb Arazisi	Üzüm bağı	Sicil No:8 Belge No:693
32	1003	70	Belirtilmemiştir.	Bağ	Sicil No:8 Belge No:670
33	1003	70	Makaru'l Enbiyau's Suğra Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, çardak ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:628
34	1003	50	Ebi Kaddas Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, çardak ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:605
35	1003	42	Makaru'l Enbiya Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, çardak ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:365
36	1003	100	Belirtilmemiştir.	Bağ	Sicil No:8 Belge No:349
37	1003	95	Ebi Firkat Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, çardak ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:340
38	1003	50	Nireb Köyü	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:283
39	1003	150	Ebi Firkat Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, kemerli yapı, su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:254
40	1003	100	Makaru'l Enbiyau's Suğra Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:76
41	1004/1595	105	Halep Dışı Mesil Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, su kuyusu içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:1650

Tablo 2.1.3.1 devam

42	1004	40	Mukatta'ut-Terzin Arazisi	Bağ	Sicil No:8 Belge No:1625
43	1004	20	Halep Dışı Harbil Arazisi	Bağ	Sicil No:8 Belge No:1595
44	1004	100	Halep Dışı Kudüs Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:1583
45	1004	49	Belirtilmemiştir.	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:1577
46	1004	200	Makaru'l Enbiyau'l Kübra Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusu içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:1571
47	1004	200	Halep Dışı hadid arazisi	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:1509
48	1004	25	Umniye Arazisi	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:1424
49	1004	340	Makaru'l Enbiyau'l Kübra Arazisi	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:1382
50	1004	10	Eriha	Bir bağ	Sicil No:8 Belge No:1341
51	1004	8	Şeyh Said Arazisi	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:1287
52	1004	70	Neyreb Köyü	Üzüm bağı	Sicil No:8 Belge No:1232
53	1004	16	Atana Köyü	Üzüm bağı	Sicil No:8 Belge No:1231
54	1004	60	Halep'in Dışı Besid Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, çardak ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:1185
55	1004	50	Ebi Firkat Arazisi	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:1019
56	1004	130	Rahmet Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, eyvan, su kuyusu ve çardağı olan bağ	Sicil No:8 Belge No:954
57	1004	60	Ni-eyreb Arazisi	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:945
58	1004	60	El-Aşare Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, su kuyusu, çardaktan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:880

Tablo 2.1.3.1 devam

59	1004	230	Makaru'l Enbiyau'l Kübra Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, su kuyusu, çardaktan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:846
60	1004	12	Belirtilmemiştir.	Bağ bedeli	Sicil No:8 Belge No:814
61	1004	15	Keşte'al Köyü	10 üzüm tiyeği	Sicil No:8 Belge No:799
62	1005/1596	21	Ebi Firkad	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:2536
63	1005	40	Şeyh Ataya	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ ve su kuyusu	Sicil No:8 Belge No:2520
64	1005	180	Halep'in Dışı El Enbiya	Çeşitli ağaçlar ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:2158
65	1005	18	Halep'in Çıkışı	su kuyulu bağ	Sicil No:8 Belge No:2433
66	1005	140	Halep'in Dışı Ataullah	Değişik Meyve Ağaçları ve Su Kuyusu içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:2394
67	1005	40	Halep'in Dışı El Hendek	Çeşitli meyve ağaçlarından oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:2339
68	1005	30	Halep'in Dışı El Kameriye	11 Hablden Oluşan Üzüm Bağı	Sicil No:8 Belge No:2294
69	1005	150	Halep'in Dışı Mesil Arazisi	Çeşitli Meyve ağaçları, Su Kuyusu Ve Gözetleme Yerinden oluşan Bağ	Sicil No:8 Belge No:2263
70	1005	64	Cebel'i Seman Nahiyesi Nireb Köyü	Üzüm bağı	Sicil No:8 Belge No:2247
71	1005	63	Nireb Köyü	Bağ	Sicil No:8 Belge No:2113
72	1005	45	Şeyh Ata Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusundan oluşan bağ	Sicil No:8 Belge No:2112
73	1005	30		Çeşitli meyve ağaçlarını içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:2106
74	1005	40	Halep Dışı Şeyh Said Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusu içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:2108
75	1005	30	Cezir Arazisi	Çeşitli meyve ağaçlarını içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:2066

Tablo 2.1.3.1 devam

76	1005	85	Halep Dışı Terid Arazisi	Çeşitli meyve ağaçlarını içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:1886
77	1005	20	Tel Ferah Köyü	Bağ	Sicil No:8 Belge No:1796
78	1005	130	Şeyh Said Arazisi	Bağ	Sicil No:8 Belge No:1781
79	1005	80	Makaru'l Enbiyau'l Kübra Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, su kuyusu içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:1771
80	1005	130	Makaru'l Enbiyau'l Kübra Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, su kuyusu içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:1759
81	1005	72	Halep Dışı Harye Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusu içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:1688
82	1005	77	Bab Arazisi	Bağ	Sicil No:8 Belge No:1675
83	1005	45	Nireb Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusu içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:1670
84	1005	110	Makaru'l Enbiya Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusu içeren bağ	Sicil No:8 Belge No:1668
85	1006/1597	150	El- Kerkendi	Su kuyusu ve Meyve ağaçlarından oluşan bağ,	Sicil No:8 Belge No:2589
86	1006	100	Makaru'l Enbiyau's Suğra	Su kuyusu ve Meyve ağaçlarından oluşan bağ,	Sicil No:8 Belge No:2564
87	1008/1599	140		Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:42
88	1008	20	Tureydin Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:47
89	1008	10	Neyreb Köyü	Bağ	Sicil No:9 Belge No:116
90	1008	160	Belirtilmemiştir.	Bağ	Sicil No:9 Belge No:121
91	1008	15	Zahir Halep'te	Bağın 15 had içeren hissesi	Sicil No:9 Belge No:176
92	1008	140		Bağ ve su kuyusu	Sicil No:9 Belge No:248
93	1008	20	Zahir Halep	Meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:321
94	1008	4,2	Şeyh Sad Dağı	Bağ	Sicil No:9 Belge No:370
95	1008	320	Ayn Semanud Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:530

Tablo 2.1.3.1 devam

96	1008	60	Zahir Halep	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:548
97	1008	15	Zahir Halep	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:565
98	1008	105	Ebu Firkad Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:572
99	1008	60	Zahir Halep	Su kuyusu ve çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:600
100	1008	140	Kerkendi Arazisi	Su kuyusu ve çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:619
101	1008	150	Ebu Firkad Arazisi	Su kuyusu ve çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:622
102	1008	40	Ebu Firkad Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:697
103	1008	120	Belirtilmemiştir.	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:729
104	1008	220	Zahir Halep Aşara Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:731
105	1008	32	Zahir Halep Ebu Firkad Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:734
106	1008	40	Sinab Köyü Arazisi	Üzüm bağı	Sicil No:9 Belge No:737
107	1008	60	Negreb Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:454
108	1008	19,2	Deyruz Zeytun Köyü	Bağ	Sicil No:9 Belge No:519
109	1009/1600	7	Zahir Halep Cebel Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:781
110	1009	70	Zahir Halep Tureydim Arazisi	Bağ	Sicil No:9 Belge No:801
111	1009	410	Bab Kazası	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ(bostan)	Sicil No:9 Belge No:846
112	1009	80	Zahir Halep Negreb Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:869
113	1009	55	Zahir Halep Negreb Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:921
114	1009	50	Zahir Halep Şeyh Said Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusu içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:959
115	1009	20	Mukattan Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusu içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:970
116	1009	35	Ebu Firkad Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları içeren bağ	Sicil No:9 Belge No:1142

956/1549 yılında Kurucek Mezrasında 1900 bağ tiyeği 23 altına satılırken (1 altın 82 bağ tiyeği), 962/1555 yılında Kızıl Köyünde 1800 bağ tiyeği 60 altına (1 altın 30 bağ tiyeği) ve Levlit Köyünde 2400 bağ tiyeği 75 altına(1 altın 32 üzüm tiyeği) satılmıştır. Bağların mevki ve konumu da önemli olmakla beraber kısa bir zaman diliminde bağ tiyeği bazında fiyatlarda % 100 ‘ün üzerinde artışlar meydana gelmiştir. Satılan bağların büyüklükleri ve miktarı hakkında çoğunlukla bilgi bulunmamasından dolayı gerçek anlamda gayrimenkul fiyatlarında meydana gelen artışlar hakkında bilgi sahibi olmak mümkün görünmemektedir. Ancak satılan bağların dönemsel ortalamalarını alarak konu hakkında fikir sahibi olabiliriz.

956-962/1548-1555 yılları arasında satılan 11 bağın ortalama fiyatı 89,09 altındır. Bu fiyatları baz alarak dönemsel olarak satılan bağ fiyatlarındaki artışlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.1.3.2 Bağ Fiyatlarındaki Artış Miktarı ve Oranları(956-962 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Satılan Bağ Sayısı	Ortalama Fiyat(Altın)	Artış Oranı (%)
956-962/1549-1555	11	89,09	
990/1582	16	108,65	21,97
1003-1005/1595-1596	56	77,94	-12,51
1006-1009/1597-1600	32	89,60	0,57

2.1.4 Bahçe Fiyatları

Bahçe satışları ile ilgili 9 farklı tarihte 26 belgeye yer verilmiştir. Belgeler bahçe mülkiyetinin tamamının veya belli bir kısmının peşin ve vadeli satışlarını içermektedir. Ayrıca bazı bahçe sahipleri alacaklılara borçları karşılığında bahçelerini satmışlardır. Bu bahçeler irili ufaklı biçimlerde Halep’in değişik bölgelerinde yer almaktadır. Bu bahçeler birbirinden farklı ağaçlardan ve bitkilerden oluşmakta ve farklı amaçlarla kullanılmışlardır.

Tablo 2.1.4.1 Bahçe Fiyatları

SIRA NO	Tarih	Fiyat	Bulunduğu yer	Özellik	Açıklama
1	973/1565	300	Ebu Safra Arazisi	Bahçe	Sicil No:4 Belge No:210
2	990/1582	100	Ma'arrin Arazisi	100 incir ağacı ve 100 bağ üzüm tiyeği içeren bahçe	Sicil No:5 Belge No:751
3	990	40	Ebzima Köyü yukarı ceyr arazisi	Zeytinlik	Sicil No:5 Belge No:352
4	990	220	Deynari Mezrası	Meyve ağaçları, bağ evi, nehir ayağından oluşan bostan	Sicil No:5 Belge No:537
5	990	208	Babullah köyü	Bostan	Sicil No:5 Belge No:616
6	990	150	Ayntab	Bostan	Sicil No:5 Belge No:765
7	990	102	Kasr ve Amud arazisi	Üzüm, incir ağaçları ve bostan evinden oluşan bahçe	Sicil No:5 Belge No:1137
8	1003/1594	28	Halep dışı Ed Dınarı	Bahçe	Sicil No:8 Belge No:767
9	1003	32	Şuayb Köyü	İncir ve bağ	Sicil No:8 Belge No:685
10	1003	80	Makaru'l Enbiya-ı Kübra Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, çardak ve su kuyusundan oluşan bahçe	Sicil No:8 Belge No:648
11	1003	40	Ebi Firkat Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, çardak ve su kuyusundan oluşan bahçe	Sicil No:8 Belge No:575
12	1003	64	Makaru'l Enbiya-ı Kübra Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları, çardak ve su kuyusundan oluşan bahçe	Sicil No:8 Belge No:423
13	1003	80	Ebi Kurd Arazisi	Bahçe	Sicil No:8 Belge No:302
14	1003	50	Harim	Zeytin, nar ve incir ağaçlarından oluşan bahçe	Sicil No:8 Belge No:293
15	1003	50	Makaru'l Enbiya-ı Kübra Arazisi	Bahçe	Sicil No:8 Belge No:71
16	1003	107	Belirtilmemiş	Bahçe	Sicil No:8 Belge No:36

Tablo 2.1.4.1 devam

17	1003	90	Ebi Firkat Arazisi	Çeşitli ağaçlar, köprü ve su kuyusundan oluşan bahçe	Sicil No:8 Belge No:10
18	1003	65	Zahir Bab Halep	Çeşitli ağaçlardan oluşan bahçe	Sicil No:8 Belge No:15
19	1004	361	Cemaliye Medresesi Yakını	Çeşitli meyve ağaçları ve su birikintisinden oluşan bahçe	Sicil No:8 Belge No:1519
20	1005/1596	10,75	Kilis'e Tabi Canedir Köyü	Değişik meyve ağaçlarından oluşan bahçe	Sicil No:8 Belge No:2409
21	1005	41	Ayncare Köyü	Zeytin	Sicil No:8 Belge No:2150
22	1005	560	Mebiz Arazisi	Bostan	Sicil No:8 Belge No:1769
23	1005	480	Arab Mezrası	Çeşitli meyve ağaçları içeren bahçe	Sicil No:8 Belge No:1767
24	1008/1599	115	Zahir-i Halep	Çeşitli meyve ağaçları içeren bahçe	Sicil No:9 Belge No:41
25	1009/1600	65	Sa'di Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusu içeren bahçe	Sicil No:9 Belge No:985
26	1009	440	Bab Nahiyesi Ebu Taltal Arazisi	Çeşitli meyve ağaçları ve su kuyusu içeren bahçe	Sicil No:9 Belge No:992

Bahçelerin bulunduğu bölgelerin farklı olması, içerdiği ağaçların cinsi, sayısı, ne kadar meyve verdiği gibi özellikler bahçe fiyatları üzerinde etkili olmuştur. Burada dönemsel olarak ortalama fiyat çıkartıp genel olarak bir karşılaştırma yapmaya çalışacağız.

973-990/1565-1582 yılları arasına ait 7 adet bahçenin satış ortalaması 160 altındır. Bahçe fiyatları bu dönemde 40 altın ile 300 altın arasında seyretmiştir. 1003-1009/1594-1600 yılları arasına ait 19 bahçe satışının ortalaması ise 143,6 altındır. Bu dönemde satılan bahçelerin en yükseği 480, en düşüğü 10,75 altına satılmıştır. Fiyat ortalamaları her ne kadar % 10 düşmüş görünüyorsa da, bahçelerin özelliklerinin farklı olması ve yüzyılın ortalarına ait kayıtların azlığı belirtilen rakamların güvenilirliğini düşürmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1 KİRALAR

3.1.1 Ev Kiraları

Ev kiraları ile ilgili on bir farklı tarihte 60 belge örneği bulunmaktadır. Bunlar Halep'in değişik semt ve mahallelerinde bulunan farklı özelliklere sahip evlerdir. Bu evler genelde özel şahıslar tarafından kiraya verilmişlerdir. Kiralar günlük, aylık ve yıllık anlaşmalar şeklinde yapılmıştır. Ödemeler de kiraların günlük, aylık ve yıllık olarak, peşin veya aylık olmak üzere vadeli ödemeleri şeklinde yapılmıştır Ev kiralarının bedelleri üzerinde, evin bulunduğu semtin veya mahallenin farklı olması ve evlerin farklı özelliklere sahip olması gibi nedenler etkili olmuştur.

Tablo 3.1.1.1 Ev Kiraları

SIRA NO	Tarih	Yıllık kira bedeli (altın)	Semti	Özellik	Açıklama
1	961/1554	6	Ferfire Mah.	Bir ev 3 yıllığına 18 altına kiralanmış.	Sicil No:1 Belge No:3148
2	961	10	Cellum Mah.	2 salon 3 yıllığına 30 altına kiralanmış.	Sicil No:1 Belge No:3346
3	961	13,3	Biza Mah.	Büyük bir ev 3 yıllığına 40 altına kiralanmış.	Sicil No:4 Belge No:244
4	961	5	Cub Esedullah Mah.	1 salon 2 yıllığına 10 altına kiralanmış.	Sicil No:4 Belge No:252
5	961	2,1	İbnu'l Me'adi Mah.	Bahçe, salon iraki ev, ahır, mutfak, tuvalet, su kuyusundan oluşan konak(aylık 7 Kıt'a).	Sicil No: 1 Belge No: 3150
6	962/1555	15	Suveyka Ali Mah.	Açık alan, avlu, küçük bahçe ve havuzu olan evin yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:90
7	962	12	Akabe Mah.	Avlu, oda, su kuyusunun 1 yıllık kira bedeli.	Sicil No:1 Belge No:334
8	962	3	Altınboğa Mah.	Evin yıllık kira bedeli (aylık 10 kıt'a).	Sicil No:1 Belge No:606

Tablo 3.1.1.1 devam

9	962	6	Ferafire Mah.	Ev, ahır, samanlık 3 yıllığına 18 altına kiralanmış.	Sicil No:1 Belge No:1544
10	962	3	Cubeyl Mah.	Bir evin yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:1609
11	962	3	Cellum Mah.	Bir evin yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:1764
12	962	6	Ferafire Mah.	Bir ev 3 yıllığına 18 altına kiralanmış.	Sicil No: 1 Belge No: 3148
13	965/1558	17,25	Haric Babun Nasr Mah.	Avlu, odalar, mutfak ve eşya bulunan ev 4 yıllığına 69 altına kiralanmış.	Sicil No:4 Belge No:1700
14	974/1566	6	Şumeysatiye Mah.	Salon, oda, su kuyusu, mutfak, avlu ve eşyadan oluşan evin kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:2318
15	974	5	Elmacı Mah.	2 oda, su kuyusu, mutfak katı ve avludan oluşan ev 3 yıllığına 15 altına kiralanmış.	Sicil No:4 Belge No:2746
16	974	18	Dâhil Babun Nasr Mah.	Ev 6 yıllığına 108 altına kiralanmış.	Sicil No:4 Belge No:3487
17	974	10	Bahsita Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:3525
18	974	16	Suveyka Ali Mah.	Ev 3 yıllığına 48 altına kiralanmış.	Sicil No:4 Belge No:3655
19	975	18	Bahsite Mah.	2 oda, su kuyusundan oluşan evin yıllık kira bedeli.	Sicil No:4 Belge No:2632
20	990/1582	12	Sahatu Biza Mah.	2 oda, ahır ve mutfaktan oluşan bir evin yıllık kira bedeli.	Sicil No:5 Belge No:757
21	990	9	Bendere Mahallesi	Bir evin yıllık kira bedeli	Sicil No:5 Belge No:235
22	990	6	Hâric Bâbun Nasr Mahallesi	Ev aylık 20 parça gümüşe kiralanmış	Sicil No:5 Belge No:298
23	990	7	Debbâğa Mahallesi	Ev üç yıllığına 21 dinara kiralanmış	Sicil No:5 Belge No:363
24	990	4,5	Akabe Mahallesi	İki ev aylık 30 parça ücretle kiralanmış	Sicil No:5 Belge No:402
25	990	55	Cellûm Mahallesi	Konağın yıllık kirası	Sicil No:5 Belge No:430
26	990	5,66	Bendere Mahallesi	Evi altı yıllığına 34 dinara kiralanmış	Sicil No:5 Belge No:576
27	990	12	Sâhatu Bezzâ Mahallesi	İki oda, ahır ve mutfak içeren ev aylık 1 dinardan bir yıl kiralanmış	Sicil No:5 Belge No:757

Tablo 3.1.1.1 devam

28	990	30	Cellûm Mahallesi	Dört oda, eyvan, iki mağara, dehliz, iki tabaka, mutfak, mürtefak, su kuyusu, avludan oluşan evin yıllık kirası	Sicil No:5 Belge No:1021
29	990	10	Ferâfire Mahallesi	Ev üç yıllığına 30 dinara kiralanmış	Sicil No:5 Belge No:1039
30	1003	3,6	Kasîle Mah.	Konağın yıllık kira bedeli (aylık 12 kıt'a).	Sicil No: 8 Belge No: 548
31	1004/1595	8	Havârine Mah.	Bir evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 8 Belge No: 917
32	1004	9	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 8 Belge No: 919
33	1004	3,33	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Ev 3 yıllığına 10 altına kiralanmış	Sicil No: 8 Belge No: 1392
34	1004	6	Kasîle Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 8 Belge No: 1515
35	1004	36	Suveyka Mah.	Evin yıllık kira bedeli (aylık 3 altın)	Sicil No: 8 Belge No: 1545
36	1004	12	Sahatu Biza Mah.	Evin yıllık kira bedeli (aylık 1 altın)	Sicil No: 8 Belge No: 1570
37	1004	12	Dudu Mah.	Evin yıllık kira bedeli (aylık 1 altın)	Sicil No: 8 Belge No: 1609
38	1004	6	Kasîle Mah.	Bir evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 8 Belge No: 1630
39	1005	4	Kasîle Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 8 Belge No: 1755
40	1005	6	Andan Köyü	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 8 Belge No: 1757
41	1005	6	Kasîle Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 8 Belge No: 1789
42	1005	6	Cami-i İsa Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 8 Belge No: 1934
43	1005	54	Babun Neyreb Mah.	6 kemeri ve 2 odası olan evin yıllık kira bedeli (günlük 6 kıt'a)	Sicil No: 8 Belge No: 2404
44	1008/1599	9	Sahatu Biza Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 9 Belge No: 2
45	1008	6,6	Dâhil Babun Neyreb Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 9 Belge No: 69
46	1008	54	Çarşı İçinde	Evin yıllık kira bedeli (günlük 6 kıt'a)	Sicil No: 9 Belge No: 250
47	1008	4	Dâhil-i Babul Makam Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 9 Belge No: 407

Tablo 3.1.1.1 devam

48	1008	6	Dâhil-i Babul Makam Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 9 Belge No: 408
49	1008	6,6	Kasîle Mah.	Evin kiralama bedeli(3 yıllık 20 altın)	Sicil No: 9 Belge No: 646
50	1008	9	Dâhil-i Babul Makam Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 9 Belge No: 649
51	1008	12	Havarine Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 9 Belge No: 653
52	1008	10	Dâhil-i Babul Makam'da Havârine Mah.	Ev 3 yıllığına 30 altına kiralanmış	Sicil No: 9 Belge No: 691
53	1008	144	Dâhil-i Babul Makam Mah.	Evin yıllık kira bedeli (aylık 15 kuruş)	Sicil No: 9 Belge No: 698
54	1008	40,5	Muhammed Bey Mah.	Evin yıllık kira bedeli(günlüğü 4,5 kıt'a)	Sicil No: 9 Belge No: 715
55	1008	15	Sahatu Biza Mah.	Evin yıllık kira bedeli (aylığı 50 kıt'a)	Sicil No: 9 Belge No: 740
56	1008	7	Cellum Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 9 Belge No: 83
57	1008	20	Dâhil-i Babul Neyreb Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 9 Belge No: 85
58	1009/1600	9	Kasîle Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 9 Belge No: 816
59	1009	10	Kasîle Mah.	Evin yıllık kira bedeli	Sicil No: 9 Belge No: 906
60	1009	12	Kasîle Mah.	Evin yıllık kira bedeli (aylığı 1 altın)	Sicil No: 9 Belge No: 928

Halep'te ev kiralari yıllık 2,1 altınla 144 altın arasında değişmektedir. En yüksek kira bedeli 144 altın ile Dâhil-i Babul Makam Mahallesiinde kiralanmıştır. Ancak dükkân kiralariında olduğu gibi çarşı merkezinde yer alan Dâhil-i Babul Neyreb Mahallesiinde ev kiralari oldukça yüksektir. Ev kiralariının yüksek olduğu diğer mahalleler Cellum, Babun Nasr ve Muhammed Bey Mahalleleri'dir. Tablomuzdaki 60 evin ortalama kira bedeli 14,54 altındır. Halep'te dükkân kiralariında olduğu gibi ev kiralariında da yüzyılın ortalarına göre yüzyılın sonlarında önemli artışların olduğu görülmektedir. Hiç şüphesiz ev ve dükkân kiralariındaki artış yüzyılın sonlarında Halep'teki ekonomik hayatın gelişmesiyle yakından ilgilidir.

Ev kiralari konusunda da yine dönemsel ortalamaları alarak kiralariin seyri hakkında fikir edinmeye çalışacağız.

Tablo 3.1.1.2 Ev Kiralariinin Artış Miktarı ve Oranları(961-962/1554-1555 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Kiralanan Ev Sayısı	Ortalama Kira(Altın)	Artış Oranı(%)
961-962/1554-1555	12	7,03	
974-990/1566-1582	16	14,07	101,42
1003-1009/1595-1600	31	17,63	150,78

3.1.2 Dükkân Kiralari

Dükkân kiralari ile ilgili on dört farklı tarihte 96 belge örneği bulunmaktadır. Bu dükkânlar özel şahıslar ve vakıflar tarafından kiraya verilmişlerdir. Bunlar günlük, aylık ve yıllık olmak üzere peşin ve vadeli şekillerde kiraya verilmişlerdir. Dükkânların kira bedelleri üzerinde birçok faktör etkili olmuştur. Mesela dükkânların buldukları semtlerin gelişmişliği, dükkânın büyüklüğü, farklı amaçlarla inşa edilmiş olması, demirbaşının olup olmaması vs. birçok etken kira bedellerini etkilemiştir.

Dükkân satışı başlığında değindiğimiz gibi vakıflara ait bazı dükkânlar harabe hale geldiğinde, içindeki kiracılar vakıflarla anlaşarak çok yüksek bedellerle tamirat veya dükkânları yeniden imar ve inşa etmektedirler. Tamir ve yeniden inşa bedellerinin yüksekliği kiracılara dükkân üzerinde huluvvül-örfi adı verilen bir hakkın oluşmasını sağlamaktadır ki, kiracı bu hakkını satabildiği gibi kiraya dahi verebilmektedir. 1008/1599 tarihinde Barâdi'ye Çarşısındaki dükkân aylık 40 kıt'aya(1 altın) kiraya verilmiştir. Bu kiranın 10 kıt'ası vakfa, 30 kıt'ası huluvvül-örfi sahibine ödenmiştir⁷¹. 1009/1600 tarihli bir belgede ise Dâhil Babul Makam Mahallesinde 3 dükkânın huluvvül-örfi hakkı 275 kuruşa satılmış, satın alan kişi dükkânın arsasından dolayı vakfa her bir dükkân için ayda 12 kıt'a kira

⁷¹ Sicil 9, Belge 420.

ödeyecektir⁷². Huluvvül-örfisi satılan veya kiraya verilen her dükkân için ayrıca vakfa da kira ödenmektedir.

Tablo 3.1.2.1 Dükkân Kiraları

SIRA NO	Tarih	Dükkân kirası (Altın)	Semti	Özellik	Açıklama
1	956/1549	4,5	Taht-el Kal'a	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:1286
2	961/1554	6	Tel Ararin Mah.	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:2512
3	961	25	Emşâtiye Çarşısı	Kahve dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:2616
4	961	2,7	Sakıtiyye Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:3064
5	961	4,5	Sakıtiyye Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:3097
6	961	0,3	Cudeyde Mah.	İpek Dokumacılığı yapılan dükkânın yıllık kirası(ayda 1 kıt'a)	Sicil No:1 Belge No:3227
7	961	2,4	Kellâse Mahallesi	Dükkânın yıllık kirası (3 yıllığına 7,2 altına kiralınmış)	Sicil No:4 Belge No:248
8	961	3,6	Bankusa'da Sûk-ı Sagır	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:4 Belge No:291
9	962/1555	1,8	Sabun Pazarı	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:207
10	962	3	Bankusiye Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:233
11	962	3	Tavuk Pazarı Yakını	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:279
12	962	27,4	Sakıtiyye Çarşısı	Dükkânın yıllık kira kirası	Sicil No:1 Belge No:596
13	962	2,25	Kale Kapısı Karşısı	6 Dükkânın birlikte yıllık 13,5 altına kiralınmış	Sicil No:1 Belge No:1728
14	962	2,1	"Alebiye Çarşısı	Kahve dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:1916
15	962	9,9	Belirsiz	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:2025
16	962	6,3	Haric Babun Nasr Mah.	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:2319
17	962	9,1	El Katmaniye Çarşısı	Mamur dükkânın yıllık kirası	Sicil No:1 Belge No:2863

⁷² H.Ş. Sicil 9, Belge 767.

Tablo 3.1.2.1 devam

18	963/1556	0,4	Bankusiye Çarşısı	Dükkânın yarısı bir yıllığına 8 kıt'a ya kiralanmış.	Sicil No:1 Belge No:156
19	963	3,6	Sâhat-ı Bizâ Mahallesi	Dükkânın yıllık kirası (aylık 12 kıt'a)	Sicil No:1 Belge No:162
20	963	0,37	Tavuk pazarı	Dükkânın yıllık kirası(yıllık 15 kıt'a)	Sicil No:1 Belge No:183
21	963	3,6	Halebiyye Pazarı	Dükkânın yıllık kirası (aylık 12 kıt'a)	Sicil No:1 Belge No:167
22	971/1563	12	Neşşabin Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:4 Belge No:102
23	971	5,5	Tanrıvirmiş Çarşısı	3 Dükkân birlikte yıllık 16,5 altına(aylığı15 kıt'a) kiralanmış	Sicil No:4 Belge No:3783
24	974/1566	1,1	Hamza Bey Mah.	Dükkânın yıllık kirası (9 yıllığı 10 altına kiralanmış)	Sicil No:4 Belge No:3480
25	974	54	Sakıtiyye Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası (3 kıt'a huluvül-örfi,3 kıt'a dükkan kirası olmak üzere günlük 6 kıt'a)	Sicil No:4 Belge No:3668
26	990/1582	12	Cimal Sahası	Kasap Dükkânının yıllık kirası (günlükü 2 osmanî akçe)	Sicil No:5 Belge No:171
27	990	9	Silah Çarşısı	Dükkânın huluvül-örfisinin (aylık 30 kıt'a) yıllık kirası	Sicil No:5 Belge No:1044
28	990	3	Dâhil Babun Nasr Mah.	Dükkânın yıllık kirası (aylık 10 kıt'a)	Sicil No:5 Belge No:119
29	990	2	Dâhil Babun Nasr Mah.	Dükkânın huluvül-örfisinin yıllık kirası	Sicil No:5 Belge No:169
30	990	6	Bankusa'da Sûk-ı Sağır	Boyacı dükkânın yıllık kirası	Sicil No:5 Belge No:281
31	990	12	Salibetul-Bankusa	Attar dükkânının huluvül-örfisinin yıllık kirası(günlük 2 Osmanî akçe)	Sicil No:5 Belge No:282
32	990	9	Haric Babun Nasr Mah.	Dükkânın yıllık kirası (aylık 30 kıt'a)	Sicil No:5 Belge No:362

Tablo 3.1.2.1 devam

33	990	72	Babun Nasr Pazarı	Kahve dükkânının yıllık kirası (günlük 8 kıt'a)	Sicil No:5 Belge No:696
34	990	3	Hevâ pazarı	Dükkânın yıllık kirası (2 dükkân aylık 20 kıt'a)	Sicil No:5 Belge No:789
35	990	15	Süveyka Ali	Dükkânın yıllık kirası (aylık 50 kıt'a)	Sicil No:5 Belge No:856
36	990	24	Sakıtiyye Çarşısı	Hasır dükkânın yıllık kirası (günlük 4 osmanî akçe)	Sicil No:5 Belge No:895
37	990	7,5	Bankusa'da Sûk-ı Sağır	Boyacılık teçhizatlı dükkânın yıllık kirası	Sicil No:5 Belge No:935
38	990	2,5	Süveyka Ali Mahallesi	Dükkân 3 yıllığına 7,5 altına kiralanmış	Sicil No:5 Belge No:1105
39	990	2,7	Suk-1 Haşeb(Ahşap Çarşısı)	Dükkânın yıllık kira bedeli(aylık 9 kıt'a)	Sicil No:5 Belge No:681
40	990	9	Haric Babun Neyreb Mah.	Dükkân 3 yıllığına 27 altına kiralanmış	Sicil No:5 Belge No:724
41	1002/1594	9	Un Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:18
42	1002	6	Babun Neyreb Mah.	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:2386
43	1002	2,4	El-Beyada Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası(aylık 8 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:2345
44	1002	32	Barâdi'ye Çarşısı	4 Dükkânın 6 aylık kirası(64 altın)	Sicil No:8 Belge No:2290
45	1002	5	Dâhil-i Babul Makam. Mah	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:2278
46	1002	36	Sakıtiyye Çarşısı	Tahin dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:2270
47	1002	15	Zahir-i Babun Neyreb Mah.	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:2246
48	1002	27	Zahir-i Babun Neyreb Mah.	Dükkânın yıllık kirası (günlük 3 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:2069
49	1002	36	Sakıtiyye Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası (günlük 4 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:2032
50	1002	4,5	Meadı Mah.	Dükkânın yıllık kirası(aylık 15 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:1878

Tablo 3.1.2.1 devam

51	1002	63	Kasile Mah.	Yağ dükkânı içindeki aletlerle birlikte yıllık kirası (günlük 7 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:1839
52	1002	12	Un Çarşısı	Kalaycı dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:29
53	1003/1595	4	Babun Neyreb Uncular Çar.	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:757
54	1003	12	Sâhat-ı Bizâ Mahallesi	Kahvehanenin yıllık kirası (günlük 4 Osmanî akçe)	Sicil No:8 Belge No:519
55	1003	6	Dâhil-i Babun Makam Mah.	3 kemerli dükkânın yıllık kirası (aylık 20 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:508
56	1003	6	Dâhil-i Babun Makam Mah.	Dükkân ve deponun yıllık kirası (aylık 20 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:507
57	1003	5,4	Dâhil-i Babun Makam Mah.	Dükkânın yıllık kirası (aylık 18 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:506
58	1003	15	Dâhil-i Babun Neyreb	Dükkânın yıllık kirası (aylık 50 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:486
59	1003	24	Muhyiddin ve Medrese-i Zehebiye Vakfi	Vakıf dükkânın yıllık kirası (aylık 2 altın)	Sicil No:8 Belge No:477
60	1003	189	Seyyide Camii Vakfi	El- Keylmiyye kahvehanesinin yıllık kirası (günlük 21 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:352
61	1003	144	Zahir-i Babun Neyreb	Kahvehanenin günlük kirası (günlük 0,5 kuruş)	Sicil No:8 Belge No:338
62	1003	3	Muhammed Bey Mah.	Kasap dükkânının yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:337
63	1003	63	Dâhil-i Babun Neyreb	Dükkânın yıllık kirası (günlük 7 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:257
64	1003	18	Babun Neyreb Çarşısı	Yağ dükkânının yıllık kirası (günlük 2 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:251
65	1003	3,6	Bahsite Mah.	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:194
66	1003	27	Kumeyle Çarşısı	Dükkânın huluvvül-örfisinin yıllık kirası (günlük 3 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:155

Tablo 3.1.2.1 devam

67	1003	15	Ebrâk Çarşısı	Dükkânın huluvvül örfisinin yıllık kirası (aylık 50 kıt'a)	Sicil No:8 , Belge No:66
68	1004/1596	90	Dâhil-i Babun Neyreb	Kahvehanenin yıllık kirası (günlük 10 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:1666
69	1004	6,25	Dâhil-i Babul Makam. Mah	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:1457
70	1004	4,6	Cevze (Cevre) Hanı	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:1215
71	1004	15	Taht-el Kal'a	Dükkânın yıllık kirası (aylık 50 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:1153
72	1004	3	Babun Neyreb Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:1117
73	1004	270	Taht-el Kal'a (Kalealtı)	Dükkânın huluvvül örfisinin yıllık kirası (günlük 30 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:1029
74	1004	12	Zahiri Babun Nasr Mah.	Dükkânın yıllık kirası (aylık 20 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:984
75	1004	225	Sabun Çarşısı	Kahvehanenin yıllık kirası (günlük 25 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:942
76	1004	2	Babul Cinan	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:915
77	1004	36	Süveyka Mah.	Yağ dükkânın yıllık kirası (aylık 3 altına kiralanmış)	Sicil No:8 Belge No:891
78	1004	15	Taht-el Kal'a	Dükkânın yıllık kirası (aylık 50 kıt')	Sicil No:8 Belge No:885
79	1004	7,5	Ebbârin Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:851
80	1005	42	Yeşbekiyye Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:2215
81	1005	3,33	Suk-ı Semânîn (Sermin)	Dükkânın yıllık kirası (3 yıllık 10 altına kiralanmış)	Sicil No:8 Belge No:2449
82	1005	43	Adiliye Cami'i yakını	Yağ dükkânın huluvvül-örfisi ve içindeki malzemelerin yıllık kirası	Sicil No:8 Belge No:2430
83	1008/1599	60	Neyreb Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası (aylık 5 altına kiralanmış)	Sicil No:9 Belge No:130

Tablo 3.1.2.1 devam

84	1008	1,8	Katrân Çarşısı	Dükkân arsasının yıllık kirası (3 yıllık 5,4 altına kiralanmış)	Sicil No:9 Belge No:224
85	1008	45	Babun Neyreb Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası (günlük 5 kıt'a)	Sicil No:9 Belge No:275
86	1008	36	Zahir-i Babun Neyreb	Dükkânın huluvvül örfisinin yıllık kirası (günlük 4 kıt'a)	Sicil No:9 Belge No:308
87	1008	2,4	Barâdi'ye Çarşısı	Dükkânın yıllık kirası (aylık 8 kıt'a)	Sicil No:9 Belge No:349
88	1008	9	Taht-el Kal'a	Dükkânın yıllık kirası (aylık 30 kıt'a)	Sicil No:9 Belge No:379
89	1008	12	Barâdi'ye Çarşısı	Boyacı dükkânı eşyalarıyla birlikte aylık 40 kıt'a(10'u vakfa, 30'u dükkânı kiraya verene)	Sicil No:9 Belge No:420
90	1008	11,3	Süveyka Mah.	Dükkânın yıllık kirası (günlük 1 kıt'a ve 1 osmani)	Sicil No:9 Belge No:662
91	1008	108	Babun Neyreb Mah.	Kahve dükkânın yıllık kirası (günlük 12 kıt'a)	Sicil No:9 Belge No:177
92	1009/1600	3,6	Dâhil Babul Makam Mah.	Dükkân için arsasına ödenen yıllık kira (aylık 12 kıt'a)	Sicil No:9 Belge No:767
93	1009	54	Dâhil Babun Neyreb Mah.	Dükkânın yıllık kirası (aylık 4,5 altın)	Sicil No:9 Belge No:828
94	1009	27	Süveyka Mah.	Dükkânın huluvvül örfisini (günlük 3 kıt'a)	Sicil No:9 Belge No:922
95	1009	18	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	Dükkânın yıllık kirası (günlük 2 kıt'a)	Sicil No:9 Belge No:1018
96	1009	45	Sâhat-ı Bizâ	Dükkânın yıllık kirası (günlük 5 kıt'a)	Sicil No:9 Belge No:1097

Dükkân kiralalarının belirli bölgelerde oldukça yüksek olduğunu görmekteyiz. Kale altında (Taht el-Kal'a), Ulu camii(Cami-i Kebir) civarında Neyreb çarşısı (Dâhil-i Babun Neyreb) dükkân kiralaları oldukça yüksektir. Günümüzde

olduğu gibi o dönemde de Kale ile Ulu Camii arasındaki bölgenin şehrin merkezi olması ve burada ticaret mekânlarının bulunması kiraların yüksek olmasına sebep olmuştur. Kale altında dükkân kiraları 2,25 altınla 270 altın arasında değişmekte olup ortalama 52,62 altındır. Neyreb çarşısında ise dükkânlar 3 ile 144 altın aralığında kiraya verilmiştir. Neyreb çarşısında kiraya verilen 17 dükkânın ortalama kirası 42,23 altındır. Kahve dükkânları ve kahvehanelerin kiralarındaki yükseklik de ayrıca dikkat çekmektedir. Kahve dükkânları ve kahvehanelerin kirası 2,1 ile 225 altın aralığında yer almaktadır. Kiraya verilen 9 kahvehanenin ortalama kirası 96,34 altındır. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi kiralarda yüzyılın sonlarına doğru büyük bir yükseliş görülmektedir. Kayıtlarda yer alan toplam 96 adet dükkânın tüm dönem boyunca kiralarının ortalaması 24,72 altındır. Dükkânların özellikleri, mahalleleri, büyüklükleri kiraları büyük ölçüde etkilediği ve bu konuda kayıtlarda yeterince bilgi bulunmadığı için yine dönemsel olarak kiraların ortalamalarını alarak kiraların seyri hakkında fikir sahibi olmaya çalışacağız.

956-963/1549-1556 yılları arasına ait 21 adet dükkânın ortalama kirası 5,80 altındır. 956-963 yılı ortalamalarına göre yüzyılın sonuna kadar kiraların seyri aşağıya çıkartılmıştır.

Tablo 3.1.2.2 Dükkân Kiralarının Artış Miktarı ve Oranları(956-963 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Kiralanan Dükkân Sayısı	Ortalama Kira(Altın)	Artış Oranı(%)
956-963/1549-1556	21	5,80	
971-990/1563-1582	19	13,75	137,07
1002-1009/1594-1600	56	35,54	512,75

3.1.3 Hamam Kiraları⁷³

Hamam kiralarına ait 8 farklı tarihte 20 adet belge örneğine yer verilmiştir. Hamamların buldukları semtler ve taşıdıkları özellikler birbirinden farklı olmuştur. Bu da hamamların fiyatlarının değişiklik göstermesinde etkili olmuştur. Yani fiyatların birbirinden farklı olmasına sebep olmuştur. Belgelerde yer alan hamamlar genelde vakıflar ve şahıslar tarafından kiraya verilmişlerdir. Kiralar günlük, aylık ve yıllık anlaşmalar şeklinde yapılmıştır. Ödemeler de kiraların günlük, aylık ve yıllık olarak peşin veya aylık olarak ödeme yani vadeli şeklinde yapılmıştır.

Hamamların kira bedellerine baktığımızda: 957/1550 yılında iki hamamdan biri yıllık 72, diğeri yıllık 120 altına kiralanmış. Ortalama 96 altın olarak gerçekleşmiştir. 962/1555 yılında da yıllık 84, 88 ve 90 altın fiyatlarla üç hamam, günlük ise 10 gümüşten yıllık 90 altına bir hamam kiralanmıştır. Bu tarihteki kira bedelleri 957 yılındakilerle aynı fiyat aralığında bulunmuştur. 969/1562 yılında yıllık 300 altına bir hamam kiralanmış, bu kira bedeli öncekilerden oldukça yüksektir. Bu büyük fark hamamın büyüklüğüne ve çeşitli özelliklerine dayanmaktadır.

974/1566 yılında iki hamam kirasından biri günlük 11 gümüşten yıllık 99 altın, diğeri günlük 15 gümüşten 135 altına kiralanmıştır. 975/1567 yılında ise günlük 14 gümüşten 126 altına kiralanmıştır. Bu bedellere bakıldığında yüzyılın sonlarına doğru kira bedellerinin de arttığı görülmektedir.

1004/1595 yılında üç belge örneğine yer verilmiştir. Bu yılda en düşük 65 altına, en yüksek ise 540 altına hamam kiralanmıştır. 1005/1596 yılında da bir hamam günlük 42 gümüşten yıllık 378 altına kiralanmıştır. 974 ve 975 yıllarına göre hamam kiralarında daha yüksek bedellerin olduğu ortaya çıkmaktadır. 1008 yılında ise yıllık 55, 75 ve 378 altına hamamlar kiralanmıştır. 1008/1599 yılındaki kira bedelleri de 1004 ve 1005 yılındaki kira bedelleri gibi hamamların çeşitli özelliklerinden dolayı birbirinden çok farklı değerlere kiralanmıştır. Bu sebepler hamam kiralarının tam olarak ne kadar artıp-azaldığını belirlemeyi zorlaştırmıştır. Bunun yanında yüzyılın sonlarına doğru daha yüksek bedellere hamamların kiralandığını söyleyebilmekteyiz.

⁷³ Kiralar kayıtlarda genellikle sultani, dinar altın ve gümüş şeklinde, çok nadir de kuruş olarak geçmektedir. Biz tamamını altın olarak ifade ettik.

Tablo: 3.1.3.1 Hamam kiralari

SIRA NO	Tarih	Fiyat	Semti	Özellik	Açıklama
1	957/1550	72	Sahatu Biza Mah.	Hamamın yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:455
2	957	120	İz Hamamı	Hamamın yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:920
3	962/1555	1380	Cub Esedullah Mah.	İki hamam ve bir dükkânın yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:2
4	962	84	Dâhil Babun Nasr Mah.	İvez Teymur hamamının yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:1618
5	962	90	Altınboğa Mah.	Hamamın yıllık kira bedeli (günlük 10 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:1 Belge No:1917
6	962	88	Bankusa	Hamamın yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:2136
7	962	90	Bankusa Pamuk Çarşısı	Hamamın yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:2151
8	969/1561	300	Deyrkuş Köyü	Hamamın yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:3964
9	974/1566	99	Suveyka Ali	Hamamın yıllık kira bedeli (günlük 11 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:4 Belge No:2520
10	974	135	Suk-1 Cedit	Hamamın yıllık kira bedeli (günlük 15 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:4 Belge No:3034
11	975/1567	66	Suveyka Ali	Hamamın yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:2801
12	975	126	Besâtine Mahallesi	Hamamın yıllık kira bedeli (günlük 14 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:4 Belge No:2811
13	1004/1595	65	Dudu Mah.	Hamamın yıllık kira bedeli	Sicil No:8 Belge No:1599
14	1004	540	Altınboğa Mah.	Hamamın yıllık kira bedeli (günlük 60 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:8 Belge No:1553
15	1004	135	Süveyka Mah.	Hamamın yıllık kira bedeli (günlük 15 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:8 Belge No:1226
16	1005/1596	378	Hüsrev Paşa Vakfı	Hamamın yıllık kira bedeli (günlük 42 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:8 Belge No:2425
17	1008/1599	55	Bab Nahiyesi	Hamamın yıllık kira bedeli	Sicil No:9 Belge No:75

Tablo: 3.1.3.1 devam

18	1008	144	Âşık Temir Vakfi Hamamı	Hamamın kira bedeli(aylık 15 kuruş)	Sicil No:9 Belge No:159
19	1008	75	Muhtesip Mah.	Atik hamamın yıllık kira bedeli	Sicil No:9 Belge No:355
20	1008	378	Bakırcılar Çarşısı	Hüsrev Paşa Vakfi Hamamın yıllık kira bedeli (günlük 42 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:9 Belge No:383

3.1.4 Han Kiraları

Han, tüccarların, iş adamlarının, yolcuların hayvanları ve eşyaları ile birlikte kalabilecekleri ve onlara yatacak güvenilir bir yer ve yiyecek sağlayan seyahat yolları üzerindeki yapılara verilen addır. Tablomuzda han kiralarına ait 13 farklı tarihte 23 belge örneğine yer verilmiştir. Hanların kiralanması günlük, aylık ve yıllık biçiminde gerçekleşmiştir. Ödemeler günlük peşin ve aylık vadeli ödemeler şeklinde gerçekleşmiştir. Han kiralarının bedelleri üzerinde, hanın bulunduğu semtin veya mahallenin farklı olması ve hanların farklı özelliklere sahip olması gibi nedenler etkili olmuştur.

Tablo 3.1.4.1 Han Kiraları

SIR A NO	Tarih	Yıllık kira	Semti	Özellik	Açıklama
1	956/1549	60	Berâdi'yye Hanı	Hanın dörtte üçü ve dükkânın yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:1312
2	957	50	Ebrek Hanı	Hanın yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:833
3	961/1554	810	Han-ı Semek (Balık Hanı)	Hanın yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:2508
4	962/1555	1200	Halep Kalesi Altında	Çevre Hanı aylık 100 altından bir yıllık kiralama bedeli	Sicil No:1 Belge No:281
5	962	24	Bab-ı Antakya Harici	Hanın yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:650
6	962	106,6	Selahiye Medresesi Karşısı	Seyyit Hanı yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:1656

Tablo 3.1.4.1 devam

7	962	51	Babul Cenan	Hanın yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:491
8	971/1563	200	Cubeyl Mah. Ekinçi Hanı	Hanın yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:3799
9	971	120	Heva Çarşısı	Kemer Hanın yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:119
10	973	50	Berâdi'yye Çarşısı	Şemsi Hanı yıllık 50 sultaniden 4 yıllık kiralananmış	Sicil No:4 Belge No:235
11	974/1566	828	Emşâtiye Çarşısı	Hayır Beğ Hanı yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:2594
12	974	120	Hevâ Çarşısı	Hanın yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:3293
13	974	91	Berâdi'yye Çarşısı	Ubeyd Hanı yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:3490
14	1003/1593	100	Berâdi'yye Çarşısı	Bani Hanının yıllık kira bedeli	Sicil No:8 Belge No:32
15	1004/1594	100	Berâdi'yye Çarşısı	Bani Hanının yıllık kira bedeli	Sicil No:8 Belge No:837
16	1004	1050	Han-ı el-Cübni(Peynir Hanı)	Hanın yıllık kira bedeli (42000 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:1254
17	1004	120	Çevre Hanı	Hanın yarısının aylık 5 Dinardan üç yıllığına kiralınması	Sicil No:8 Belge No:1560
18	1005	120	Berâdi'yye Çarşısı	İbn-i Eskaf Hanı ve 4 dükkânın yıllık kira bedeli	Sicil No:8 Belge No:1975
19	1005	100	Berâdi'yye Çarşısı	Han, mahzen, ahırın yıllık kira bedeli	Sicil No:8 Belge No:1761
20	1005	60	Dâhil-i Babün-neyreb	Husayni Hanının yıllık kira bedeli	Sicil No:8 Belge No:2161
21	1008/1599	50	Beyada Mah.	Ekbeci hanının yıllık kira bedeli	Sicil No:9 Belge No:358
22	1009/1600	130	Berâdi'yye Çarşısı	Hanın yıllık kira bedeli	Sicil No:9 Belge No:1150
23	1009	56	Dâhil-i Babün-neyreb	Husayni Hanının yıllık kira bedeli	Sicil No:9 Belge No:1094

Halep'te han kiralari yıllık 24 altınla 1200 altın arasında değişmektedir. En yüksek kira bedeli 1200 altın ile Halep Kalesi altında Çevre Hanı kiralananmıştır. Kira bedelleri her ne kadar birbirinden farklı olsa da yıllara göre ortalama fiyat belirlediğimizde: 956-962/1549-1555 yılları arasında 7 han 24 altın ile 1200 altın aralığında kiraya verilmiştir. Yine bu yıllar arasında kiralanan hanların yıllık

ortalama bedeli 328,8 altındır. 971-974/1563-1566 yılları arasında 6 han 50 altın ile 828 altın arasında kiraya verilmiş ve ortalama kira bedeli 234,83 altındır.

1002-1004/1594-1596 yılları arasında hanlar 20 ile 120 altın arasında kiraya verilmiştir. Ayrıca bu yıllarda kira bedeli 100 altın civarında yoğunlaşmıştır. 1006-1009/1597-1600 yılındaki dört belge örneğinde ise hanlar yıllık 28, 50, 130 ve 900 altın bedellerle kiralanmışlardır. Tablomuzdaki tüm yıllarda kiraya verilen 23 hanın ortalama kira bedeli 243,33 altındır.

3.1.5 Fırın Kiraları

Fırın kira bedelleri ile ilgili 4 farklı tarihe ait 7 belge örneğine yer verilmiştir. Bu fırınlar genelde vakıf ve şahıslar tarafından günlük, aylık ve yıllık olarak kiraya verilmişlerdir. Ödemeler de kiralarn günlük, aylık ve yıllık olarak peşin veya aylık olarak ödemeleri şeklinde yapılmıştır. Fırın kira bedelleri fırın dükkânının bulunduğu semte ve dükkânın özelliklerine göre farklılıklar göstermiştir.

Tablo:3.1.5.1 Fırın Kiraları

SIRA NO	Tarih	Fiyat	Semti	Özellik	Açıklama
1	962/1555	66	Yeni Hamam yakını (Antakya kapısı)	Fırının yıllık kira bedeli (üç yıllığına 198 altına kiralanmış)	Sicil No:4 Belge No:179
2	990/1582	214	Kumeyle pazarı	Fırın kira bedeli(14 aylık 250 altın)	Sicil No:5 Belge No:310
3	990	40,5	Kastal Yakub Mahallesi	Fırının yıllık kira bedeli (günlük 4,5 kıt'a gümüşten kiralanmıştır.)	Sicil No:5 Belge No:618
4	990	27	Dâhil Babun Nasr	Fırının yıllık kira bedeli (günlük 3 kıt'a gümüşten kiralanmıştır.)	Sicil No:5 Belge No:726
5	1003/1595	54	Dâhili Babun Neyreb	Ekmek fırınının yıllık kira bedeli (günlük 6 kıt'a gümüşten kiralanmıştır.)	Sicil No:8 Belge No:296
6	1003	45	Sahatu Biza Mahallesi	Ekmek fırınının yıllık kira bedeli (günlük 5 kıt'a gümüşten kiralanmıştır.)	Sicil No:8 Belge No:273
7	1005/1596	270	Dâhil-i Babul Makam	Fırının yıllık kira bedeli (günlük 30 kıt'a gümüşten kiralanmıştır.)	Sicil No:8 Belge No:2152

Burada ortalama bir fırın dükkânı ne kadar fiyatla kiralanmıştır onu belirlemeye çalışalım. 962/1555 yılında bir fırın yıllık 66 altından fiyattan 3 yıllığına 198 altına kiraya verilmiştir. 990/1582 yılında 2 fırından bir tanesi günlük 4,5 gümüş, diğeri 3 gümüşe kiraya verilmiştir. Bu fırınların ortalama yıllık kirası ise 34 altın civarındadır. Ayrıca günlük 1,5 gümüş farkın olması semtlerinin ve fırınlarının özelliklerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. 1003/1595 yılında da 2 fırından birinin günlük kirası 6 gümüş, diğerrinin 5 gümüştür. Ortalama yıllık kira bedeli ise 50 altın civarında seyretmiştir. 990 yılındaki kira bedellerine göre bir artışın olduğu gözükmektedir. 1005/1596 yılında ise bir fırın günlük 30 gümüşten yıllık 270 altına kiralanmıştır.. 1005 yılındaki kira bedelinin bir önceki tarihteki kiralardan 4-5 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bedellere dayanarak fırın kiralarda ciddi bir artışın olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.6 Değirmen Kiraları

Buğday ve çeşitli tahılları öğütmek için kullanılan değirmenler genellikle su değirmenleridir. Çeşitli su kaynakları civarında olan değirmenlerin su değirmeni olduğuna şüphe yoktur. Ancak bir kısım değirmenlerin konumu ve mevki bilinmediğinden su değirmeni olup olmadığı bilinmemektedir. Ayrıca su değirmenlerinin bir kısmı yaz aylarında su azlığından dolayı çalışmayacakları da aşikârdır. Bir kısım değirmenler de bu dönemde hayvan gücü ile çalışmaktadır. Belgelerde bu konuda bir açıklama yoktur. Belirtilen özelliklerin değirmenin kirasının belirlenmesinde etkili olduğu muhakkaktır.

Tablo 3.1.6.1 Değirmen Kiraları

SIRA NO	Tarih	Fiyat (altın)	Semti	Özellik	Açıklama
1	962/1555	77	Halep'in dışı	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:180
2	962	80	Zeytan Köyü (Kuveyk Nehri üzeri)	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:1 Belge No:733
3	969/1561	220	Menbic Nahiyesi	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:3949
4	969/1561	320	Kilis Kazası	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:3949
5	972/1564	110	Kuveyk Nehri üzeri	Un değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:1005

Tablo 3.1.6.1 devam

6	972	43,3	Kuveyk Nehri üzeri	Değirmenin yıllık kirası(3 yıllığına 130 altına kiralanmış)	Sicil No:4 Belge No:1069
7	974/1566	135	Zeytan Köyü (Kuveyk Nehri üzeri)	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:3506
8	974	45	Kuveyk Nehri üzeri	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:4086
9	974	35	Kuveyk Nehri üzeri	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:2487
10	974	35	Halep'in Dışı	Naibuş-Şam değirmeninin yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:3496
11	975	140	Hama Kazası'na bağlı Tezyin Köyü	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:4 Belge No:2623
12	990/1582	140	Kilis Kazası	Değirmeninin yıllık kira bedeli	Sicil No:5 Belge No:742
13	990	60	A'zaz Nahiyesi	Değirmeninin yıllık kira bedeli	Sicil No:5 Belge No:762
14	990	36	A'zaz Nahiyesi	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:5 Belge No:791
15	990	40	Argun Bimaristanı Değirmeni	Değirmen kira bedeli	Sicil No:5 Belge No:670
16	990	299,5	Vezir(Sokullu) Mehmet Paşanın Mülkü	2 Değirmen 2 yıllığına 1198 altına kiralanmış.	Sicil No:5 Belge No:306
17	1003/1594	72	Gökçek Mahallesi	Fırını da olan Değirmenin yıllık kira bedeli(günlük 8 kıt'a gümüş)	Sicil No:8 Belge No:538
18	1003	54	Kasile Mah	Değirmenin yıllık kira bedeli(günlük 6 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:8 Belge No:711
19	1003	72	Kasile Mah	Değirmenin yıllık kira bedeli (günlük 8 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:8 Belge No:664
20	1003	270	Babun Neyreb Mah.	Değirmenin üç aylık kira bedeli (günlük 30 kıt'a gümüşe kiralanmış)	Sicil No:8 Belge No:560
21	1003	108	Dâhil-i Babun Neyreb Mah.	2 odası buğday değirmeni olan evin yıllık kira bedeli(günlük 12 kıt'a).	Sicil No: 8 Belge No: 217
22	1004/1595	36	Sahnin Mah.	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:8 Belge No:1510

Tablo 3.1.6.1 devam

23	1004	40,5	Kasile Mah	2 taşlı değirmenin yıllık kira bedeli (günlük 9 kıt'a gümüşe)	Sicil No:8 Belge No:990
24	1005/1596	0,20	Süveyka Mah.	Değirmenin yıllık kira bedeli(8 kıt'a gümüş)	Sicil No:8 Belge No:1949
25	1005	41,6	Vedha Köyü	2 taş ihtiva eden değirmenin yıllık kira bedeli(3 yıllığına 250 altına kiralanmış)	Sicil No:8 Belge No:1692
26	1005	18	Babun Neyreb Mah.	2 taş ihtiva eden değirmenin yıllık kira bedel(aylık 3 altın)	Sicil No:8 Belge No:2426
27	1008/1599	334	Ertah Köyü(Amik Nahiyesi)	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:9 Belge No:63
28	1008	0,3	Dâhil Babun Neyreb Mah.	Değirmenin yıllık kira bedeli(6 aylığı 6 kıt'a gümüşe)	Sicil No:9 Belge No:350
29	1009/1600	39	Gökçek Mah.	Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:9 Belge No:761
30	1009	180	Ertah Köyü Yakını	Cudeyde Değirmenin yıllık kira bedeli	Sicil No:9 Belge No:749

Değirmen kiralari ile ilgili 10 farklı tarihte 30 belge örneğine yer verilmiştir. Belgelerde yer alan değirmenler genelde şahıslar ve vakıflar tarafından kiraya verilmişlerdir. Kiralar günlük, aylık ve yıllık anlaşmalar şeklinde yapılmıştır. Ödemeler de kiralariin günlük, aylık ve yıllık olarak peşin veya aylık olarak ödenmeleri şeklinde düzenlenmiştir. Değirmen kira bedelleri değirmenin bulunduğu yere ve değirmenin özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Yıllık 0,2 altından 334 altına kadar yükselen fiyat farklılıkları bulunmaktadır. Sicil kayıtlarının çok özet halde yazılmış olması ve ayrıntı verilmemesi neden bu kadar yüksek fiyat farklılıklarının bulunduğunu anlamamızı güçleştirmektedir. Büyük çoğunluğu nehir kenarında olan su değirmenlerinin sel felaketi gibi bir sebeple tahribe uğramış olması veya başka bir sebeple çalışamaz durumda bulunması düşük fiyatla kiraya verilmelerinin sebebi olabilir. Çok büyük rakamlarla kiraya verilen değirmenler ise merkezi bölgelerde, müşteri potansiyeli yüksek değirmenler olsa gerektir. Çok düşük ve yüksek fiyatlarla kiraya verilen değirmenleri çıktığımızda, orta seviyede değirmenlerin kiralariinin 18-80 altın aralığında yoğunlaştığını söyleyebiliriz.

Değirmen kiralari konusunda da yine dönemsel ortalamaları alarak kiralariın seyri hakkında fikir edinmeye çalışacağız.

Tablo 3.1.6.2 Değirmen Kiralariının Artış Miktarı ve Oranları(961-962 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Kiralanan Değirmen Sayısı	Ortalama Kira(Altın)	Artış Oranı(%)
962-972	6	141,71	
974-990	10	96,55	-31,87
1003-1009	14	90,4	-36,23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1 CANLI HAYVAN FİYATLARI

4.1.1 Canlı Hayvan Ticareti

Osmanlı Devleti'nde ihracı yasak olan mallardan birisi de, canlı hayvandı. Özellikle İstanbul'un artan et ihtiyacını karşılamak büyük bir problemdi. Devlet, İstanbul'daki et satışını piyasa koşullarına göre belirlenen narh yerine, daha düşük bir narh üzerinden satılmasını zorunlu kılıyordu. İstanbul'un özel durumundan dolayı, belirlenen narh fiyatı, maliyetin altında olduğundan İstanbul'daki kasaplar sık sık iflas ediyordu. Bu yüzden özellikle İstanbul'un et ihtiyacında sıkıntıya düşmemek için, Batı ülkelerine koyun ihracına karşı yasaklar getiriliyordu.

Doğu'daki sancak beylerine ve beylerbeylerine gönderilen hükümlerde, sık sık at ve katır gibi yük ve binek hayvanlarının İran'a gönderilmesinin yasaklanmasına dair emirler gönderilmekteydi. Bu hükümlerde, koyun konusunda herhangi bir yasaklamadan bahsedilmemektedir. Bu yüzden koyun ve keçi gibi hayvanlarının ticaretinin, Doğu'da diğer hayvanlara göre daha serbest olduğu söylenebilir. Ancak 982(1574-75)'de Erzurum Beylerbeyi'ne yazılmış bir hükümde, Diyarbakır'daki bazı aşiretlerin at, katır ve koyun sürülerini İran tarafına geçirdikleri, bunu engellemeye çalışan Osmanlı görevlilerinin silah zoruyla püskürttükleri belirtilmektedir⁷⁴.

Osmanlı Devleti, Erzurum, Diyarbakır, Van, Bağdat Beylerbeyliklerinden İran tarafına at ve katır gönderilmesinin yasaklanması hususunda çok sıkı tedbirlerin alınması hususunda emirler göndermişti. Basra taraflarında ise durum kısmen serbesti ve Basra kanunnamelerinde açık bir şekilde bölgeden İran da dâhil olmak üzere her yere at, deve, koyun gibi hayvanların ithal ve ihracının yapılabileceğine dair hükümler bulunmaktadır⁷⁵. Osmanlı Devleti'nin çok büyük meblağlar tutan ithal

⁷⁴Surayıya Faroqhi, **Osmanlı'da Kentler ve Kentliler**, (Tercüme Neyyir Kalaycıoğlu), İstanbul 1994, s.279.

⁷⁵Mehmet Kabacık, "XVI. Yüzyılda Osmanlı Devletinin Doğu Ticareti", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2001, s.325.

Hindistan mallarına karşı, Basra'dan bu bölgeye ihraç edebildiği birkaç maldan birisi Arap atlarıydı. Günümüzde olduğu gibi, o dönemde de Arap atları çok meşhurdu. İran Şahı, Osmanlılarla siyasi ilişkilerin sıkıntılı olmadığı dönemlerde, iyi cins atlar yetiştirmek için damızlık atlar talep etmekteydi. Osmanlı yönetimi de bu hususta, Bağdat Beylerbeyine gönderdiği bir hükümde, İran'a sadece birkaç tane sakat Şam atının gönderilmesini istemiş ve at konusundaki hassasiyetin sürdüğünü göstermiştir⁷⁶.

Dış piyasalara gönderilmesi yasak olan canlı hayvanlar ancak iç piyasaların ihtiyacını karşılayabiliyordu. Halep'te koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanların satıldığı pazarlar bulunmaktadır. Koyun pazarı bâcı adı altında pazarlarda satılan her bir küçükbaş hayvandan 2,5 akçe satış vergisi alınmaktaydı. Mukâtaaya verilen Halep koyun pazarının geliri 1520'de 200 bin akçe iken 1584 yılında bu rakam 350 bin akçeye yükselmiş ve % 75 oranında artış göstermiştir. Ayrıca Halep'te at, katır, eşek, deve gibi binek ve yük hayvanlarının satıldığı bir pazar bulunmaktadır. Bu pazardan alınan vergiler At Pazarı Bâcı ile Deve, Eşek vb. Binek ve Yük Hayvanları Dellaliyesi Mukâtaası adıyla toplanmıştır. Bu mukâtaa 1520'de 356 bin akçe iken 1570 yılında 250 bin akçe olmuştur⁷⁷.

4.1.2 At Fiyatları

At ve katır, dönemin gerek günlük hayatta ve gerekse savaşlarda en önemli nakil ve ulaşım araçlarından biri olmasından dolayı, ihracı yasak mallar arasına alınmış ve bir kısım mallarla birlikte yöneticilere gönderilen hükümlerde sık sık yer almıştır⁷⁸. İran ile ilişkilerin iyi olduğu dönemlerde dahi at gönderilmemesi hususunda emirler gönderiliyordu. Yukarıda belirtildiği gibi İran şahının, iyi cins at üretmek için istediği atlar hususunda, Bağdat Beylerbeyine gönderilen bir hükümde, sadece birkaç tane sakat Şam atı gönderilmesi istenmiştir⁷⁹.

⁷⁶ **Mühimme 14**, s.1118, H.N 1642, 21 Şevval 978/18 Mart 1571.

⁷⁷ E.Çakar, age, s. 259-260.

⁷⁸ Diyarbakır Beylerbeyine gönderilen bir hükümde, "Hâlâ bazı tacir gayr-i yarar atlara ve katırlara semer vurub bu bahane ile yukarı cânibe alub gidib ve bazı memnu' olan meta'dan ve yarak ve gümüşden hile ile yukarı cânibe alub gitmekden halî olmadıkları i'lam olundu. İmdi memnu' meta'dan eğer gümüş ve gayri ve eğer at ve katır ve yaraktır yukarı cânibe gittiğin asla rızayı şerifim yoktur. Buyurdumki vüsul buldukda bu babda tama-ı basiret üzere olub eğer tacir taifesidir ve eğer gayridir yarar at ve katırlara vech-i meşruh üzere eğer semer ile ve eğer gayri tarik ile hile ederlerse salıvermeyüb asla yarar at ve katır alub gittiklerine rıza vermeyüb men' eyleyüb ..." **Mühimme 14**, s.652, H.N.946. 19 Receb 978/ 17 Aralık 1570.

⁷⁹ **Mühimme 14**, s.1118, H.N 1642, 21 Şevval 978/ 18 Mart 1571.

At fiyatları ile ilgili farklı tarihlere ait toplam 44 kayıta 53 atın satışına ait bilgi bulunmaktadır. Bu atlar renk, yaş, cinsiyet farklılıkları ve bazı yönlerden kusurlu olması veya olmaması atların fiyatlarının belirlenmesinde etkili olmuştur. Bu hayvanların satışları peşin, vadeli ve bir kısmı da kişilerin borçlarına karşılık olarak gerçekleşmiştir. Bunların yanında fiyatlarının bir kısmı peşin alınıp diğer kısmı taksitlendirildiği biçimlerde olmuştur. Atlar, beğenilmediğinde veya kusurlu olduğunda geri verilmiştir. Satışlarda atların taşıdığı kendine has özellikleri atların fiyatlarının belirlenmesinde oldukça etkili olduğu görülmektedir. Sicillerde en yüksek fiyatla 200 altına satılan atı Hasan Paşa b. Sekran, Muhammed Bey Mahallesinden Hoca Ma'tuk b.Hacı Ali'ye satmıştır⁸⁰. Bir servet değerindeki atı, birkaç kişi birlikte almışlardır. Paşa atı olduğuna göre birçok özelliğe sahip iyi cins bir at olmalıdır. Diğerlerinden oldukça pahalı olan 80, 120, 130, 160 altına satılan atlar da birçok özelliğe sahip döneminin meşhur atları olmalıdır. At fiyatlarına ait en düşük rakam ise 6,5 altın olup 8 at toptan 50 altına satılmıştır. 53 adet atın satış ortalaması ise 39,51 altındır.

Tablo 4.1.2.1 At Fiyatları

SIRA NO	Tarih	Fiyatı	Özellik	Açıklama
1	942/1535	22 altın	Kumral kısrak	Sicil No:1 Belge No:300
2	943/1536	80 altın	Kızıl kısrak	Sicil No:1 Belge No:332
3	956/1549	15 altın	Kızıl kısrak	Sicil No:1 Belge No:1057
4	956	42 altın	Kısrak	Sicil No:4 Belge No:2055
5	957/1550	22 altın	Kısrak	Sicil No:1 Belge No:884
6	961/1554	22 altın	Kırmızı genç bir at	Sicil No:1 Belge No:3344
7	962/1555	12,5 altın	Üç yaşında mavi tay	Sicil No:1 Belge No:1734

⁸⁰ H.Ş. Sicil No: 8

Belge: 572

Tarih:18 Ramazan 1003/27 Mayıs 1595

Tablo 4.1.2.1 devam

8	962	50 sultani	Kısrak ücreti	Sicil No:1 Belge No:696
9	962	11 altın	Kırmızı kısrak	Sicil No:1 Belge No:2266
10	962	10 altın	Kısrak	Sicil No:1 Belge No:1771
11	962	18 altın	Kızıl kısrak	Sicil No:1 Belge No:2057
12	969	12 altın	Mavi kısrak	Sicil No:1 Belge No:820
13	971/1563	160 altın	Kırmızı Kısrak	Sicil No:4 Belge No:3814
14	971	10 altın	Kısrak	Sicil No:4 Belge No:3760
15	974/1566	14 altın	Kısrak	Sicil No:4 Belge No:3452
16	974	34 altın	Bir at Fiyatı	Sicil No:4 Belge No:3236
17	974	10 altın	Kumral kısrak	Sicil No:4 Belge No:3382
18	974	16 altın	Kırmızı kısrak	Sicil No:4 Belge No:3551
19	990/1582	30 altın	Siyah at	Sicil No:5 Belge No:189
20	990	20 altın	Kızıl at	Sicil No:5 Belge No:937
21	990	25 altın	At	Sicil No:5 Belge No:110
22	990	40 altın	Uzun boyunlu kumral kısrak	Sicil No:5 Belge No:394
23	990	16 altın	Kısrak	Sicil No:5 Belge No:488
24	990	17 altın	Kırmızı kısrak	Sicil No:5 Belge No:500
25	1003	50 altın	Bir at	Sicil No:8 Belge No:161
26	1003/1594	60 altın	Bir at	Sicil No:8 Belge No:349
27	1003	30 altın	İğdiş edilmiş siyah at	Sicil No:8 Belge No:421

Tablo 4.1.2.1 devam

28	1003	18,75 altın	Kızıl kısrak(18 altın 30 kıt'a)	Sicil No:8 Belge No:452
29	1003	200 altın	Sekiz yaşında kırmızı at	Sicil No:8 Belge No:572
30	1003	130 altın	Bir kısrak	Sicil No:8 Belge No:672
31	1003	120 altın	Bir kumral kısrak	Sicil No:8 Belge No:433
32	1004/1595	6,25 altın	Sekiz At(50 altın)	Sicil No:8 Belge No:1010
33	1004	11,5 altın	Bir kısrak ve iğdiş at bedeli(23 altın)	Sicil No:8 Belge No:1051
34	1004	53 altın	Kızıl kısrak tayı	Sicil No:8 Belge No:1129
35	1004	25,5 altın	Kızıl bir at	Sicil No:8 Belge No:1332
36	1004	58 altın	Bir at bedeli	Sicil No:8 Belge No:1401
37	1004	16 altın	Kızıl tay	Sicil No:8 Belge No:890
38	1004	145 altın	Kısrak ve tay(toplam 290)	Sicil No:8 Belge No:907
39	1005	40 altın	At	Sicil No:8 Belge No:2292
40	1005	12 altın	Kırmızı at	Sicil No:8 Belge No:2302
41	1008/1599	80 altın	Bir At	Sicil No:9 Belge No:198
42	1008	50 altın	Bir Kızıl At	Sicil No:9 Belge No:490
43	1008	24 altın	Mavi tay	Sicil No:9 Belge No:96
44	1009/1600	45 altın	Habeşi At	Sicil No:4 Belge No:1294

942-957/1535-1550 yılları arasında satılan 5 atın ortalama fiyatı 36,2 altındır. Bu fiyatları baz alarak dönemsel olarak satılan atların fiyatları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.1.2.2 At Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları(942-957 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Satılan At Sayısı	Ortalama Fiyat(Altın)	Artış Oranı(%)
942-957/1535-1550	5	36,2	
961-962/1554-1555	6	20,41	-43,61
969-974/1562-1567	7	36,85	1,79
990/1582	6	24,66	-31,87
1003-1009/1594-1600	29	47,76	31,93

4.1.3 Deve Fiyatları

Deve fiyatlarıyla ilgili farklı tarihlere ait toplam 48 adet belge örneğine yer verilmiştir. Develerin satışları peşin ve vadeli olarak yapılmış. Bazıları çeşitli borçlara karşılık satılmışlardır. Satışlarda develerin taşıdıkları özellikler, fiyatlarının oluşmasında belirgin rol oynamıştır. Bu özellikler develerin yaşı, cinsi, renkleri ve diğer fiziksel farklılıklarıdır. Develer birbirlerinden farklı oldukları için fiyatlarında da oldukça farklılıklar olmuştur. 10 altından 80 altına kadar yükselen farklı fiyatlarda develer satılmıştır. Sicillerde karşılaştığımız en eski tarihli deve fiyatı 956 tarihinde 17,5 altın olmasına rağmen yüzyılın sonunda 1009/1600 tarihinde 13,75 altına deve satılmıştır. Bu rakamlar develerin fiyatlarının belirlenmesinde fiziksel özelliklerinin ne kadar büyük rol oynadığını göstermektedir. Kayıtlarda yer alan toplam 48 devenin fiyat ortalaması 24,53 altın olmuştur.

Tablo 4.1.3.1 Deve Fiyatları

SIRA NO	Tarih	Fiyatı	Özellik	Açıklama
1	956/1549	17,5	1 Deve	Sicil No:1 Belge No:131
2	961/1554	18	1 Kırmızı Deve	Sicil No:1 Belge No:2520
3	961	20,45	1 Kırmızı Deve	Sicil No:1 Belge No:2522
4	961	10	1 Kırmızı Deve	Sicil No:1 Belge No:2535
5	961	13,5	2 Deve bedeli(27 altın)	Sicil No:4 Belge No:393
6	962/1555	11,7	34 Deve 400 altın	Sicil No:1 Belge No:1530
7	962	14	3 Deve 42 altın	Sicil No:1 Belge No:1628
8	962	11	1 Deve	Sicil No:1 Belge No:2189
9	962	15,7	7 Deve toplam 110 altın	Sicil No:1 Belge No:2224
10	962	17	1 Deve bedeli	Sicil No:1 Belge No:2571
11	962	12	1 Deve bedeli	Sicil No:1 Belge No:2574
12	962	25	2 Deve bedeli 50 altın	Sicil No:1 Belge No:2798
13	963/1556	21	5 Deve 105 altın	Sicil No:1 Belge No:246
14	963	12,5	1 Kızıl Deve	Sicil No:1 Belge No:276
15	969/1561	11,6	3 Deve 35 altın	Sicil No:1 Belge No:822
16	969	10	1 Deve bedeli	Sicil No:4 Belge No:3895
17	974/1566	16	1 Deve bedeli	Sicil No:4 Belge No:2957
18	974	27	1 Deve bedeli	Sicil No:4 Belge No:3043
19	990/1582	40	1 Deve bedeli	Sicil No:5 Belge No:360
20	990	16	1 Deve bedeli	Sicil No:5 Belge No:772
21	990	26	1 Deve bedeli	Sicil No:5 Belge No:987
22	1003/1594	25	2 deve 50 altın	Sicil No:8 Belge No:159
23	1003	80	5 deve 400 altın	Sicil No:8 Belge No:382
24	1003	18,3	3 deve 55 altın	Sicil No:8 Belge No:396
25	1003	40	Sarı deve	Sicil No:8 Belge No:421

Tablo 4.1.3.1 devam

26	1004/1595	65	2 deve130 altın	Sicil No:8 Belge No:830
27	1004	11,2	1 Deve bedeli	Sicil No:8 Belge No:923
28	1004	15	1 deve bedeli	Sicil No:8 Belge No:995
29	1004	40	6 yaşında dişi deve	Sicil No:8 Belge No:1113
30	1004	45	1 deve	Sicil No:8 Belge No:1140
31	1004	20,4	2 deve bedeli 51 kuruş	Sicil No:8 Belge No:1201
32	1004	14,4	1 deve bedeli	Sicil No:8 Belge No:1342
33	1004	29	1 Deve bedeli	Sicil No:8 Belge No:1602
34	1004	22	2 deve bedeli 44 altın	Sicil No:8 Belge No:1644
35	1004	45	Deve bedeli	Sicil No:8 Belge No:1696
36	1004	24	Deve bedeli(30 kuruş)	Sicil No:8 Belge No: 1726
37	1004	16,8	Erkek deve bedeli(21 kuruş)	Sicil No:8 Belge No:1408
38	1004	25	Deve bedeli	Sicil No:8 Belge No:1411
39	1004	20,8	Deve bedeli(26 kuruş)	Sicil No:8 Belge No:1480
40	1004	17,5	Deve bedeli	Sicil No:8 Belge No:1488
41	1004	32	Deve bedeli	Sicil No:8 Belge No:1489
42	1004	40	6 Yaşında kırmızı dişi deve	Sicil No:8 Belge No:1113
43	1004	14,4	1 Sarı deve	Sicil No:8 Belge No:1304
44	1004	24	1 Deve bedeli	Sicil No:8 Belge No:1493
45	1005	45	2 deve 90 altın	Sicil No:8 Belge No:1818
46	1008/1599	36	2 Deve bedeli 72 altın	Sicil No:9 Belge No:79
47	1008	32	1 Deve bedeli	Sicil No:9 Belge No:160
48	1009/1600	13,75	4 Deve bedeli 55 altın	Sicil No:9 Belge No:1025

Dönemsel olarak satılan develerin ortalamasını alarak fiyatların seyri hakkında fikir sahibi olabiliriz. 956-963/1549-1556 yılları arasında satılan 14 devenin ortalama fiyatı 15,66 altındır. Bu fiyatları baz alarak dönemsel olarak satılan develerin fiyatları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.1.3.2 Deve Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları(956-963 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Satılan Deve Sayısı	Ortalama Fiyat(Altın)	Artış Oranı(%)
956-963/1549-1556	14	15,66	
969-974/1561-1566	4	16,15	3,12
990-1009/1582-1600	30	29,78	90,17

4.1.4 Sığır Fiyatları

Sığır fiyatları ile ilgili farklı tarihlere ait toplam 17 belge örneğine yer verilmiştir. Satışlar peşin ve vadeli olarak gerçekleşmiştir. Çeşitli borçlara karşılık olarak da verilenler olmuştur. Tabloda kullandığımız belge örneklerinin dışında sığırların, arpa, buğday ve çeşitli arazi parçaları ile birlikte satılanlarına da ait pek çok kayıt bulunmaktadır. Fiyatlar topluca kaydedildiğinden, birimlere ait fiyatları tespit etmemiz mümkün olamamaktadır. Bu yüzden sınırlı sayıda kaydı kullanarak dönemin sığır fiyatlarında meydana gelen değişiklikleri belirlemeye çalışacağız. En eski tarihli sicil kaydında (956-1549) 20 altına bir öküz satılmış iken en son tarihli (1009-1600) satışta bir camız fiyatı 16 altın olarak görülmektedir. Yüzyılın sonlarında fiyatlar genel olarak belirli bir miktar yükselmesine rağmen örneğimizdeki büyükbaş hayvan fiyatındaki düşüş hayvanın fiziksel özelliklerindeki farklılıktan kaynaklanmış olmalıdır. Yüzyıl boyunca sığır fiyatları 4 altın ile 30 altın arasında değişmiştir. Belirli periyotlarla değerlendirebileceğimiz ilk dönem 956-962 tarihleri arasındadır. Bu dönemde yapılan 4 satışta fiyatlar 4 ile 20 altın arasında değişmiştir. 4 satışın fiyat ortalaması ise 10,75 altındır. 990/1582 yılına ait iki satışın ortalaması da 11,66 altın olup önceki döneme çok yakındır. 1003-1009-/1594-1600 yılları arasında yapılan 11 satışa ait fiyatlar 4,43 altınla 30 altın arasında değişiklik göstermekte olup fiyat ortalaması 14,25 altındır. Yüzyılın ortalarındaki (956-962/

1549-1555) dönem ile yüzyılın son dönemi(1003-1009/1594-1600) arasındaki fiyat ortalamaları arasında % 32,5'lük bir fiyat farkı bulunmaktadır. Ortaya çıkan fiyat ortalamaları ve artış oranlarını değerlendirirken tabloda yer alan örnek sayısının azlığını da göz önünde bulundurmak gereklidir.

Tablo 4.1.4.1 Sığır Fiyatları

SIRA NO	Tarih	Fiyat	Özellik	Açıklama
1	956/1549	20	Öküz bedeli	Sicil No:1 Belge No:1210
2	961/1554	4	Boyunduruğa koşulmamış iki öküz birlikte 8 altın	Sicil No:4 Belge No:289
3	962/1555	14	Öküz bedeli	Sicil No:1 Belge No:2012
4	962	5	2 inek 10 altın	Sicil No:1 Belge No:2728
5	990	15	1 öküz	Sicil No:5 Belge No:197
6	990	8,33	3 inek 25 altın	Sicil No:5 Belge No:216
7	1003(1594)	12	1 öküz	Sicil No:8 Belge No: 122
8	1003	8	1 inek 10 kuruş	Sicil No:8 Belge No:690
9	1003	4,8	1 sığır 6 kuruş	Sicil No:8 Belge No:2280
10	1004 (1595)	30	Sığır fiyatı	Sicil No:8 Belge No:1021
11	1005	11,2	Üç öküz, iki inek birlikte 56 altın	Sicil No:8 Belge No:2312
12	1008	16,5	İnek bedeli	Sicil No:9 Belge No:314
13	1008	20	Öküz bedeli	Sicil No:9 Belge No:314
14	1008	12,8	Camız bedeli	Sicil No:9 Belge No:534
15	1008	4,43	12 İnek ve bir Boğa 72 kuruş	Sicil No:9 Belge No:974
16	1008	21	Sarı inek bedeli	Sicil No:9 Belge No:411
17	1009 (1600)	16	12 Camız birlikte 192 altın	Sicil No:9 Belge No:949

4.1.5 Eşek Fiyatları

Halep, İstanbul ve Bursa'ya, Doğuda Diyarbakır ve Bağdat yoluyla İran ve Hindistan'a, Güneyde Şam yoluyla Mısır ve Hicaz bölgesine güçlü kervan yolları ile bağlı bulunmaktaydı. Halep'in ihracat limanı ise Trablusşam'dı. Yolların buluşması, bazen ulaşım araçlarında bir değişmeyi, zorunlu bir durağa işaret etmektedir. Bağdat'tan gelen deve kervanları Halep'te Lübnan engeline karşı durmakta ve yüklerini at, katır veya eşek kervanlarına devretmekteydi⁸¹. Yerel kullanımın dışında eşeklerin Halep ile Trablusşam arasındaki bağlantıyı sağlamasından dolayı, Halep'te yaygın olarak kullanıldığını ve bu yüzden çok sayıda kayıtlarda yer aldığını söyleyebiliriz.

Tablo 4.1.5.1 Eşek Fiyatları(956-1009)

SIRA NO	Tarih	Fiyat (altın)	Özellik	Açıklama
1	956/1549	3,3	Eşek bedeli(136 kıt'a)	Sicil No:4 Belge No:1957
2	961/1554	7	Mavi eşek	Sicil No:1 Belge No:2500
3	961	3,5	Bir eşek bedeli	Sicil No:4 Belge No:296
4	961	4,25	Bir eşek bedeli	Sicil No:4 Belge No:436
5	962(1555)	1,25	Bir eşek bedeli(10 şahi)	Sicil No:1 Belge No:1748
6	962	2,5	Bir eşek bedeli(100 kıt'a)	Sicil No:1 Belge No:1756
7	962	3,1	Bir eşek(3 altın 4 kıt'a)	Sicil No:1 Belge No:1849
8	962	3	Bir eşek bedeli	Sicil No:1 Belge No:2350
9	962	6	Bir eşek bedeli	Sicil No:1 Belge No:2374
10	974	13	Bir eşek bedeli	Sicil No:4 Belge No:2549
11	990/1582	4	Bir eşek bedeli	Sicil No:5 Belge No:42
12	990	7	Bir eşek bedeli	Sicil No:5 Belge No:552
13	990	11	Bir eşek bedeli	Sicil No:5 Belge No:699
14	990	5	Bir eşek bedeli	Sicil No:5 Belge No:959

⁸¹F.Braudel, Akdeniz ve Akdeniz Dünyası, c.I, s.210.

Tablo 4.1.5.1 devam

15	1003/1594	7	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:345
16	1003	25	Siyah eşek	Sicil No:8 Belge No:429
17	1003	5	Beyaz eşek	Sicil No:8 Belge No:589
18	1003	15	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:591
19	1003	24	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:644
20	1003	4	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:783
21	1004(1595)	45	İki eşek birlikte 90 altına satılmıştır.	Sicil No:8 Belge No:827
22	1004	6	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:941
23	1004	20	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:977
24	1004	29	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:1000
25	1004	15	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:1175
26	1004	9	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:1189
27	1004	14	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:1283
28	1004	4	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:1556
29	1004	6,4	Karnı dağlanmış siyah eşek(8 kuruş)	Sicil No:8 Belge No:1656
30	1004	14	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:1681
31	1004	2,4	Sekiz eşek birlikte 24 kuruş	Sicil No:8 Belge No:1431
32	1005(1596)	12	Bir eşek bedeli	Sicil No:8 Belge No:2357
33	1005	4,8	Bir eşek 6 kuruş	Sicil No:8 Belge No:2393
34	1005	9,6	Eşek bedeli(12 kuruş)	Sicil No:8 Belge No:2179
35	1008	12	Eşek bedeli(15 kuruş)	Sicil No:9 Belge No:204
36	1008	8	Bir eşek bedeli	Sicil No:9 Belge No:650
37	1008	20	Bir eşek bedeli	Sicil No:9 Belge No:704
38	1009	8	Bir eşek bedeli	Sicil No:9 Belge No:820

Tablo 4.1.5.1 devam

39	1009	9,6	Eşek bedeli(12 kuruş)	Sicil No:9 Belge No:1016
40	1009(1600)	12	İki eşek birlikte 24 altın	Sicil No:9 Belge No:1137

Eşek satışları ile ilgili 40 adet belge örneğine yer verilmiştir. Tablomuzda bu hayvanların satışı, fiyatları, çeşitli özellikleri ve hangi tarihinde satışın gerçekleştiği yer almaktadır. Satışların çok çeşitli şekillerde gerçekleştiği belirtilmiştir. Bu satışların bir kısmı peşin, bir kısmı vadeli, bir kısmı da beğenilmediğinde geri verilmek üzere yapılmıştır. Ayrıca borçlara karşılık satılanlar dahi olmuştur. Hayvanların taşıdığı özellikler hayvanların fiyatlarının belirlenmesinde etkili olmuştur. Eşek satışları ile ilgili ilk belgemiz olan 956/1549 tarihli belgede 3,3 altına satış yapılırken, 1009/1600 tarihli son belgemizdeki satış bedeli 12 altındır. Arada 20, 25, hatta 45 altına dahi satılan eşekler olmuştur. En düşük eşek bedeli 1,25 altın, en yükseği 45 altına satılan toplam 48 eşeğin ortalaması 10,34 altındır. Dönemsel olarak eşek fiyatlarının ortalamasını ve fiyatlarındaki artış oranlarını şöyle bir tabloda gösterebiliriz.

Tablo 4.1.5.2 Eşek Fiyatları Artış Miktarı ve Oranları(956-962 yılı fiyatlarına göre)

Tarih	Satılan Eşek Sayısı	Ortalama Fiyat(Altın)	Artış Oranı(%)
956-962/1549-1555	9	3,76	
990/1582	4	6,75	79,5
1003-1009/1594-1600	35	12,45	231,23

4.1.6 Katır Fiyatları

Katır satışlarıyla ilgili tablomuzda farklı tarihlere ait toplam on üç adet belge örneğine yer verilmiştir. Katırların satışlarında katırların taşıdığı özellikler ki bunlar dişi ve erkek olması, rengi, fiziki özellikleri etkili olmuştur. Satışlar peşin ve vadeli olurken belli bir borca karşılık satılanları da olmuştur. Ayrıca hayvanların bedellerinin bir kısmı peşin verilirken diğer kısmının da taksitlendirildiğinin olduğu satışlar yer almaktadır.

Tablo 4.1.6.1 Katır Fiyatları

SIRA NO	Tarih	Fiyat (altın)	Özellik	Açıklama
1	956/1549	10	Bir Katır	Sicil No:1 Belge No:1162
2	956	9	Bir Katır	Sicil No:4 Belge No:2180
3	962/1555	7,5	Mavi katır	Sicil No:1 Belge No:1738
4	962	8	Bir katır bedeli	Sicil No:1 Belge No:1776
5	962	10	Bir kısrak ve bir katır birlikte 20 altına satılmıştır	Sicil No:1 Belge No:1771
6	962	5,5	Bir katır	Sicil No:1 Belge No:1391
7	963/1556	4,5	Kızıl katır	Sicil No:1 Belge No:350
8	969/1562	15	Kırmızı dişi katır	Sicil No:4 Belge No:3830
9	990/1582	15	Kırmızı ve siyah iki katır birlikte 30 altına satılmıştır.	Sicil No:5 Belge No:252
10	990	25	Beyaz katır	Sicil No:5 Belge No:308
11	1003/1594	50	Siyah katır	Sicil No:8 Belge No:421
12	1004	16,4	Katır bedeli(20,5 kuruş)	Sicil No:8 Belge No:1402
13	1005/1596	56	Katır parası(70 kuruş)	Sicil No:8 Belge No:2079

Tabloda da görüldüğü gibi katır fiyatları yüzyıl boyunca en düşük 4,5 (963) altından en yüksek 56(1005) altına kadar değişen bir seyir takip etmiştir. 956-963/1549-1556 yılları arasında 4,5-10 altın arasında değişmiştir. Yüzyılın sonlarındaki satış işlemlerine ait kayıtlarda ise rakamların oldukça yükseldiğini görmekteyiz. 1003-1005/1594-1596 yılları arasında yapılan son üç satışta ise fiyatlar 16,5-56 altın arasında değişiklik göstermiştir. 956-963 yılları arasındaki 7 satışın ortalaması 7,78 altın olurken 1003-1005 yılları arasındaki üç satışın ortalaması 40,8 altındır. Belirtilen dönemler arasındaki fiyat farkı % 400'ün üzerindedir ki, bu kadar yüksek miktarın gerçekçi olmadığını düşünüyoruz. Katır satışları ile ilgili kayıtların azlığı, muhtemelen son dönemlerde satılanların farklı özelliklere sahip olması,

dönemin fiyatlarını genel olarak yansıtmaktan uzaktır. Ancak katır fiyatları ile ilgili fikir vermesi açısından listemize dâhil ettik.

4.1.7 Koyun ve Keçi Fiyatları

Bu bölümde koyun ve keçi fiyatları ile ilgili farklı tarihlere ait 18 belge kaydına yer verilmiştir. Bu belgelerin bazıları keçi, bazıları da koyun fiyatlarından oluşmuştur. Koyun ve keçilerin satışları peşin, vadeli ve bir kısmı da alacaklıların borçlarına karşılık verilmek üzere çeşitli biçimlerde gerçekleşmişlerdir. Diğer hayvan fiyatlarında da bahsettiğimiz gibi hayvanların kendilerine ait özellikleri hayvanların fiyatlarının farklılık kazanmasında etkili olmuştur. Koyun ve keçi satışları ile ilgili kayıtlar daha fazla olmasına rağmen, satışların diğer hayvan, ev, tarla v.s. ile birlikte olması ve fiyatlarının ayrı ayrı belirtilmemesinden dolayı listeye daha fazla kayıt alamadık.

Tablo 4.1.7.1 Koyun ve Keçi Fiyatları

SIRA NO	Tarih	Fiyat (altın)	Özellik	Açıklama
1	943/1536	0,6 altın	3 koyun 75 kıt'a gümüş	Sicil No:1 Belge No:216
2	957/1550	0,75 altın	48 adet koyun her biri 30 kıt'a	Sicil No:1 Belge No:837
3	961/1554	0,62	Koyun bedeli(25 kıt'a)	Sicil No:1 Belge No:3251
4	961	0,87 altın	Koyun bedeli(82 koyun tanesi 35 kıt'adan)	Sicil No:4 Belge No:246
5	962/1555	0,8 altın	12 koyun 9 altın 24 kıt'a	Sicil No:1 Belge No:2730
6	962	0,5 altın	6 koyun 3 altına	Sicil No:1 Belge No:361
7	974/1566	2 altın	Koyun bedeli	Sicil No:4 Belge No:112
8	990/1582	1,75 altın	57 Koyun tanesi 14 şahiye	Sicil No:5 Belge No:181
9	990	1,3 altın	100 küçükbaş hayvan(tanesi 10 şahiye)	Sicil No:5 Belge No:336
10	990	1,5 altın	Küçükbaş hayvan(Tanesi 11 şahiye)	Sicil No:5 Belge No:563

Tablo 4.1.7.1 devam

11	1003/1594	0,5 altın	14 koyun 7,2 altına satılmıştır.	Sicil No:8 Belge No:274
12	1004/1595	4,76 altın	25 keçi 119 altın	Sicil No:8 Belge No:827
13	1004	1,4 altın	35 keçi 50 altına	Sicil No:8 Belge No:1053
14	1004	1,5 altın	Koyun bedeli	Sicil No:8 Belge No:1397
15	1005/1596	0,8 altın	20 koyun 16 altın	Sicil No:8 Belge No:2096
16	1005	1,6 altın	27 koyun 45 altın	Sicil No:8 Belge No:2416
17	1005	2,6 altın	38 koyun 98 altın	Sicil No:8 Belge No:2534
18	1008/1599	1,45 altın	11 koyun 20 kuruş	Sicil No:9 Belge No:146

Koyun ve keçi fiyatları yüzyıl içerisinde 0,5 altından 2,6 altına kadar yükselen bir seyir izlemiştir. 943-962/1536-1555 yıllarını kapsayan dönemde her bir satışta sayıları 82'ye kadar ulaşan 6 adet toplu satış yapılmıştır. Bu dönemdeki satışlarda koyun ve keçi fiyatları 0,50-0,80 altın arasında seyir etmiştir ki, fiyatlar arasında ciddi bir farklılık bulunmamaktadır. 6 adet satışın ortalaması 0,69 altındır. 1003-1008/1594-1599 yıllarına ait satışlarda ise fiyatların oldukça yükseldiği görülmektedir. Bu dönemde 0,5 altından 4,6 altına kadar yükselen fiyatlarla karşılaşmaktayız. 8 farklı satışa ait fiyat ortalaması ise 1,83 altındır. Yüzyılın ortaları ve sonlarına ait iki ayrı dönemin fiyat ortalamaları arasında % 165'lik bir fiyat farkı bulunmaktadır. Yüzyılın ortaları ile sonları arasındaki bu olağan dışı yüksek fiyat farkı, arz talep dengesindeki artışın yanı sıra bölgedeki salgın hastalıklar ve hayvan üretimi ile ilgili bölgede yaşanan diğer sorunlardan kaynaklanmış olması muhtemeldir.

SONUÇ

Halep kenti, İnan, Mısır ve Anadolu arasındaki yollar üzerinde bir kavşak noktada kurulmuştur. Sahip olduğu stratejik önemi ve uluslar arası ticarete bir dağıtım merkezi olmasından dolayı ortaçağlardan beri orta ve yakın doğunun en önemli kentlerinden biri olmuştur. Halep iktisadi alandaki en büyük gelişimini hiç kuşkusuz Osmanlılar zamanında yaşamıştır. Biz de Halep'teki fiyatları inceleyerek Osmanlı imparatorluğunun Anadolu dışındaki önemli bir merkezinde oluşan bazı mal ve hizmetlerin fiyatları hakkında bir kesit hazırladık. Bu sayede imparatorluğun iktisadi durumu hakkında yapılan çalışmalara kaynak oluşturacak genel bir fikrin oluşmasına çalıştık.

Tezimizi hazırlarken Halep Şer'ıye Sicilleri Projesi kapsamında hazırlanan 1, 4, 5, 8, ve 9 numaralı sicillerin özetlerinden yararlandık. Sicillerde fiyatlar farklı para birimleri ile ifade edildiğinden öncelikle fiyatlarda meydana gelen değişikliklerin daha kolay anlaşılması için farklı olan para birimlerini altına çevirerek tek bir para birimi (sultani-dinar) olarak ifade ettik. Çalışma konusu olan fiyatları dört bölüm halinde inceledik.

Birinci bölümde Köle, carıye, mihir ve işçilik ücretleri ele alınmıştır. Köle ve cariyeler yetenek, bilgi, beceri ve değişik özelliklerine göre farklı fiyatlara satıldığından tam olarak dönemin başı ile sonu arasındaki fiyat değişiklikleri tespit edilememiştir. Genel olarak değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Buna göre köle ve carıye fiyatları 8 ila 166 altın arasında değişmiştir. Köle ve carıye fiyatlarını karşılaştırdığımızda ise köle fiyatlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Köle fiyatlarını ortalaması 58 altın olurken cariyelerin ortalama fiyatını 44 altın olarak gerçekleştirmiştir.

Mihir bedellerini dönemler halinde ele aldık ve ortalama fiyatları tespit ederek dönemler arasında artış ve azalış oranlarını tespit ettik. Buna göre 1549-1556 yılları arasında 15 mihir bedelinin ortalaması 26,13 altın, 1566-1582 yılları 12 mihir ortalaması 63,91 altın, 1595-1597 yılları 127 mihir ortalaması 33,46 ve 1598-1600 yılları arasında 45 mihir ortalaması fiyatını 25,39 altın olarak tespit ettik. En düşük mihir 3, en yüksek de 1000 altın olduğu görülmüştür.

Yine bu bölümde incelediğimiz işçi ücretleri ile ilgili kayıtlarda ayrıntılara yer verilmediğinden hangi işler için ne kadar ücretin ödendiği hakkında bilgi edinemedik. Buna rağmen genel bir değerlendirme yaparak şu verilere ulaştık. Yetişkin işçi ücretleri yıllık 3 ile 18 altın arasında değişmekte olup ortalama 10 altın civarında seyretmiştir. Genel olarak çocuklara 1 ile 3,5 altın, kölelere 4,5 ile 12 altın arasında ücret ödenmiştir. Yolculuklar sırasında hizmet veren işçi ücretleri ise mesafeye göre değişiklik göstermiştir. Ücretlerin işin zorluğu ve işçinin beceri, yetenek ve çalışkanlığına göre değiştiği de bir gerçektir. Böyle olmakla birlikte yapılan işlerin mahiyeti tam olarak bilinmediğinden ücret farklılıklarının nelerden kaynaklandığını tespit edemedik.

Taşımacılık ile ilgili kayıtların büyük çoğunluğunu hac amaçlı yapılmış yolculuklar oluşturmuştur. Bu yolculuklarda deve, at, katır ve eşek gibi binek hayvanları kullanılmış ve taşıma ücretlerinin belirlenmesinde taşınan yükün miktarı, yolcu sayısı ve yol mesafesi belirleyici olmuştur. Taşıma ücretlerinde genel olarak şu verilere ulaşılmıştır. Halep'ten Mekke yönüne deve başına 14,2 ile 25 altın arası, Bursa'ya 5,56 altın, Adana'ya 1,80 altın, Mısır'a 6,125 ile 9,6 altın, Şam'a 2,4 ile 5 altın arasında, Tokat'a (katır yükü)3,75 altın, İstanbul'a 8 ve Diyarbakır'a 5 altına taşıma yapılmıştır. Bunun yanında Halep – Mekke güzergâhında yapılan taşımacılık konusunda belirli dönemlere ait düzenli verilerden yararlanarak bu güzergâhtaki ulaşım ücretlerinde dönemsel olarak meydana gelen artış ve azalışları tezimiz içerisinde tablo halinde gösterilmiştir.

Tezimizin ikinci bölümünde gayrimenkul fiyatlarını inceledik. Bu bölümde ele aldığımız ev fiyatları ile ilgili kayıtları incelerken evlerin özelliklerinden ziyade, yıllara göre fiyatlardaki değişiklikler üzerinde durulmuştur. Ayrıca mahallelere göre ev fiyatlarını belirleyerek gözde mahalleleri tespit ettik. Halep'in en gözde semti olan Cellum Mahallesiinde satılan evlerin ortalaması 266,75 altın olmuştur. Bunun yanında fiyatların yüksekliği ile dikkat çeken diğer mahalleler Altınboğa, Dâhil'i Babul Makam ve Dâhil-i Babun Neyreb olmuştur. Fiyatların en ucuz olduğu semt ise ortalama fiyatın 22,54 altın olduğu Me'adi Mahallesi'dir. Halep'teki ev satışlarının ortalama bedeli ise 93.75 altındır.

Dükkân satışlarında dükkânların durumu ve büyüklükleri hakkında yeterli bilgi elimizde olmadığından biz dönemsel olarak ortalamaları belirleyerek fiyatların durumu hakkında genel bir kanaatin oluşmasını sağlamaya çalıştık. Böylece toplam

satılan dükkânların ortalamasını 57,3 altın olduğunu belirledik. Ayrıca 16. yy boyunca dükkân fiyatlarının 4 ile 600 altın arasında değiştiğini gördük. Bunun yanında Sukut Tüccar, Suk-1 Zira, Suk-1 Bezzazin, Suk-1 Demirtaş, Ebbarin Çarşısı, Seruciye Çarşısı ve Muhammed Bey Mahallesinin dükkân fiyatlarının en yüksek yerler olduğu yerlerdir.

Bağ fiyatlarını incelediğimizde bağların buldukları bölgelerin farklı olması, içerdikleri ağaçların cinsi, sayısı, ne kadar meyve verdiği gibi özellikler bağların fiyatları üzerinde etkili olmuştur. Elimizdeki kayıtların çoğunda bağların büyüklükleri ve miktarı hakkında yeterince bilgi bulunmadığından gerçek manada bağların fiyatlarında meydana gelen artış ve azalışları tespit etmek mümkün olamamıştır. Böyle olmakla beraber satılan bağları dört döneme ayırarak dönemsel ortalamaları tespit ettik. Böylece konu hakkında genel bir fikrin oluşmasını sağladık.

İkinci bölümün son kısmında bahçe fiyatlarını ele aldık. Bağ fiyatlarında olduğu gibi bahçe fiyatlarında da bölgelerinin farklı olması, içerdikleri ağaçların cinsi, sayısı, ne kadar meyve verdiği gibi özellikler fiyatlar üzerinde etkili olmuştur. Bu yüzden burada da dönemsel ortalamaları tespit ederek bir karşılaştırma yaptık. Buna göre 973-990/1565-1582 yılları arasında satılan bahçelerin ortalama fiyatı 160 altın iken, 1003-1009/1594-1600 yılları arasında satılanların ortalaması 143,6 altın olmuştur. Fiyat ortalaması her ne kadar düşmüş görünse de kayıtların azlığı ve özelliklerinin farklı olabileceğinden belirtilen rakamın güvenilirliğini düşürmüştür.

Tezimizin üçüncü bölümünü kiralar oluşturmaktadır. Bu bölümde ev, dükkân, han, hamam, fırın ve değirmen kiralarını ele aldık. Ev kiralarına bakıldığı zaman kiraların bedelleri üzerinde semtin veya mahallenin farklı olması, özelliklerinin farklı olması gibi nedenler etkili olmuştur. Kayıtlarımızda yer alan toplam ev kiralarının ortalamasını 14,54 altın olarak tespit ettik. Bunun yanında Dâhil'i Babul Makam, Dâhil'i Babun Negrep, Cellum, Babun Nasr ve Muhammed Bey mahalleleri kira bedellerinin yüksek olduğu yerlerdir. Burada da dönemsel ortalamaları tespit ettiğimizde yüzyılın sonlarına doğru ev kiralarında yükselişin olduğu sonucuna ulaştık.

Dükkânlarda da ev kiralarında olduğu gibi kiralar belirli bölgelerde yüksek olmuştur. Bunları Kale Altı, Ulu Camii civarında Negrep Çarşısı olarak tespit ettik. Kahve kiraları dükkân kiraları arasında yüksek bedelleri ile dikkat çekmiştir. Dükkân

fiyatlarında dönemsel ortalamaları tespit ettiğimizde ise yüzyılın sonlarına doğru büyük bir yükselişin olduğunu gördük.

Hamam kiraları ile ilgili elimizde bulunan kayıtların azlığından dolayı yıllar bazında fiyatları belirtip birbirleriyle karşılaştırma yaptık. Bunun sonucunda ev ve dükkân kiralalarında olduğu gibi hamam kiralalarında da yüzyılın sonlarına doğru yükseliş olduğunu gördük.

Fırın ve değirmen kiraları da diğer kiralalar gibi oldukça farklı bedellerle gerçekleşmiştir. Bu farklılıkları daha önceki açıklamalarımızda olduğu gibi özelliklerinin farklı olmasından kaynaklanmıştır. Merkezi bölgede müşteri potansiyeli yüksek olanların kiralaları diğerlerine göre oldukça yüksek olmuştur.

Tezimizin son bölümünde canlı hayvan fiyatları incelenmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda at ve katır, savaşlarda ve günlük hayatta en önemli nakil ve ulaşım aracı olduğundan ihracı yasaklanmış mallar arasında yer almaktaydı. At satışları ile ilgili kayıtlarda oldukça farklı fiyatlar bulunmaktadır. 200 altın gibi yüksek fiyata satılan atın yanında buna göre çok düşük olan 6,5 altına satılan atlara rastlanmaktadır. Bu fiyat farklılığını atların taşıdıkları özelliklerin farklı olmasından kaynaklanmıştır. At satışları ile ilgili dönemsel ortalamalar belirlenerek tablo üzerinde artış ve azalışları tez içerisinde gösterilmiştir.

Deve fiyatlarında da atlarda olduğu gibi hayvanların özelliklerinin farklı olması fiyatların üzerinde etkili olmuştur. Genel olarak deve satışları 10 altın ile 80 altın arasında değişmiştir. Yüzyıl içerisinde satılan develerin ortalama fiyatı 24,53 altın olarak gerçekleşmiştir. Bunun yanında dönemsel ortalamaları yine tablo üzerinde artış ve azalışları ile birlikte gösterilmiştir.

Sığır fiyatlarında da diğer hayvan satışlarında olduğu gibi fiyat farklılıkları dikkat çekmiştir. Bu fiyatlar 4 ile 30 altın arasında seyretmiştir. Genelde fiyatlarda yüzyılın sonlarına doğru bir yükseliş olmuştur. Bunun yanında yüzyılın başında 20 altına bir öküzün satılırken en son tarihli bir kayıтта 16 altına bir camız satılmıştır.

Eşek ve katır satışlarında diğer hayvan satışlarında olduğu gibi özelliklerinin farklı olmasından dolayı fiyat farklılıkları dikkat çekmektedir. Koyun ve keçi fiyatlarında 0,5 altından 2,6 altına kadar yükselen bir seyir göze çarpmaktadır.

Genel olarak elimizdeki kayıtlarda hayvanların özelliklerinin ayrıntılarına değinilmediğinden hayvan fiyatları hakkında tam bir değerlendirme yapmak mümkün olamamıştır. En düşük ve en yüksek fiyat, dönemsel ortalama veya genel ortalamalar belirlenerek yüzyıl içerisinde meydana gelen artış veya azalış oranları tespit edilmiştir. Böylece konuyla ilgili genel bir fikrin oluşması sağlanmaya çalışılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

1-Şer'îye Sicilleri

a-24 Numaralı Halep Şer'îye Sicili(Merkezül-Vesâik-ı Tarihiye-Şam)

b-1,4,5,8,9, Numaralı Halep Şer'îye Sicilleri Özetleri (DPT Türkiye Suriye Bölgelerarası İşbirliği Programı çerçevesinde hazırlanan Halep Şer'îye Sicilleri Projesi Özetleri).

2-Araştırma Eserler

Akgündüz, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c.3, OSAV, İstanbul 1991.

Akgündüz, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c.5, OSAV, İstanbul 1993.

Akgündüz, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c.7, OSAV, İstanbul 1994.

Akgündüz, Ahmet, İslam Hukukunda Kölelik Cariyelik Müessesesi ve Osmanlıda Harem, OSAV, İstanbul 1996.

Akgündüz, Ahmet, İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi, OSAV, İstanbul 1996.

Altundağ, Şinasi, "Selim I", İA, cilt X, MEB Yayınları, İstanbul 1950.

Aydın, Mehmet Akif "Mehir Maddesi", DİA, c. 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi

Braudel, Fernand, Akdeniz ve Akdeniz Dünyası, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), c.I, İmge Kitapevi Yayınları, İstanbul 1989.

Bilmen, Ömer Nasuhi, Hukukî İslâmiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu, c.2, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1976.

Çakar, Enver, XVI. Yüzyılda Halep Sancağı (1516-1566), Fırat Üniversitesi Basımevi, Elazığ 2003.

Çakar, Enver, XVII. Yüzyılda Halep Eyaleti ve Türkmenleri, Fırat Üniversitesi Basımevi, Elazığ 2006.

Dağlıoğlu, H.T., Onaltıncı Asırda Bursa, Bursa 1940.

Genç, Mehmet, “Osmanlı İktisadi Dünya Görüşünün İlkeleri”, İ.Ü.E.F. Sosyoloji Dergisi ayrı basım, S.1, İstanbul 1989.

Güçer, L, “ XVI-XVIII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunun Ticaret Politikası”, İ.Ü.İ.F. İktisat ve İctimai Tarih Araştırmaları Merkezi Dergisi, S.1, 1987.

Haritâni, Mahmud, “Halep”, DİA, cilt 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, İstanbul 1997.

Kabacık, Mehmet, XVI. Yüzyılda Osmanlı Devletinin Doğu Ticareti, (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ 2001.

Kütükoğlu, Mübahat S., Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri, Enderun Yayınlar, İstanbul, 1983.

Kütükoğlu, Mübahat. S. “1009 (1600) Tarihli Narh Defterine Göre İstanbul’da Çeşitli Eşya ve Hizmet Fiyatları”, Tarih Enstitüsü Dergisi 9, (1978).

Kütükoğlu., Mübahat, S. “1624 Sikke Tashihinin Ardından Hazırlanan Narh Defterleri”, Tarih Dergisi, 34, (1984).

Masters, Bruce, “Halep”, DİA, cilt XV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, İstanbul 1997.

ÖZTÜRK, Mustafa, “Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili”, Belleten, C.LV, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 1991,

ÖZTÜRK, Mustafa, “Osmanlı İktisadında Fiyatları Etkileyen Unsurlar”, Prof.Dr. Şerafettin Turan Armağanı, Kültür Basım ve Yayım, Elazığ 1996.

Öztürk, Mustafa "XIX. Yüzyılda Harput'ta Fiyatlar", Belleten, LII/207-208, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara, 729-828, Ankara, 1989.

Sahillioğlu, Halil, “Osmanlılar’da Narh Müessesesi ve 1525 Yılı Sonunda İstanbul’da Fiyatlar”, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, S.1, (1967).

Sauvaget, J. “Haleb”, İA, V/I, MEB Yayınları, İstanbul 1950.

Tutar, Âdem, XIX yüzyılın İkinci Yarısında Halep Şehrinin Kültürel Yapısı, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 15:2 (2010).

Tabakoğlu, Ahmet “Osmanlı Ekonomisinde Fiyat Denetimi”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 43/1-4, (1987).

Ünal, Mehmet Ali, XVI. Yüzyılda Harput Sancağı(1518-1566), Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 1989.

Yazıcı, Talip, “Haleb”, DİA, cilt XV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, İstanbul 1997

ÖZGEÇMİŞ

01.03.1982 tarihinde Adıyaman İlinin Besni ilçesinde doğdum. İlkokulu Suvarlı Merkez İlkokulunda, ortaokul ve lise öğretimini Suvarlı lisesinde tamamladım. 2002-2006 yılları arasında Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde Lisans eğitimimi tamamladım. 2006 yılında Hatay Kırıkhan ilçesinde sosyal bilgiler öğretmeni olarak öğretmenliğe başladım. 2012 yılından buyana Kahramanmaraş'ta bir devlet okulu olan Ömer Faruk Arıkan Ortaokulunda öğretmenlik görevini sürdürmekteyim.

My Curriculum Vitae (CV)

I was born in town of Besni, the district of Adiyaman, at the date 01 march 1982. I completed my primary school at the Suvarli Central Primary School, and the Secondary and High School also at the same small town. I completed my undergraduate education in the department of Social Studies Teacher of Kafkas University (Kars) between years 2002-2006. I began teaching as a social studies teacher in Kırıkhan district of Hatay in 2006. I have been teaching at the public called Omer Faruk Arikan Secondary School (Kahramanmaraş) since 2012.